

Treball de fi de grau

Títol

El fenomen ultra d'extrema dreta al futbol espanyol

Autor/a

Jordi Carné Sempere

Tutor/a

Francesc Xavier Giró Martí

Departament Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura

Grau Periodisme

Tipus de TFG Projecte

Data 03/06/2016

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català:

El fenomen ultra d'extrema dreta al futbol espanyol

Castellà:

El fenómeno ultra de extrema derecha en el fútbol español

Anglès:

The extremist's far-right hooligans phenomenon in Spanish football

Autor/a:

Jordi Carné Sempere

Tutor/a:

Francesc Xavier Giró Martí

Curs:

2015/16

Grau:

Periodisme

Paraules clau (mínim 3)

Català:

Futbol, ultradreta, feixisme, Espanya, extremisme, humanització, individualització, violència, gènere, política

Castellà:

Fútbol, ultraderecha, fascismo, España, extremismo, humanización, individualización, violencia, género, política

Anglès:

Football, extreme right, fascism, Spain, extremism, humanization, individualization, violence, gender, politics

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català:

El present treball analitza el moviment extremista ultradretà amb l'objectiu de planificar un projecte de tres reportatges sobre la temàtica des d'una perspectiva innovadora i original. Els apartats que el conformen i el seu desenvolupament inclouen tots els aspectes necessaris per endegar el pla periodístic, tals com la metodologia a seguir per confeccionar-lo, el marc teòric que sustenta la matèria a nivell documental i la sistematització estructural de les tasques a realitzar.

Castellà:

El presente trabajo analiza el movimiento extremista de ultraderechas con el objetivo de planificar un proyecto de tres reportajes sobre la temática desde una perspectiva novedosa y original. Los apartados que lo conforman y su desarrollo incluyen todos los aspectos necesarios para encauzar el plan periodístico, tales como la metodología a seguir para confeccionarlo, el marco teórico que sustenta la materia a nivel documental y la sistematización estructural y temporal de las tareas a realizar.

Anglès:

The present work analyses the extremist far-right movement with the objective of trying to plan a project of three reportages about the thematic from an original and innovative point of view. The sections forming it and its development include every necessary aspect to engage the journalistic plan, such as the methodology to follow in order to make it, the theoretical framework that supports the matter to a documentary level and the structural and temporal systematization of the tasks to do.

*“El futbol no és una qüestió de vida o mort.
És molt més que això”*

BILL SHANKLY

AGRAÏMENTS

Al Xavier Giró, per l'assistència i la confiança dipositada en la meva persona. A la família, per creure en mi en tot moment. Al Sergio, pel futbol. Al *Dave*, per les dosis imprescindibles de recolzament. Al Carlos i al Marc, per l'amistat.

I al *Caste*, per ser llum.

A tots ells i a la resta de persones que han aportat alguna cosa al treball, per ser-hi.

Gràcies.

ÍNDIX

INTRODUCCIÓ.....	5
1. MARC TEÒRIC.....	7
1.1.Origen del <i>hooliganisme</i> . Influències del model espanyol.....	7
1.2.El fenomen ultra a Espanya.....	9
1.2.1. El desembarcament del moviment a Espanya.....	9
1.2.2. La progressiva politització i expansió dels ultres.....	11
1.2.3. L'extremisme espanyol en l'actualitat.....	13
1.2.3.1.L'estancament del ultres.....	13
1.2.3.2.Les morts ocasionades pels extremistes a Espanya.....	15
1.2.3.3.L'extrema dreta en el futbol espanyol.....	17
1.3.El vandalisme en el futbol.....	20
1.3.1. Teoria Sociològica Subcultural: Taylor i Clarke.....	20
1.3.2. Teoria Psicològica Social Etnogènica: Marsh, Rosser i Harré.....	22
1.3.3. El grup de Leicester.....	24
1.3.3.1.Els orígens sociohistòrics del fenomen.....	25
1.3.3.2.El perfil sociodemogràfic dels ultres.....	26
1.4.Futbol i violència.....	29
1.4.1. Violència espontània vs violència premeditada.....	31
1.4.2. La resposta institucional a la violència al futbol espanyol.....	32
1.5.Futbol i política.....	38
2. COMUNICACIÓ I CONFLICTES.....	41
2.1.Simbiosi asimètrica entre mitjans de comunicació i extremistes.....	41
2.2.Periodisme de pau; l'alternativa comunicativa.....	44
2.3.Les metàfores bèl·liques del futbol: un fenomen cultural i discursiu.....	48
3. PRESENTACIÓ FORMAL DEL PROJECTE.....	51
3.1.Explicació del projecte.....	51
3.2.Estructura dels reportatges.....	52
3.2.1. Plataforma de publicació.....	52
3.2.1.1.Introducció a la <i>Revista Panenka</i>	52
3.2.1.2.Audiència i públic d'interès.....	53
3.2.1.3.Estudi de mercat i de la competència.....	53
3.2.2. Estructura general dels reportatges.....	54
3.2.2.1.Maquetació interna del cos dels reportatges.....	56
3.2.3. Desenvolupament dels reportatges.....	58
3.2.3.1.Primer reportatge.....	58
3.2.3.1.1. Nucli de la qüestió.....	58
3.2.3.1.2. Context.....	58
3.2.3.1.3. Cos del reportatge.....	59
3.2.3.1.4. Guió de les entrevistes.....	63
3.2.3.2.Segon reportatge.....	69
3.2.3.2.1. Nucli de la qüestió.....	69

3.2.3.2.2. Context.....	69
3.2.3.2.3. Cos del reportatge.....	70
3.2.3.2.4. Guió de les entrevistes.....	74
3.2.3.3.Tercer reportatge.....	79
3.2.3.3.1. Nucli de la qüestió.....	79
3.2.3.3.2. Context.....	79
3.2.3.3.3. Cos del reportatge.....	80
3.2.3.3.4. Guió de les entrevistes.....	84
3.3.Viabilitat econòmica del projecte.....	86
3.4.Planificació temporal.....	88
3.4.1. Cronograma.....	88
3.4.2. Calendari.....	89
BIBLIOGRAFIA.....	94
ANNEXOS.....	99

INTRODUCCIÓ

El conflicte del ultres d'extrema dreta en el futbol espanyol és una polèmica d'utilitzar i llençar; apareixen després de molt temps mitjançant un ensurt en forma de mort i després tornen al forat d'on han sortit i continuen la seva vida.

L'últim sobresalt a Espanya es va produir el 30 de novembre de 2014 i l'alteració encara dura fins el dia d'avui; la mort de Francisco Javier Romero Taboada, seguidor del Deportivo de la Coruña, després de la baralla entre el Frente Atlético i els Riazor Blues va incentivar la voluntat dels organismes futbolístics executius d'acabar amb la presència de seguidors extremistes a les grades dels estadis i, en conseqüència, amb la violència abans, durant i després dels encontres. Des de llavors, els mitjans de comunicació, entesos com a creadors del discurs i relacionats intrínsecament amb el conjunt de creences bàsiques compartides pels grups socials, van extreure una estratègia de rebuig i criminalització indiferenciada respecte els ultres que ja realitzaven des de l'entrada de segle però que la poca activitat dels radicals havia afluixat.

El Treball de Fi de Grau neix de la voluntat d'elaborar unes peces periodístiques distanciades del discurs mediàtic manifest en el panorama actual; sense pretendre exercir una valoració implícita o explícita sobre la qüestió dels ultres, val a dir que la contingència de la matèria posseeix una profunditat considerable que constitueix un objecte d'estudi interessant i innovador. I més tenint en compte la manca de pluralitat en el tractament de la temàtica que es palesa en els mitjans de comunicació convencionals i la presència d'un Periodisme de Guerra que no només no soluciona el conflicte sinó que l'agreuja. De fet, en l'elaboració del projecte es troba la motivació principal d'indagar àmpliament en el nucli de la conflagració per elaborar unes narracions que vegin la pau com la reducció i l'eliminació de la violència i l'aprofitament del potencial creatiu que neix en el conflicte entre parts amb interessos i visions contraposats.

Per aconseguir aquests objectius, la documentació i elaboració d'una base conceptual extensa han esdevingut processos necessaris previs a la planificació de la idea. De fet, el primer desenvolupament metodològic va consistir en la confecció d'un quadre sintetitzador dels agents implicats activament en la dissidència que aclarís la situació i

ahora visualitzés els aspectes en què era imprescindible aprofundir¹. A partir d'aquí es va iniciar l'establiment d'un paradigma conceptual que sustentés fefaentment l'objecte d'exploració al voltant del qual es pretenia escriure la sèrie de reportatges que es detallarà.

Així, el marc teòric focalitza l'àrea d'estudi i determina els coneixements que existeixen sobre ella. La delimitació dels enfocaments teòrics, enquadrats en les teories dels estudiosos sobre el vandalisme, constitueix un dels apartats més rellevants del treball; tanmateix, el desembarcament del moviment ultra a Espanya (i la seva progressiva politització i expansió), el tractament sobre el fenomen en l'actualitat i la relació entre els termes violència, futbol i política, entre d'altres, també s'han de considerar blocs més que transcendents en la producció d'unes narracions de qualitat sobre el *hooliganisme*. Per acabar de perfilar la cultura sobre el tema també s'ha fet una observació de la comunicació en la qüestió dels aficionats radicals (on s'han tractat aspectes connectats amb la simbiosi asimètrica entre els mèdia i els ultres, les metàfores bèl·liques del futbol i l'acotació terminològica del Periodisme de Pau).

Tot plegat ha permès una extensa contextualització de l'assumpte que dona pas a la construcció minuciosa d'un pla estratègic que reuneix tot allò necessari per metoditzar al detall un projecte periodístic. El resultat final del treball es veu plasmat, doncs, en la sistematització de tots els processos imprescindibles per elaborar tres peces periodístiques sobre els ultres d'extrema dreta amb les següents trames generals: la humanització dels aficionats radicals, la qüestió de gènere en els grupuscles de *hooligans* i la vida dels ultres fora dels seus col·lectius. D'aquesta manera es plasmarà una visió innovadora al voltant d'una problemàtica que torna a estar al punt de mira i que no deixarà d'estar-ho fins que el pas del temps i la inoperància dels seus actors el tornin a convertir en indiscernible.

---

¹ Aquest grafisme no s'ha col·locat al cos del treball en sí perquè es considera un pas previ a la realització del marc teòric i un punt de partida hipotètic (la posterior recerca ha confirmat algunes de les tesis plantejades, però ni molt menys totes). No obstant això, s'ha considerat oportú desenvolupar-lo en els annexos per tal de mostrar totes les tasques que s'han hagut d'acomplir per tal d'efectuar la present memòria.

1. MARC TEÒRIC

1.1. Origen del hooliganisme. Influències del model espanyol

El futbol sempre s'ha associat amb les illes britàniques. Es practica a molts llocs, però va ser a Anglaterra on es va professionalitzar i on va néixer l'esport que avui dia, tot i que evidentment modificat, coneixem i vivim al nostre país. També les arrels dels ultres o seguidors radicals provenen de Gran Bretanya, i és per això que és imprescindible analitzar la situació anglesa i el cas del *hooliganisme* com a precedent del fenomen que pretenem desenvolupar.

Al·legoria del liberalisme. Al voltant de l'any 1880 el futbol es va allunyar de l'elit i es va apropar a la classe obrera anglesa, convertint-se en el passatemps preferit a les *public schools* i constituint un nou públic. El col·lectiu presentava òbvies diferències respecte la forma elitista amb què s'havien presenciat els partits de futbol fins aleshores, i això es va traduir en els primers altercats protagonitzats per aficionats (Viñas, 2005:24). Es van viure les primeres invasions de camp, dos ferroviaris de l'estació de tren de Wigan van ser atacats per seguidors del Preston, els aficionats dels Queen's Park Rangers i del Blackburn Rovers van barallar-se després de la disputa d'un partit entre ambdós clubs i un policia va morir després de ser atacat per tres joves del Newport Heath. Entre molts d'altres; la violència al futbol no és patrimoni del futbol anglès actual, sinó que els seus orígens són llunyans (Viñas, 2005:35).

Fins l'any 1950 es van seguir produint episodis molt violents, bona part d'ells culminats amb tancaments totals d'estadis, fet que demostra la naturalesa i brutalitat d'aquests. Només en el període d'entreguerres es va reduir el nombre d'incidents, i això va provocar un conseqüent augment en el nombre d'aficionats anglesos que accedien als estadis a presenciar en directe els encontres de futbol (Padilla, 2016:18).

El fenomen va començar a adquirir transcendència social a partir de la dècada dels 50 mitjançant la cobertura que va tenir dels mitjans de comunicació. Tot i que des del naixement del futbol la premsa sempre s'havia dedicat a explicar, en les cròniques esportives, el que havia passat al terreny de joc durant els 90 minuts de partit, el sensacionalisme va monopolitzar les informacions mediàtiques i els incidents relacionats amb els *hooligans* van constituir l'epicentre de l'interès del públic. També des dels

mitjans de comunicació es va iniciar una campanya de denúncia² contra el que es va anomenar *football hooliganism* (que el sociòleg Antonio Roversi va definir com un “fenomen espontani d’agrupació juvenil amb aspecte cohesionat i organitzat”), focalitzada principalment en les subcultures juvenils –tals com els *skinheads*, els *teddy boys* i els *modernists*– (Roversi, 2006:156).

L’àmplia repercussió mediàtica va ser un dels dos principals motius que expliquen el creixement del moviment extremista anglès durant els anys 50 i 60. La voluntat de reconeixement social va impulsar a un gran nombre de joves a actuar de la mateixa forma que s’explicava als mitjans. Així, tot i demanar la dissolució, el discurs mediàtic va fer créixer enormement el col·lectiu radical.

L’altre aspecte a tenir en compte en la creixuda del fenomen és la crisi industrial que es va patir; la desindustrialització a Anglaterra va comportar l’aparició de zones molt pobres (com Leeds o Liverpool) i, conseqüentment, va emmenar força violència dins i fora dels estadis. Precisament allà es van començar a conèixer les primeres agrupacions de *supporters* violentes que buscaven calmar la insatisfacció personal amb altres estímuls emocionals. I els primers enfrontaments entre els grups (Padilla, 2016:20).

Els col·lectius organitzats (tot i que de forma precària) estaven formats bàsicament per joves de procedència i ideologia variades, encara que això no comportava cap tipus de conflicte, doncs “l’equip era l’únic vincle intern necessari” i dins d’ells regnava i la camaraderia entre tots els seus integrants (Adán, 2004:91). En el si dels grups el club es posava per davant de qualsevol cosa, s’animava des del primer minut fins a l’últim i els seus colors es defensaven quan i com fos necessari. Però les pancartes rudimentàries i els models de finançament primaris explicitaven que el moviment no era més que una espontaneïtat parcialment ordenada.

Paral·lelament al moviment *hooligan* anglès, a la dècada dels 50 també es van gestar a Itàlia les primeres associacions oficials d’aficionats –com el Club Fedelissimi Granata, del Torino– en un fenomen embrionari del moviment *ultra* italià. L’objectiu principal dels grups era l’animació, àmbit en el qual es van diferenciar dels *hooligans* i els seus cànctics mitjançant la realització de *tifos*³ i coreografies i l’aparició de bengales. No obstant això,

---

² Alarmisme dels mitjans de comunicació anomenat *British Disease*.

³ Paraula italiana que designa a l’afició d’un equip de futbol i als seus components (*tifosi*). També fa referència al mosaic creat pels aficionats i desplegat a les grades d’un estadi.

la seva aparició també van comportar l'augment de la violència dins els estadis italians – i fora, entre les aficions–, però cal tenir en compte que, a Itàlia, el període d'entreguerres no havia sigut ni molt menys tant pacífic com en el cas d'Anglaterra (Xuriach, 2015:53).

El triomf de la selecció anglesa a la Copa Mundial del 1966 (disputada també a les illes britàniques) va ser l'inici de la projecció internacional que adquiriria el moviment extremista relacionat amb el futbol; a més de popularitzar en gran mesura el futbol anglès –fet que va implicar un enorme creixement dels aficionats futbolístics–, el Mundial del 66 va permetre que el fenomen fos conegut arreu del món. Això, sumat a l'alarmisme desorbitat dels mitjans de comunicació davant els actes violents que els seguidors protagonitzaven, va seguir atraient cada cop més gent.

A més, durant la dècada dels 70 (els últims anys abans que el moviment arribés a Espanya), el discurs va adquirir un fort component de lluita contra la mercantilització del futbol; els grans contractes publicitaris i l'augment en el preu de les entrades va deixar entreveure que la classe popular havia perdut la propietat del futbol. La lluita va propiciar una modificació parcial de les característiques dels seguidors més fidels: l'organització interna i externa –es passa de la violència espontània a la violència premeditada⁴– va millorar molt i les ajudes que rebien dels clubs els permetien viatjar a l'estranger (i per tant, seguir amb la projecció internacional). Però, sobretot, “l'odi etern al futbol modern” i tot el que allò implicava, com els mitjans de comunicació i les empreses publicitàries, es va adoptar de forma tan inherent que, encara avui dia, el discurs es manté.

1.2. El fenomen ultra a Espanya

1.2.1. El desembarcament del moviment a Espanya

L'any 1982, amb motiu de la celebració del Mundial, molts ultres italians i *hooligans* anglesos es van desplaçar a Espanya amb l'objectiu d'animar a les respectives seleccions. Durant els més de 20 dies que va durar la cita futbolística, uns i altres van meravellar a tot el món sencer amb el recolzament als seus futbolistes i es van convertir en l'exemple a seguir per molts joves espanyols. Aquests van decidir adoptar el model d'animació transalpí –ja que la selecció liderada per Paolo Rossi va guanyar el campionat– i el van

---

⁴ Vegeu apartat 1.4.1.

traslladar a les grades dels estadis espanyols afegint-li determinades especificacions culturals i polítiques pròpies⁵.

“El 1982, el Mundial hispà va apropar més la realitat ultra als nostres estadis: Itàlia guanya el campionat i el seu futbol es posa de moda. En els seus inicis, el moviment ultra a Espanya és un moviment espontani que rep influència de les aficions anglesa i italiana. El resultat d’aquesta campanya de renovació de l’envellida afició son unes agrupacions compostes majoritàriament per joves, però dirigides per adults, que comptaven amb el recolzament dels seus respectius clubs. Com la resta de grups d’afició organitzada, reben el nom de “penyes”, però es distingeixen de les tradicionals agrupacions per la seva composició, la seva diferent ubicació en l’estadi (els fons) i el mode intens, colorista i peculiar d’animar al seu equip. La transformació de l’afició no va ser fàcil: el nou estil de fanàtics suposava atorgar a les coreografies, els càntics i el desplaçament a altres camps un important paper en l’activitat del grup” (Adán, 2004:89).

També cal destacar l’enorme impacte i les conseqüències immediates que els fets de Heysel del 1985 a Bèlgica⁶, una de les majors catàstrofes de la història del futbol en la qual van morir 39 seguidors de la Juventus de Torí, van tenir en el sorgiment i posterior creixement del moviment ultra arreu d’Europa. La proliferació d’informes, reportatges i notícies publicades en els mitjans de comunicació sobre la tragèdia esdevinguda “va motivar, paradoxalment, una extensió de la violència en altres països europeus on, fins llavors, no s’havien viscut episodis greus de *hooliganisme* en els estadis” (Viñas, 2005: 101). I, evidentment, Espanya no va ser una excepció en l’exportació de la violència; el nombre d’ultres va créixer enormement en una expansió produïda a base de simple mimetisme tot i incorporar certes característiques autòctones pròpies de diferents plasmacions territorials.

Els primers anys del moviment van estar plegats d’una violència descontrolada. La policia tenia poca informació sobre l’existència i idiosincràsia d’aquest tipus de col·lectius organitzats que animaven als seus respectius clubs. Segons els antropòlegs Rufino Acosta i Francisco Rodríguez (1989:82), “la violència era un recurs habitual fins i tot per aquells

---

⁵ LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en Espanya*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

⁶ MARCHI, F. (29/05/2015). *Se cumplen 30 años de la tragedia de Heysel*. Mundo Deportivo. Recuperat de: <http://goo.gl/gxSMWW>.

que oficialment la repudiaven. Sempre es trobava alguna excusa o pretext per resoldre un conflicte puntual de manera agressiva, encara que un cop comès l'acte violent, la majoria de col·lectius no tardaven en desvincular-se del mateix, adduint públicament que ells eren mers animadors pacífics". L'organització dels grups era molt anàrquica, gens jerarquitzada i en ells hi primava l'espontaneïtat; per aquest motiu, les forces de l'ordre els veien com simples adolescents gamberros en un període on "tenien fronts molt més importants i preocupants d'actuació vinculats a la recent transició política" (Viñas, 2005:101).

A partir de llavors, la creació de les bandes conegudes amb els noms d'Ultra Sur (Reial Madrid), Ultra Boys (Sporting de Gijón), Boixos Nois (FC Barcelona), Frente Atlético i Jove Elx (Elx), entre molts d'altres, van començar a provar que el fenomen s'estava eixamplant amb força per tota la geografia espanyola. En els grups era més que notable la presència de les tribus urbanes més comunes en la societat (*mods*, *heavies*, *skins* o *rockers*), és a dir, existia un clar transvasament de la cultura juvenil del carrer a les grades (Adán Revilla, 1995:64). El futbol espanyol s'havia convertit de forma encara més patent en un reflex de part de la joventut i en un escenari perfecte per tots aquells qui volguessin comptar amb un protagonisme i una cobertura mediàtica que difícilment podien assolir en qualsevol altra esfera de la societat.

1.2.2. La progressiva politització i expansió dels ultres

Els successos ocorreguts a la final de la Copa del Rey del 1982 –en la qual radicals de FC Barcelona i Reial Madrid, els dos equips finalistes, es van enfrontar als voltants de l'estadi on es disputava el partit, La Romareda–, les constants baralles entre grups radicals del Sevilla i del Betis en pràcticament tots els derbis que disputaven i la forta germanor que unia als ultres de l'Espanyol (Brigadas Blanquiazules) amb els del Madrid (Ultra Sur), entre molts d'altres fets, demostraven a finals de la dècada dels 80 que s'havien anat formant les primeres amistats i enemistats. Fins al moment, l'exhibició de política havia estat escassa i sempre s'havia vist com una forma de rebel·lia sense una formació ideològica que la sustentés. No obstant això, a partir dels primers enfrontaments les relacions entre els grups extremistes van començar a ser dominades per la politització fins

al punt d'anteposar-se en molts casos a les rivalitats i amistats històriques relacionades purament amb el futbol⁷.

El naixement del moviment ultra a Espanya va coincidir amb una època d'aguda politització de la joventut espanyola –que va acabar el 1982 quan el PSOE guanya les eleccions, tot i que en certa manera es prolonga fins que el país s'integra a la OTAN el 1986–. Encara que això no es va veure de forma pronunciada als estadis fins pràcticament la dècada dels 90, els joves que formaven part dels grups ultra vivien un cert compromís polític que, al final, va constituir un dels aspectes més rellevants i influents en el fenomen dels radicals (Adán Revilla, 1998:124). El component polític dels grups va néixer, en part, “de la voluntat de definició de sí mateixos per la mobilització d'identitats col·lectives” (Hourcade, 1998:258). La simbologia extremistista va actuar com un element revulsiu i provocador, abastint d'elements identificadors que afavorien l'assimilació diferenciada de la resta de la societat i essent un signe d'inconformisme per destacar-se millor dins la societat (Adán, 1996:61).

Més enllà de crear relacions d'amistat-enemistat, en molts casos la politització també va servir per escollir el model d'animació i actitud; mentre que tots els col·lectius d'esquerra van començar a assumir l'estil *hooligan* britànic, els d'extrema dreta van seguir el model ultra italià (Bayona, 2000:158). Tot i que, al final, els objectius i les formes d'actuació d'uns i altres eren pràcticament iguals, les diferències es trobaven principalment en la manera d'animar (els primers ho feien utilitzant càntics i coreografies; els segons, mitjançant *tifos* i pancartes)⁸.

Al llarg dels anys noranta, l'expansió del fenomen va ser gegantina. L'animació del propi equip va començar a arribar a límits insospitats fins al moment; els desplaçaments en autobús quan els equips jugaven a camp contrari es van popularitzar i els càntics i les coreografies eren cada vegada més potents i originals. Un cop es van adonar de la importància dels grups d'ultres (per la pressió que exercien als rivals), els clubs van començar a col·laborar amb els seus seguidors radicals per tal de millorar els resultats futbolístics. El que va contribuir més al creixement d'aquests grups, però, va ser el reconeixement i la cobertura que van rebre per part dels mitjans de comunicació –que

---

⁷ LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en Espanya*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

⁸ LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en Espanya*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

trobaven molt positiu tot el que feien pel seus colors i la forma com omplien les graderies dels estadis—. L'àmplia repercussió mediàtica, però, no va agradar a la majoria d'ultres, que creien que s'havia produït una banalització del moviment i que, en conseqüència, moltíssima gent volia formar part d'aquells grups per moda⁹. Teresa Adán exposa el pensament d'ells mitjançant una entrevista amb un membre del Frente Atlético:

“Al final, el carnet d'ultra és una ximpleria. Tots sabem qui és del Frente i qui no. Al Frente, per molt que diguin, entre els sis mil amb carnet només hi ha cent ultres. La resta està aquí per moda, però ni comparteix les nostres formes de fer i pensar ni segurament la nostra ideologia” (Adán, 1996:92).

Després de la politització i expansió, els grups d'ultres es van començar a caracteritzar ja per una organització notable que contrastava amb el tipus d'estructuració dels grups en el seu naixement. Van aparèixer els *fanzines* (revistes quinzenals que informaven als seguidors sobre les activitats dels extremistes), es va començar a elaborar material propi d'identificació i, fins i tot, es van crear els primers càrrecs directius. Tot això palesava que s'havia abandonat en certa manera l'espontaneïtat i que el fenomen va entrar al segle XXI amb més força que mai¹⁰. La violència, tot i que molt present ja en els estadis i els seus voltants, semblava que no tenia importància.

1.2.3. L'extremisme espanyol en l'actual

1.2.3.1. L'estancament dels ultres

Amb el fi de les grades de peu i les noves lleis nascudes a l'empara de les directrius europees en relació al comportament dels seguidors radicals en el futbol, els grups ultra comencen, coincidint amb el canvi de segle, una època d'estancament que perdura fins l'actualitat. En aquest període hi tenen una influència més que rellevant els mitjans de comunicació i els equips de futbol; els primers, per l'assetjament generalitzat a un col·lectiu les formes del qual no han variat (però sí la manera de veure-ho) i, els segons, per donar-li l'esquena al no trobar justificables les accions violentes que realitza (i al descobrir un substitut no violent com són les Grades d'Animació). Precisament gràcies a

---

⁹ LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en España*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

¹⁰ LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en España*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

l'ajuda dels equips de futbol, els registres i les persecucions policials han tingut efectes a nivell pràctic en el destacat objectiu d'eradicació dels grups d'ultres¹¹.

Val a dir, però, que la gran davallada en el nombre de persones que formen els col·lectius ultres no preocupa gens als mateixos seguidors radicals, doncs ells sempre havien pensat, com hem vist, que aquelles persones que s'havien unit al moviment per moda no podien ser considerades com a "ultres de veritat". És més, fins i tot ho troben un aspecte positiu pel fet de poder retornar als valors inicials d'un fenomen "que clarament havia perdut identitat amb l'arribada de persones massa diferents a ells" (Xuriach, 2015:57).

Molts autors i periodistes han observat que en l'actual tendència a la desaparició dels ultres es pot trobar una clara despolitització de les faccions. "Està clar que hi ha líders d'ideologies extremes que mouen el grup i que intenten mobilitzar la resta perquè agredixin no només a afecions d'equips rivals, sinó que ho facin per motius racistes, xenòfobs i polítics. Als líders els agrada que la resta els temi, gaudeixen creant pànic i por. La clau seria eradicar als descerebrats que es creuen els millors i que solen tenir una capacitat de lideratge i influència en la resta", afirma un membre de la Policia en una entrevista a *El Mundo*. No obstant això, encara hi ha molts indicadors que fan pensar que, realment, els col·lectius de radicals no poden existir al marge de la seva ideologia. Sí que és cert que les manifestacions polítiques han minvat molt en els últims anys, però, al final, el perquè de totes les accions que realitzen (fonamentades en les relacions d'amistat-enemistat entre els grups) es troba única i exclusivament en la seva militància i en l'activisme.

Tanmateix, és important destacar que a partir de l'any 2000 la majoria de nous col·lectius radicals s'han definit com a "apolítics" i no han determinat la seva ideologia. La minoria de grups de recent sorgiment que s'ha delimitat, a més, ho ha fet des de l'extrema esquerra (Alkor Hooligans de l'Alcorcón, Supporters JoTaKe de l'Eibar i Iraultza 1921 de l'Alavés, entre d'altres), fet que permet veure que en els fons dels estadis l'antifeixisme i l'antiracisme s'han expandit durant la primera dècada del nou segle de la mateixa forma que l'espanyolisme i el patriotisme ho van fer a finals dels 80 i principis dels 90¹².

---

¹¹ DE LA CALLE, P. i FERNANDO DURÁN, L. (30/11/2015). *Ultras en decadència, un año después del asesinato de Jimmy*. El Mundo. Enllaç: <http://goo.gl/ECeHXS>.

¹² LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en España*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

És també a partir d'aquests anys quan en els estadis espanyols s'inicia un fenomen transversal de rebuig al nou model de futbol. Amb l'arribada de les empreses patrocinadores i la televisió de pagament, les lògiques econòmiques s'han imposat a les futbolístiques i les culturals i, en conseqüència, el futbol ha anat perdent molts dels valors que el van veure néixer i créixer. En l'actualitat l'esport rei és un negoci que prima al màxim els contractes publicitaris en detriment de tot el que havia significat en els seus orígens. "Hem acabat robant el futbol als aficionats", afirmava l'exjugador i exentrenador argentí César Luis Menotti en una entrevista al diari *El País*¹³. Així neix el famós "odi etern al futbol modern" que defineix als ultres i que provoca que encara siguin pitjor vistos pels equips de futbol i els mitjans de comunicació: si els atacs al col·lectiu extremista ja eren freqüents abans d'això, en el moment en què els primers s'enfronten amb el negoci més actual i rendible dels segons, l'enemistat entre uns i altres s'accentua de forma evident.

1.2.3.2. Les morts ocasionades pels extremistes a Espanya

Tot i que el nombre de baralles entre els seguidors ultres a espanya és molt elevat, també és cert que al país espanyol no s'han registrat, ni molt menys, la mateixa quantitat de defuncions que en la majoria de territoris europeus. La següent taula sintetitza les dotze morts relacionades amb ultres que s'han produït en el futbol espanyol des de la creació dels grups organitzats de radicals:

<i>Any</i>	<i>Víctima</i>	<i>Lloc</i>	<i>Motiu</i>
1892	José Gómez Rodríguez (aficionat)	Estadi Pal·lejà (Barcelona)	Baralla ¹⁴
1984	Manuel Luque Castillejo (aficionat)	Campo San Joaquín (Còrdova)	Baralla ¹⁵
1985	Luis Montero Domínguez (aficionat)	Carranza (Cadis)	Impacte de bengala ¹⁶

¹³ MARTÍN L. (11/08/2011). *El futbol se lo robaron a la gente*. El Mundo. Recuperat de: <http://goo.gl/Tw5s5G>.

¹⁴ SALES, F. (03/11/1982). *El vicecònsul de Suecia en Benidorm murió tras los golpes sufridos en una pelea durante un partido de fútbol*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/xOdVWP>.

¹⁵ ABC (08/06/1984). *Un policía nacional muerto en Córdoba durante una pelea en un campo de fútbol*. ABC. Recuperat de: <http://goo.gl/nGbZeq>.

¹⁶ ALBA, I. (23/04/1985). *Ingresa en prisión preventiva el presunto causante de la muerte de un espectador en Cádiz por el lanzamiento de un cohete*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/edUITJ>.

1990	Florentino Dueñas (àrbitre)	Estadi del Motril (Granada)	Agressió d'un expolicia ¹⁷
1991	Frédéric Rouquier (Brigada Blanquiazul)	Voltants de Sarrià	Apunyalament de Boixos Nois ¹⁸
1991	Eufrazio Alcázar (seguidor de l'Atlético de Madrid)	Voltants del Santiago Bernabéu	Apunyalament de radicals del R.Madrid ¹⁹
1992	Guillermo Alfonso Lázaro (aficionat)	Estadi de Sarrià	Impacte de bengala ²⁰
1992	Emiliano López Prada (soci del Deportivo de la Coruña)	Bar de A Coruña	Apunyalament ²¹
1998	Aitor Zabaleta (seguidor de la Reial Societat)	Voltants del Vicente Calderón	Apunyalament d'un membre de Frente Atlético ²²
2003	Manuel Ríos Suárez (seguidor Deportivo de la Coruña)	Santiago de Compostela	Baralla entre radicals del Deportivo ²³
2012	Íñigo Cabacas (seguidor de l'Athletic Club)	Voltants de San Mamés	Intervenció policial ²⁴
2014	Francisco J. Romero Toboada (membre de Riazor Blues)	Voltants del Vicente Calderón	Batalla campal entre membres del Frente Atlético i Riazor Blues ²⁵

Taula 1. Les morts ocasionades per seguidors extremistes a Espanya

¹⁷ LÓPEZ, R. (14/11/1991). *Un ex policía, condenado a 16 años de cárcel por matar a un árbitro*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/v3z3Vz>.

¹⁸ CIA, B. (30/01/1991). *Un 'ultra' azulgrana afirma que la muerte de un joven francés fue rigurosamente planeada*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/4Dvgp5>.

¹⁹ MARCOS, C. (07/07/1991). *Solo y por la espalda*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/R416Fl>.

²⁰ SIRVENT, J. M. (28/03/1992). *La reconstrucción de la tragedia de Sarrià no aporta datos nuevos al juez*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/3E927x>.

²¹ HERMIDA, X. (14/03/1994). *Un joven muere apuñalado en un bar coruñés por una disputa futbolística*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/7Gy2fL>.

²² TORRES, D. i DURAN, L. F. (09/12/1998). *Un seguidor de la Real muere tras ser apuñalado junto al Vicente Calderón*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/Ucuxv3>.

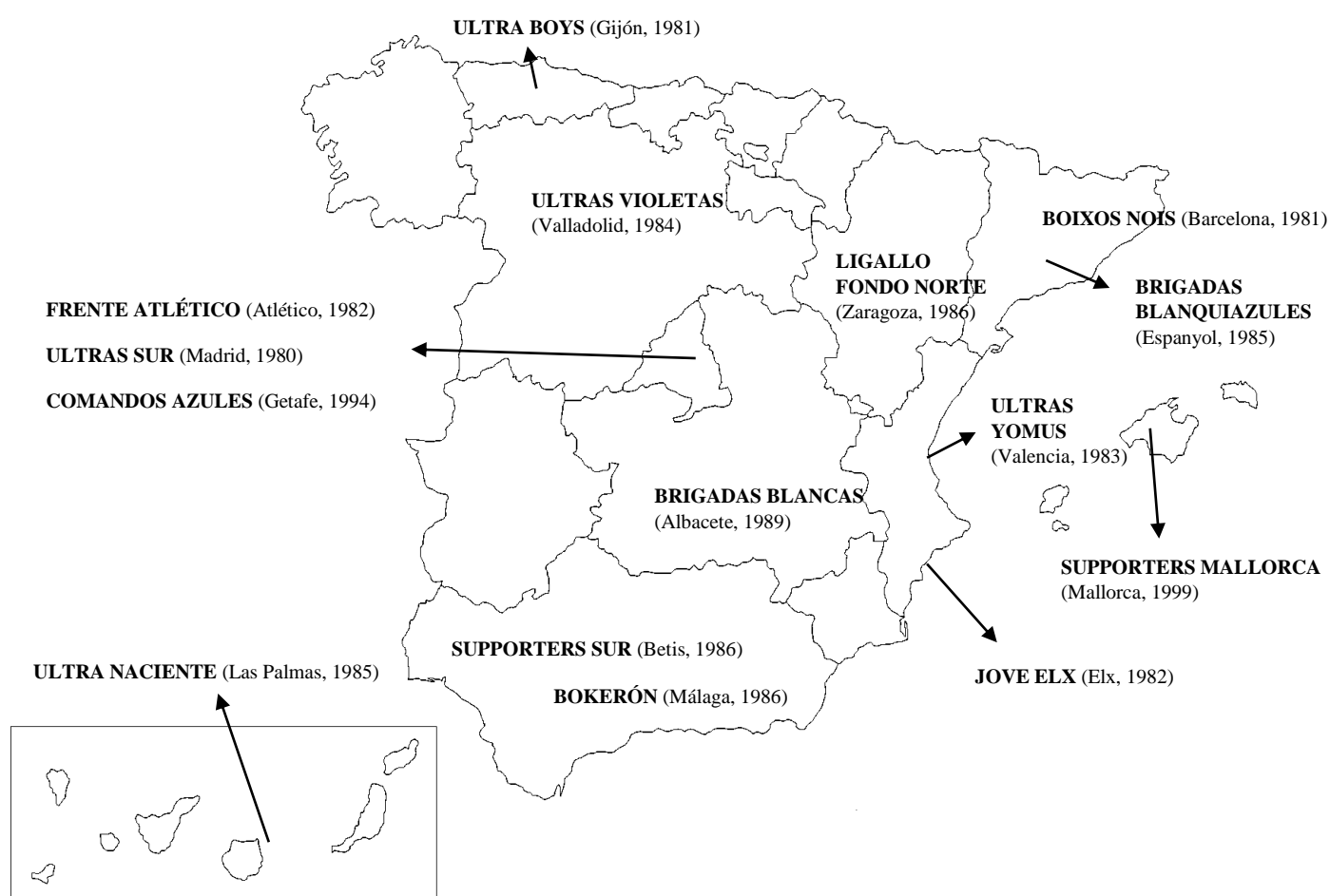
²³ RODRÍGUEZ, J. A. (09/10/2003). *El seguidor del Deportivo murió al ser atacado por un miembro de Riazor Blues*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/9t9rPN>.

²⁴ MORÁN, U. (10/04/2012). *La autopsia confirma que Íñigo Cabacas murió a causa de un pelotazo*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/fMmkN7>.

²⁵ ORTEGA, P. (30/11/2014). *Muere un ultra del Deportivo tras una pelea con radicales del Atlético*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/eNLjhe>.

1.2.3.3. Mapa actual dels ultres d'extrema dreta a Espanya

Els anys 80 van ser molts els clubs que van acabar sucumbint al poder dels grups d'extremistes ultradretans. Majoritàriament polititzats i amb una massa social que va començar essent heterogènia, les relacions d'amistat i enemistat que van teixir en els anys d'expansió expliquen molts dels incidents que han protagonitzat els seus membres violents. En el següent mapa es situen les principals faccions històriques feixistes del nostre futbol que avui en dia ocupen un espai rellevant en les actuals lligues de Primera i Segona Divisió.

Mapa 1. Grups d'ultres d'extrema dreta a Espanya: equips i anys de fundació

Amb les excepcions de *Comandos Azules* i *Supporters Mallorca* (creats l'any 1994 i 1999, respectivament), la resta de grups ultra d'extrema dreta en el futbol espanyol van aparèixer durant la dècada dels 80. Els assenyalats en el mapa són els que es mantenen en

l'actualitat, encara que pocs d'ells tenen permesa l'entrada en els estadis i la majoria presenta evidents efectes d'ocàs.

Els grupuscles d'extrema dreta es distingeixen com a tals per creure en “un nacionalisme exacerbat i excloent; un xovinisme social amb tendència a culpar a aquells qui consideren externs al grup; un conservadorisme i una nostàlgia pels valors familiars tradicionals i una posició intolerant cap a les polítiques liberals, un rebuig cap a les minories ètniques, socials i sexuals i cap al multiculturalisme; un racisme plantejat en termes d'identitat i puresa cultural; i una clara posició contra els immigrants per motius econòmics, culturals i de seguretat” (Larralde, 2009:75)²⁶. Els membres que componen els grups comparteixen elements geogràfics, socials i estructurals (costums, valors, idioma, edat, estatus) i tenen objectius comuns, un sentiment de *nosaltres* i sistemes de normes internes, tradicions, creences i valors (Marín, 2012).

Segons el professor Javier Duran Gonzalez, el problema del racisme en l'esport –i, en concret, en el futbol– a Espanya no s'ha estudiat com s'hauria d'haver fet, és a dir, s'ha tingut en compte però sempre des d'un anàlisi superficial. “Existeix una determinada presumpció per part dels òrgans responsables de les polítiques esportives que l'esport promou la inclusió social i que, per tant, sempre és útil en la lluita contra l'exclusió social, el racisme, la pobresa o la segregació” (Duran, 2006:70). En moltes ocasions s'ha demostrat que realment no és així, doncs la representació de les minories ètniques és ínfima en les pràctiques esportives i tot i que la criminalització dels insults cap a aquestes minores s'ha expandit el problema del racisme no s'ha tallat d'arrel (Long, Robinson i Spracklen, 2005:45).

Els grups ultra d'extrema dreta estan compostos majoritàriament per joves de 15 a 30 anys que són –o en algun moment han estat– socis del club al qual animen incondicionalment. Generalment, els seus integrants pertanyen a classes socials baixes i estan relacionats de forma contínua amb activitats delictives, i empren el futbol com “el context perfecte per utilitzar la violència, que apareix en un context grupal de rebuig a la resta de grups, contra els quals adopten posicions agressives” (Martín Cabello i García Manso, 2010:67). Cal destacar, no obstant això, que en els últims anys alguns experiments metodològics d'infiltració han permès determinar que realment tant la franja d'edat com

---

²⁶ Tot i que és evident que aquesta definició no engloba el fenomen d'extrema dreta en la seva totalitat ja ens aproxima de forma acurada al concepte d'objecte d'estudi.

la de classe social s'han ampliat (Salas, 2003:47), i s'han constituït grups molt més heterogenis formats per persones de diferents cultures juvenils. Sobre les subtribus urbanes en fa una reflexió el professor de la universitat de Sevilla Álvaro Rodríguez Díaz:

“En les anomenades tribus urbanes es donen noves identitats en què es mescla l'ideari amb l'estètica. Fa dècades que estem assistint a una cascada de fórmules per separar als joves: *mods*, *rockers*, *rappers*... En realitat, els noms corresponen a estereotips comercials anglosaxons, que equiparen als joves segons l'afinitat musical [...] La classificació s'introdueix en el mercat del futbol i als ultres com a nous consumidors de l'espectacle però també com a protagonistes de l'espectacle en sí. Aquest concepte facilita que s'encaselli als individus en un grup o un altre” (Rodríguez, 2003:109).

Les etiquetes, que al final provoquen que els individus identificats assumeixin aquell segell com a propi, estan creades i organitzades, segons alguns autors, des de la desigualtat. L'encasellament utilitzat per crear categories de desviació i els contextos en què s'aplica “està definit pels rics cap als pobres i de les majories ètniques cap a les minories” (Giddens, 1998:327).

És important destacar que els grups ultra d'extrema dreta en el futbol espanyol es caracteritzen per comptar amb diferents subdivisions o també faccions. És a dir, dins un col·lectiu radical dretà (com pot ser el Frente Altético, per exemple) existeixen diferents ramificacions amb propietats pròpies i distingides de la resta (per continuar amb el mateix cas, *Bastión*, *Casual* i *Tercios de Flandes* són tres de les 23 seccions diferents en què es divideixen els radicals de l'Atlètic de Madrid). De fet, i com a conseqüència dels actes violents que ha protagonitzat el grup d'ultres, els retrets d'uns a altres per les seves formes d'actuar ha demostrat en els últims anys que el moviment d'extrema dreta a Espanya no es pot catalogar, ni molt menys, d'homogeni.

El rang que posseeixen les diferents persones individuals que conformen els col·lectius ve determinat per un conjunt de circumstàncies com poden ser el temps de pertinença, el compromís, la fidelitat, etc. Així, els líders són persones autoritàries que tenen un rol diferenciats de la resta i generen obediència, respecte i lleialtat, i “tenen una gran capacitat per a estimular a la resta i de persuadir amb els seus comportaments i actituds” (Rodríguez, 2003:187).

1.3. El vandalisme en el futbol: la consolidació d'una línia específica d'investigació

En el present apartat es farà un recorregut teòric i conceptual a través de les principals idees proposades per diferents estudiosos en relació amb el gamberrisme en el món del futbol. D'aquesta manera es podran veure identificats els motius que porten a determinades persones a realitzar una sèrie d'actes en l'aparador en què els mitjans de comunicació han convertit al mencionat esport.

1.3.1. Teoria Sociològica Subcultural: Taylor i Clarke

El sociòleg Ian Taylor i l'escriptor John Clarke van elaborar una línia d'investigació basada en estudiar els comportaments violents en l'esport emmarcant-los en una perspectiva social i cultural.

En els inicis, el futbol estava lligat a la classe obrera de tal forma que entre jugadors i seguidors hi existia una total identificació pel fet de pertànyer a la mateixa classe social (Taylor, 1971:362); hi havia “un control de participació a nivell administratiu, organitzatiu i afectiu que donava la sensació, provablement més il·lusòria que real, que es participava en certa mesura en els designis del club” (Taylor, 1971:364). La situació, però, es va veure clarament modificada amb el procés de professionalització i aburguesament que l'espectacle futbolístic va patir a finals del segle XX:

“Els canvis es multipliquen. Els clubs deixen de representar a les comunitats treballadores locals per convertir-se paulatinament en engranatges d'una complexa estructura organitzativa professional. Els jugadors veuen disparats els seus salaris i d'aquesta forma es desvinculen progressivament d'aquell context social i laboral anterior. [...] Els directius i les autoritats futbolístiques en general intenten, a través de qualsevol mitjà, obrir nous mercats, atraure nova clientela entre classes mitjanes i obtenir d'aquesta forma majors ingressos. Amb aquesta finalitat comencen a reformar-se els estadis buscant una major comoditat pels espectadors. No només es construeixen seients en les tribunes principals, sinó que a més es condicionen lavabos i bars en tota la graderia” (Taylor, 1971:365)

Amb totes les modificacions, el futbol es va aproximar en gran mesura a un tipus de públic amb diferent escala de valors del que tenia (molt més elitista, d'una classe social indefinida). Mentre que pels aficionats de classe obrera l'objectiu essencial era l'obtenció

de la victòria a qualsevol preu, la meta dels nous adeptes era gaudir escapant de les seves responsabilitats i contemplant les habilitats dels jugadors i l'espectacle que realitzaven (Duran, 1996:148). Tenint en compte això, Ian Taylor va exposar els dos models de comportament que es podien observar en els estadis: els “nous” seguidors es vinculaven i s'identificaven a la perfecció amb la nova dimensió que havia adquirit el futbol, però els individus amb cap possibilitat de trobar feina i, per tant, més desfavorits social i econòmicament, refusaven els nous valors impregnats i lluitaven per “perpetuar els valors tradicionals de la subcultura que estava desapareixent de forma desorbitada” (1971:362).

El sociòleg britànic va fer èmfasi, en els seus estudis, a la forma com el seguidors més desfavorits van realitzar la lluita. Es van centrar en l'ús de tècniques distintives i de diferenciació respecte la resta d'aficionats, on “la victòria era la principal preocupació” i “la característica distintiva era l'aïllament i l'antagonisme respecte la majoria de les institucions socials (sistema laboral, escolar, legal, etc.), contra les quals una victòria era pràcticament impossible” (Taylor, 1971:364). En altres paraules, buscaven un triomf en un món fictici que satisfés el seu desgrat en la vida quotidiana i, al mateix temps, cridés l'atenció dels mitjans de comunicació per rebre una cobertura que no podien aconseguir en qualsevol altre àmbit de la seva vida. En forma de “moviment de defensa o resistència” de les classes treballadores, utilitzaven la lliga de clubs com si fossin “democràcies participatives” on reafirmar el control davant els canvis imposats per grups de classe mitjana que només pretenien assegurar els seus interessos²⁷. La violència, doncs, es pot interpretar segons Taylor com l'afirmació final dels valors tradicionals i la resposta democràtica a l'aburgesament del joc; “el gamberrisme no és arbitrari, ha d'entendre's com un intent per part de les classes obreres de recobrar el control de quelcom que els pertanyia” (Duran, 1996:148).

John Clarke (1973) va matisar la teoria exposada per Ian Taylor considerant que “les claus de l'origen del gamberrisme en el futbol no havien de buscar-se en els canvis estructurals del propi joc i en la seva possible influència sobre els aficionats, sinó directament en les profundes transformacions socials que van afectar durant la dècada dels setanta a la jove classe obrera” (Duran, 1996:150). Segons l'autor, la conducta violenta dels joves es devia només a la busca d'una identitat grupal pròpia i diferenciadora que els proporcionés sentit

---

²⁷ HERNÁNDEZ MENDO, A. i MAÍZ RODRÍGUEZ, J. (08/07/2010). *Análisis de los comportamientos violentos*. Universidad de Málaga. Recuperat de: <http://goo.gl/p7NR8w>.

a les seves vides, clarament condicionades per la fractura de llaços familiars i de veïnat²⁸. En aquest marc, va tenir lloc l'aparició de tot un conjunt de moviments subculturals juvenils (com els *mods*, *rockers*, *skinheads*, *punks*, etc.) que reflectien, a més d'un major atreviment a l'hora d'oposar-se als valors i modes de conducta tradicionals, un intent de buscar identitats pròpies i diferenciades respecte la resta de l'entramat social (Duran, 1996:154).

Tot i que eren lleugerament disperss, els pensaments i les interpretacions de Taylor i Clarke van tenir –i tenen avui dia– molta rellevància en els estudis sociològics sobre el fenomen de la violència en l'esport. És evident que, en l'actualitat, alguns dels seus conceptes estan desfasats temporalment, doncs no és acceptable relacionar els actuals comportaments vandàlics amb certs trets estructurals del futbol vigents fa més de cinquanta anys (Carroll, 1980:49). No obstant això, ambdós autors van posar la primera pedra en la construcció conceptual gegantina en què, molts anys més tard, s'han convertit les teories sobre la dimensió violenta del món del futbol.

1.3.2. Teoria Psicològica Social Etnogènica: Marsh, Rosser i Harré

A la dècada dels anys 80, el periodista Peter Marsh, la sociòloga Elisabeth Rosser i el filòsof britànic Rom Harré, entre d'altres, van constituir una altra línia d'investigació que mereix especial rellevància, l'anomenada Psicologia Social Etnogènica. Des de la perspectiva, els investigadors van centrar-se en l'estudi de la dinàmica social que tenia lloc en el sí dels grups²⁹ per tal “d'entendre la forma amb què els agents construeixen el seu propi món”, és a dir, “la manera com interpreten, negocien i doten de significat als seus propis comportaments” (Barbero, 1991:366).

La premissa inicial amb què partien els estudiosos era que entre el que realment succeïa en els col·lectius extremistes i la representació social que es tenia sobre ells era molt diferent (Marsh, 1982:279), fet pel qual van considerar necessari estudiar-los des de dins –mitjançant l'observació participant o immersió– i no quedar-se només amb les versions proporcionades per la resta d'aficionats o els mitjans de comunicació. Segons Harré, “les persones són agents que s'atenen a unes regles i que, en moltes de les seves activitats

---

²⁸ HERNÁNDEZ MENDO, A. i MAÍZ RODRÍGUEZ, J. (08/07/2010). *Análisis de los comportamientos violentos*. Universidad de Málaga. Recuperat de: <http://goo.gl/p7NR8w>.

²⁹ HERNÁNDEZ MENDO, A. i MAÍZ RODRÍGUEZ, J. (08/07/2010). *Análisis de los comportamientos violentos*. Universidad de Málaga. Recuperat de: <http://goo.gl/p7NR8w>.

diàries, són actors que segueixen un guió”. I aquestes pautes són les que, des del punt de vista de la Psicologia Social Etnogènica, es considerava que s’havien de conèixer per tal de perfeccionar l’enteniment sobre els grups ultra.

Durant l’observació participant de l’organització i estructura interna dels grups extremistes, la primera conclusió a la qual van poder arribar els investigadors va ser que, en contra del que es suposava, els grups d’ultres es trobaven clarament jerarquitats en tres subgrups diferenciats (Duran, 1996:131):

- a. El primer grup estava format pels fanàtics més joves immersos en un autèntic procés d’aprenentatge, en una etapa on “aprenien els enginys fonamentals requerits per tot seguidor futbolístic que volgués ser apreciat”.
- b. La segona ordre estava formada pels “models a imitar”, la categoria més nombrosa, cridanera i activa la missió de la qual consistia en “tenir la iniciativa en la instigació dels cànctics i altres demostracions simbòliques d’adhesió al seu equip i hostilitat cap als rivals”.
- c. Per últim, el tercer grau de l’escala corresponia als anomenats “graduats”, aquells individus que després de certa experiència (uns vint anys) en el primer o segon subgrup passaven a formar part d’un col·lectiu selecte superior on les seves reputacions “estaven ja assegurades, sense la constant necessitat de realitzar demostracions públiques de virilitat i valentia” (Marsh, 1982:284).

Peter Marsh va anomenar la jerarquitació desenvolupada com una “carrera que es cursa en les tribunes dels estadis”, un procés d’ordre social alternatiu representat en els grups subculturals que concorda de forma clara amb la perspectiva científica analitzada per Ian Taylor (Duran, 1996:133). Harré va completar l’anàlisi mitjançant una referència explícita a la classe social on pertanyien aquells joves que formaven part dels grups ultra:

“Les seves vides estan marcades per incidents de fracàs i, molt sovint, d’humiliació. No tenen oportunitats de fer carrera moral en l’ordre social oficial de l’escola i del treball. [...] La carrera d’un gamberro del futbol és una alternativa completa a l’escala oficial de l’èxit, els esglaons de la qual molts joves pensen que mai escalaran”. (Harré, 1987:73)

No obstant això, el concepte més important en l’obra de Marsh és el de “comportament agressiu ritualitzat” pel qual l’autor considera que la violència que rodeja el fenomen és més simbòlica que real (Duran, 1996:135). Les lluites de *hooligans* constitueixen una

violència exagerada pels mèdia i realment no és més que un “ritual agressiu” en el qual poques persones resulten greument ferides; l’objectiu és crear-se un prestigi social utilitzant el futbol, ja que els individus no han pogut crear-se’ls en les seves vides quotidianes³⁰. Marsh va al·legar que les temptatives d’expel·lir la violència en el futbol havien portat a una disminució de les oportunitats per la violència socialment constructiva, fet que havia produït un augment de la violència incontrolada i destructiva. El periodista es va basar en el seu ideal de concepte de violència com quelcom innat, i va defensar “que els homes no són ni més ni menys agressius del que sempre han estat”, i “que el fet que els resultats de la violència siguin més bel·licosos es deu a l’expressió menys ordenada d’aquesta” (Castañón Rodríguez, 2002; Burgos y Brunet, 2000, Gándara, 1999).

Segons el doctor en filosofia Jesús Martín-Barbero, els estudis van evidenciar que els grups d’altres “solen tenir, en contra del que habitualment es pensa, una estructura o lògica interna que marca uns objectius concrets i selectius i fixa uns límits quantitius i qualitius” (Barbero, 1991:366). Unes investigacions que posen en qüestió l’objectivitat de l’observador extern, procliu a qualificar els comportaments dels extremistes com a criminals i a exagerar el grau de violència patent en els fets que protagonitzen.

1.3.3. El grup de Leicester

Els canvis estructurals ocorreguts en diferents sectors de la classe obrera, l’aparició d’un mercat de l’oci específicament juvenil amb la possibilitat i desig cada cop més gran de viatjar de forma regular fora de la seva localitat –inclús a l’estranger– per assistir als partits de futbol, els canvis en l’estructura de l’esport i la seva implicació en les relacions entre els clubs i els seguidors, les formes amb què les autoritats futbolístiques i polítiques han tractat de combatre el fenomen i les modificacions patides pels mitjans de comunicació de massa són els principals factors que, segons el grup d’investigació de la Universitat de Leicester, configuren específicament el fenomen del vandalisme en el futbol (Duran, 1996:140).

El conjunt, format per sociòlegs com Eric Dunning, John Williams o Patrick Murphy, va elaborar una teoria que és reconeguda com la investigació més encertada i profunda sobre

---

³⁰ HERNÁNDEZ MENDO, A. i MAÍZ RODRÍGUEZ, J. (08/07/2010). *Análisis de los comportamientos violentos*. Universidad de Málaga. Recuperat de: <http://goo.gl/p7NR8w>.

la dimensió sociològica del *hooliganisme*. Els estudis tracten, a grans trets, els orígens sociohistòrics del fenomen, el perfil sociodemogràfic dels principals components dels grups vandàlics, el paper dels mitjans –i la seva influència en l’origen i consolidació del moviment ultra– i les iniciatives polítiques i esportives adoptades en relació al problema i les seves conseqüències³¹.

1.3.3.1. Els orígens sociohistòrics del fenomen

Patrick Murphy va iniciar els seus estudis amb la idea fonamental que l’evolució històrica del futbol havia posat en evidència que l’ esport era “molt menys violent, brusc i salvatge que en els seus inicis”. Segons l’autor, el futbol havia evolucionat com una part més del procés de civilització descrit per Norbert Elias –el pensament del qual defensava que a l’Europa occidental s’havia produït una disminució en l’experimentació de plaer amb la pràctica directa o per la presència d’actes violents (Elias, 1988:48)–, i estava condicionat per una reglamentació més rigorosa i una major sensibilitat social davant les conductes violentes (Duran, 1996:144). Tot i això, davant la progressiva pacificació dels comportaments dels jugadors i tècnics es podia palesar un clar increment en els nivells d’agressivitat i violència per part de certs aficionats, fet que va portar als investigadors de Leicester a continuar investigant sobre l’assumpte en qüestió.

Amb la premissa que “el joc del futbol sempre ha anat acompanyat del desordre d’alguns seguidors i, en conseqüència, el fenomen social dels extremistes no és una novetat” (Dunning, 1992:316), l’Escola de Leicester va explicar que el moviment ultra s’havia iniciat amb relativa lentitud a principis del anys 50, però havia agafat forma i velocitat de creixement a partir de la final de la Copa del Món disputada a Anglaterra el 1966. Així, es podia concloure que la manifestació de la brusquedat en l’esport introduïa una “aparent contradicció en el procés de civilització”, resultant impossible determinar si ens trobàvem “en l’inici d’un llarg i profund retrocés civilitzador” o simplement experimentàvem “un bloqueig temporal” (Dunning, 1992:318).

El model civilitzador propugnava que, com a conseqüència del fenomen històric d’educació, certs valors generats a través de formes particulars de socialització havien patit una exclusió paral·lelament a la progressiva incorporació a la societat de segments

---

³¹ En el present apartat es tractaran les dues primeres categories, doncs tant el paper dels mitjans de comunicació com les iniciatives polítiques i esportives són aspectes que ja s’estudien en altres capítols.

gradualment creixents de la classe obrera (Fernández Martín, 2013:152). Per a Dunning, en els successos de *hooliganisme* el protagonisme era dels sectors més grollers d'aquesta classe social i, en especial, de tots els joves exclosos del procés de civilització desembrollat per Elías (Garriga Zucal, 2015:15). I davant de l'explicació, les respostes només podien ser repressives, en principi, i les preventives simplement eren "educatives" als efectes de reduir la violència innata d'aquells grups per tornar-los al procés civilitzatori (Garriga Zucal, 2015:17).

1.3.3.2. El perfil sociodemogràfic dels ultres

L'Escola de Leicester també va incorporar en els seus estudis el component de classe que caracteritzava al fenomen, destacant, com ja havia fet Ian Taylor, la presència permanent en els col·lectius ultra de joves pertanyents als sectors més desafavorits de la classe obrera (Duran, 1996:150). Tot i això, Dunning i Marsh es distanciaven de la corrent sociològica subcultural ja que creien que no es podia entendre l'extremisme com el moviment de resistència i l'expressió de la democràcia participativa davant l'aburguesament de les estructures futbolístiques que en ella s'exposava. De fet, segons Patrick Murphy "els disturbis i altres formes d'incidents violents que van aparèixer en el futbol eren desorganitzats i relativament espontanis, fet pel qual no es poden descriure com un moviment" (Murphy 1990:65); tot i que alguns successos es produïen premeditadament, els plans "es tendien a limitar a la coordinació de tàctiques en un determinat partit", fet que evidenciava una falta de consciència política en aquest tipus d'actes violents (Duran, 1996:151).

La línia d'investigació de l'Escola de Leicester va afegir un punt que, fins aleshores, no havia estat tractat: el destinatari o receptor de la violència. Van detectar que "els freqüents enfrontaments amb l'autoritat policial sorgien precisament de l'intent d'encarar-se entre ells", punt de vista que reforçava la seva tesi de no considerar el moviment ultra i les seves crispades expressions com una manifestació contra la situació que vivien:

"Una de les tàctiques fonamentals en el tipus de planificació té com a objectiu burlar a les autoritats per aconseguir atacar als seguidors rivals. No obstant això, no sembla que el principal objectiu d'aquests atacs siguin aquells que controlen els clubs, ans al contrari. Els ultres accepten indiscutiblement l'existència d'una estructura de control i propietat. Les baralles entre gamberros en el futbol semblen

sorgir, fonamentalment, de les rivalitats entre grups d'aficionats" (Murphy 1990:65).

És cert que en cap moment apareixen els propietaris dels clubs com a objectiu principal dels atacs; és més, durant una època el recolzament de la majoria de presidents va comportar que els extremistes desitgessin trobar-se pròxims i vinculats a les estructures de poder. Val a dir, però, que Javier Duran González, doctor en Ciències Polítiques i Sociologia, refuta la premissa explicant, en paraules de Robins i Cohen, que "la tristesa i la futilitat de la lluita entre grups rivals de joves socialment desposseïts es la millor demostració de l'abast de la victòria per part de qui controla el poder de classe sobre ells" (1996:149).

En aquest context, és necessari remarcar la relativitat de les vinculacions classistes que els autors britànics desenvoluparen al llarg dels seus treballs. La seva tesi no era "que els joves de la classe obrera baixa eren els únics fanàtics violents del futbol ni que tots els adolescents corresponents a aquesta classe utilitzaven el futbol com a excusa i ocasió per a barallar-se"; Dunning va explicar que el seu argument consistia en creure que els joves dels sectors més ordinaris de la societat semblaven ser "els principals protagonistes en les accions violentes que tenen lloc en el món del futbol", però no els únics. L'argument, però, és força contradictori si es tenen en compte dos aspectes que els mateixos estudis metodològics de l'Escola de Leicester destacaven: en primer lloc, que només el "20% dels ultres detingut entre 1976 i 1980 vivien en un bloc de pisos de classe obrera baixa; d'altra banda, el gran interès que es podia observar entre el col·lectiu extremista per la roba informal cara –entre la que es trobaven xandalls de marca italiana y americana– també denotava que els raonaments dels investigadors comptaven amb un fort component d'incoherència.

Pel que fa a les observacions en relació amb el procés de socialització i les normes i valors que els joves expressen mitjançant les conductes violentes en els partits de futbol, l'Escola de Leicester va arribar a conclusions força suggerents. Un dels trets característics principals dels grups d'ultres que van identificar va ser els lligams i llaços de parentiu; "la defensa de la reputació familiar, així com de la pròpia virilitat, constituïen els principals motius de les baralles" (Duran, 1996:159). Resultava força significatiu veure que, tot i que cada col·lectiu tenia el seu repertori característic, tots els càntics i gestos entonats massivament pels joves als estadis eren variacions sobre les mateixes temàtiques

–“imatges de batalla i conquesta, desmasculinització simbòlica dels aficionats rivals, denigració de la comunitat de la que formen part els seguidors contraris, etc.”– (Dunning 1992:300). Amb la “masculinitat agressiva” com un dels valors predominants, Dunning va apuntar que el fet que els adolescents tendeixin a passar gran part de la seva primera etapa de socialització al carrer sense el control adult amb què compten els nois d’altres classes fa que des de molt joves “tendeixin a interactuar agressivament entre ells i a desenvolupar jerarquies de domini basades en l’edat, la força física i el valor” (1992:310). En la mateixa línia, “estan acostumats des de petits a veure als seus pares comportar-se amb agressivitat”, i també és de decisiva importància el fet que en aquestes comunitats hi existeixi una marcada segregació entre sexes. Tot plegat va portar als investigadors de Leicester a determinar que en aquelles comunitats es produïen processos de retroalimentació que fomentaven el recurs a la conducta agressiva en nombrosos camps de les relacions socials.

La principal conseqüència de les fases de socialització és el prestigi que en aquelles comunitats adquirien els homes que evidenciaven una provada capacitat per les baralles. Això explica que els enfrontaments constitueixin per a ells “una important font de sentit, posició i agradable tensió emocional”, valors compartits pels seus familiars, amics i veïns (Dunning 1992:311). I als joves, que atorguen escàs valor als aspectes educatius inculcats en el context social, els resulta molt difícil pensar en el futur. Viuen del present, del dia a dia, sense preocupar-se per res més. Javier Durán González recull, a la seva tesi, les declaracions d’un noi de Leicester entrevistat per Patrick Murphy:

“No m’importa com vagin les coses. No es pot fer res. M’ho passo “de puta mare” amb tots els meus amics. No sóc com tu. Visc al dia. Res m’importa, res mereix la pena. Si tens 50 penics, els gastes. M’importa tot una bleda. No haig de preocupar-me per la meva casa, ni pel meu menjar ni per qualsevol cosa com fas tu. Torno a casa i la meva mare em té preparat el te sobre la taula. Tu no pots fer això. Tu has de preocupar-te per tot tipus de coses” (Murphy, 1990:163-164).

1.4. Futbol i violència³²

La violència és concebuda a partir d'una relació particular del conflicte (Carrión, 2008:75) que neix d'una complexa construcció social i política (Sozzo, 2008); és el resultat d'un conjunt de conductes denominat agressivitat que ha sigut part de la història de la humanitat des dels seus inicis³³. En concret, la *violència del futbol* es pot definir com aquella nascuda de la disputa que es presenta entre els contendents, en la que estan involucrats els esportistes, els seguidors, els mitjans de comunicació i els dirigents entre d'altres i on l'alteritat és inacceptable ja que un es converteix en l'enemic a aniquilar de l'altre sense el qual és impossible construir la seva pròpia identitat (Carrión, 2010:44).

L'estudi de mecanismes d'entrada a la violència no és gens habitual; en primer lloc, per la complexitat d'un tema que aborda diferents disciplines massa diferenciades, però d'altra banda també pels dos enfocaments –individual i col·lectiu– que s'han d'unir per elaborar un anàlisi profund i correctament articulat. Segons el professor de ciències polítiques Xavier Crettiez existeixen tres determinismes socials que provoquen l'ingrés a la violència: la marginalitat política, la frustració econòmica i l'ambient sociocultural.

“Una persona no neix violenta, sinó que es fa. L'entrada a la violència, més que una elecció, és per sobre de tot el resultat d'un context en què predominen, segons els analistes, diferents estímuls. El primer és polític, i consisteix en posar l'accent sobre el dèficit de reconeixement o d'accés al poder per certs grups que utilitzen la violència amb l'objectiu d'accedir a un Estat distant o a un reconeixement massa limitat. Des d'una perspectiva més marxista, la violència es considera la resposta a una situació d'alienació econòmica que engendra, amb molta freqüència, frustració i còlera. Per últim, altres insisteixen sobretot en els determinismes socioculturals que alimenten la violència, proposant-li models de justificació, o jutjant-la natural en l'espai públic, com succeeix en molts països que travessen llargs conflictes” (Crettiez, 2009: 36).

La idea principal en què insisteix l'autor, però, és que la violència procura a tots aquells qui la practiquen algun tipus de benefici. Sigui una violència social o política, estigui

---

³² En aquest apartat no es pretén fer un anàlisi conceptual sobre el terme “violència” ni totes les seves accepcions, doncs constitueix una temàtica de gran complexitat i extensió el tractament de la qual no és necessari per tractar la violència en el món del futbol.

³³ ARAYA, G. A. i SALAZAR ROJAS, W. (14/01/2005). *Violencia en el fútbol: tres estudios sobre la conducta agresiva en situación de competencia y sus implicaciones sociales*. Universidad de Costa Rica. Recuperat de: <http://goo.gl/ePc9JI>.

produïda per la delinqüència comuna o per la guerra civil; sigui quin sigui el motiu pel qual s'hagi exercit i les conseqüències que tingui, el que és evident és que d'alguna forma o una altra totes les accions violentes reben alguna mena de compensació que potser no les legitima però sí que les explica. A més, “les raons de la violència rarament poden entendre's amb una explicació monocausal; els determinismes col·lectius són importants, però l'entrada a la violència també és el resultat d'una decisió individual que respon a expectatives personals”, ja sigui en forma de busca de lucre, plaer o prestigi (Crettez, 2009:57).

De fet, en el cas dels ultres d'extrema dreta les cerques de plaer i prestigi acostumen a anar lligades de la ma. Les persones que conformen els grups es caracteritzen per una addicció a la violència física i verbal i tot el que això suposa. La falta d'empatia, la impulsivitat i/o la necessitat de prendre riscos i acceptar reptes els atorga satisfacció en totes les accions de violència no justificada que realitzen. Aquests actes poden partir, segons la psicòloga de salut i esport especialitzada en la temàtica Patricia Ramírez, “de la necessitat de contrarestar l'agressivitat, la seva inseguretat i les seves frustracions, de problemes d'autocontrol que impedeixen al cervell d'activar els mecanismes que diferencien entre el que es desitja i el que s'ha de fer, d'una carència en el sistema de valors i d'una confusió entre el que està malament i el que està bé que es tradueix en trastorns antisocials de la personalitat”³⁴.

La satisfacció que es deriva de tot això atorga un prestigi individual dins el col·lectiu – una millora en l'estatus– i un reconeixement grupal davant d'una marginació social i/o política. El sociòleg François Dubet ho explica d'aquesta manera:

“Ells tenen el que la resta no té: el domini de la violència, el poder d'atemorir, les delícies de la por que provoquen. La força del fenomen de les bandes prové d'aquesta capacitat gairebé màgica de transformar una inferioritat social en superioritat de comportament [...]. La banda permet assumir el que un és, i això ho converteix en un motiu d'orgull. Ofereix així la il·lusió d'assentar, només per un temps, un orgull que s'evapora” (Dubet, 1991:88).

Per últim, i més enllà de la coacció protagonitzada pels seguidors radicals, mereix especial atenció la subdivisió que Fernando Carrión Mena fa de la violència en el món del futbol;

---

³⁴ PARRILLA, A. (02/12/2014). *En la mente de un ultra del fútbol*. Agència EFE. Recuperat de: <http://goo.gl/1Mfg4P>.

segons l'autor, l'agressió té quatre formes a través de les quals s'expressa, cadascuna de les quals amb característiques especials i moments específics. D'aquesta manera, podem dir que s'inicia amb la *violència en el terreny de joc* (que “prové de la pròpia lògica i essència del futbol i actua de forma centrífuga”), segueix amb la *violència dels estadis* (aquella relacionada “amb els seguidors dels equips”), continua amb la *violència en els voltants* “produïda a les immediacions dels estadis en forma de desbordament cap a la ciutat” i finalitza amb la violència que es produeix en la societat en general, “fora de la pràctica esportiva tot i que se'n aprofita d'ella en forma de dinàmica centrípeta” (2008:48).

1.4.1. Violència espontània vs violència premeditada

L'organització dels grups ultra d'extrema-dreta i la seva extrema politització va comportar un canvi en el tipus de violència emprada per aquests grups. En els seus orígens, havia predominat en gran mesura l'anomenada violència espontània, aquella expressió basada en la teoria conductista d'acció-reacció en un moment i context determinat però sense planificació prèvia, i en què la resposta no és inhibida i la reacció es produeix amb rapidesa a un succés extern amenaçant o que suposa la frustració d'una necessitat o objectiu bàsic³⁵.

El nou model de seguidors radicals que es va instaurar, no obstant això, va canviar completament la forma de violència que va aparèixer al voltant dels estadis de futbol i va passar a ésser premeditada i planificada.

---

³⁵ VAQUERO, C. (05/03/2009). *La violencia premeditada. Entre el horror, la banalidad y la purificación*. Página Abierta. Recuperat de: <http://goo.gl/6lATPv>.

Les principals diferències entre ambdós tipus d'expressió de violència són les següents (Block y Ovcharchyn, 2001):

	<i>Violència espontània</i>	<i>Violència planificada</i>
<i>Estratègia de l'agressor per reunir-se amb la víctima</i>	<i>No hi ha intent de quedar amb la víctima per part de l'agressor</i>	<i>Víctima perseguida o rastrejada</i>
<i>Invasió de l'agressor en un lloc segur per a la víctima</i>	<i>No hi ha evidències d'invasió</i>	<i>L'agressor envaeix un lloc privat de la víctima</i>
<i>Intent previ d'escenificar la violència</i>	<i>No hi ha indicis de preocupació de l'agressor respecte una possible sanció</i>	<i>Abans de l'agressió, l'agressor crea una coartada</i>
<i>L'agressor porta una arma a la reunió amb la víctima</i>	<i>Ús d'una arma que es trobava en el lloc</i>	<i>L'agressor porta una arma a la reunió</i>

Taula 2. Violencia planificada y violencia espontánea (Block y Ovcharchyn, 2001)

Tot i que és evident que aquestes definicions difereixen en certa mesura en el conflicte dels ultres d'extrema dreta, permeten establir una visió clara dels canvis que s'han produït en els últims anys.

Per dir-ho d'alguna manera, l'organització dels grups ultres va forçar una estructuració i planificació de la violència, i una principal prova d'això són els dos fets més transcendents en relació amb el conflicte dels seguidors extremistes a Espanya: les morts d'Aitor Zabaleta Cortaza, aficionat de la Reial Societat³⁶, i de Francisco J. Romero Taboada el 2014³⁷, ultra del Deportivo de la Corunya –ambdós d'ideologia ultraesquerrana–, es van produir en dues situacions completament diferents tot i ésser protagonitzades pel mateix grup d'extrema dreta, el Frente Atlético. La defunció del primer, que va tenir lloc al voltant de l'estadi Vicente Calderón l'any 1998, va ser causada per un apunyalament imprevist després d'un enfrontament espontani amb un grup de seguidors de l'Atlètic de Madrid; en canvi, el cas de “Jimmy” va tenir lloc en una baralla organitzada entre els col·lectius radicals Frente Atlético i els Riazor Blues. Aquests dos exemples permeten

³⁶ TORRES, D. i DURAN, L. F. (09/12/1998). *Un seguidor de la Real muere tras ser apuñalado junto al Vicente Calderón*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/Ucuxv3>.

³⁷ ORTEGA, P. (30/11/2014). *Muere un ultra del Deportivo tras una pelea con radicales del Atlético*. El País. Recuperat de: <http://goo.gl/eNLjhe>.

veure amb claredat el canvi sofert en l'expressió de la violència en els grups radicals del futbol espanyol.

1.4.2. La resposta institucional a la violència al futbol

Després d'analitzar l'aparició dels seguidors extremistes i la violència a Espanya, cal fer un repàs a tots els programes d'actuació de caire politico-administratiu que s'han dut a terme al país espanyol amb l'objectiu de garantir la seguretat dins i fora dels estadis.

La primera normativa adoptada a Espanya en referència als incidents protagonitzats pels ultres va ser el Conveni Europeu sobre Violència i Desordres de Espectadors en Esdeveniments Esportius i en especial en Partits de Futbol, aprovat pel Consell d'Europa a Estrasburg l'agost del 1985. El conveni, però, no va ésser ratificat pel Govern espanyol fins al setembre del 1987, quan també es va proposar al Senat la creació d'una comissió que s'encarregués d'alguns assumptes com la seguretat de i a les instal·lacions esportives i la investigació de la violència als camps de futbol.

Per la seva part, el 1988 la Liga de Fútbol Profesional (LFP) va encarregar a l'empresa Servi Segur l'elaboració de projectes que permetessin acabar amb la violència dins els estadis tenint en consideració les dures mesures que s'havien pres a Anglaterra després de la tragèdia de Heysel de 1985. Els eixos principals d'aquests van ser el control de l'accés, la integració de sistemes de detecció d'entrades falses i la instal·lació de càmeres de vigilància. I després de dos anys de treball, el Senat va aprovar el 1990 el Dictamen de la Comissió Especial d'Investigació de la Violència en els Espectacles Esportius, amb Especial Referència la Futbol, informe en què s'explicaven les mesures de caràcter general, les de caràcter formatiu i jurídic i les relatives a l'organització dels diferents campionats i la regulació de la venda d'entrades.

Totes les recomanacions del text, sobretot la que feia especial èmfasi en la creació d'una Comissió Nacional que s'encarregués de la gestió de la violència en el futbol, van influenciar clarament en la promulgació de la Llei 10/1990 (*Ley del Deporte*), l'objectiu principal de la qual era modernitzar i adequar la legislació als aspectes més rellevants del moment. En el Títol IX ("Prevenció de la violència en els espectacles esportius") es recullen les bases fundacionals de la Comissió Antiviolença, formada "per representants de l'Administració de l'Estat, de les comunitats autònomes i corporacions locals, de les

federacions esportives espanyoles o lligues professionals més afectades, associacions d'esportistes i per persones de reconegut prestigi en l'àmbit de l'esport i la seguretat" (Llei 10/1990).

En l'escrit també es van especificar les principals funcions que, entre d'altres –i sempre amb la possibilitat d'afegir-ne alguna en funció de les necessitats–, hauria de tenir la Comissió:

- a. “Recollir i publicar anualment les dades sobre violència en els espectacles esportius, així com realitzar enquestes sobre la matèria.
- b. Elaborar informes i estudis sobre les causes i efectes de la violència en l'esport
- c. Promoure i impulsar accions de prevenció.
- d. Elaborar orientacions i recomanacions a la Federació Espanyola, clubs esportius i a les Lligues Professionals per l'organització d'aquells espectacles en què es previngui la possibilitat d'actes violents.
- e. Informar d'aquells projectes de disposicions que li siguin sol·licitats per les Administracions Públiques competents en matèria d'espectacles esportius, especialment les relatives a polítiques d'espectacles esportius, disciplina esportiva i reglamentacions tècniques sobre instal·lacions” (Llei 10/1990).

Tot i que la constitució final de la Comissió no es va produir fins el 1992, la modificació de la llei va pressionar i instar a la Federació Espanyola de Futbol (FEF) i a la Lliga de Futbol Professional (LFP), els altres dos ens administratius importants en la regulació dels conflictes relacionats amb els ultres, que canviessin els seus Estatus per recollir, en els règims disciplinaris, “les normes relatives a la violència en l'esport”. A més, l'article 69 de la mateixa llei especificava de forma detallada les sancions que rebrien, a partir d'aleshores, aquells qui vulneressin la legislació; les sancions eren i són, sobretot, econòmiques, la quantitat de les quals varia en funció de si es tracta d'una infracció lleu, greu o molt greu.

El Reial Decret 75/1992, del 6 d'abril de 1992, va acabar de formalitzar la creació de la comissió i de les cinc subcomissions que la composarien: la d'Informes (encarregada d'analitzar les dades remeses pels diferents delegats governatius), la Jurídica (relacionada amb l'estudi de les implicacions legals), la d'Organització d'Instal·lacions (que vela pel compliment de les mesures de seguretat als estadis), la d'Investigació i Estudis, Prevenció i Divulgació (que té la tasca d'apropar-se al fenomen des de l'àmbit científic i d'establir

els criteris idonis en matèria de prevenció) i la de l'Esport Professional, l'objecte d'estudi de la qual eren les categories *amateurs*.

No va ser fins l'aprovació de la Llei 19/2007 (i, en concret, a l'article 20.3 d'aquesta) quan es van especificar de forma més àmplia i notòria les funcions que se li atorgaven a la Comissió, una d'elles (apartat "d", segon punt) dedicada exclusivament a la realització d'investigacions i estudis sobre la violència en el món esportiu i els grups involucrats en la seva generació:

a) "De realització d'actuacions dirigides a:

1. Promoure i impulsar accions de prevenció contra l'actuació violenta en els esdeveniments esportius.
2. Fomentar, coordinar i realitzar campanyes de divulgació i de sensibilització en contra de la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en totes les seves formes, per tal d'aconseguir que l'esport sigui un referent d'integració i convivència social.
3. Elaborar orientacions i recomanacions a les federacions esportives espanyoles, a les lligues professionals, societats anònimes esportives i clubs esportius per a l'organització d'aquells espectacles en què raonablement es prevegi la possibilitat d'actes violents, racistes, xenòfobs i intolerants.

b) D'elaboració, informe o participació en la formulació de polítiques generals de sensibilització sobre la prevenció de la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància, orientades especialment a:

1. Informar d'aquells projectes de disposicions que li siguin sol·licitats per les administracions públiques competents en matèria d'espectacles esportius, en particular les relatives a policia d'espectacles esportius, disciplina esportiva i reglamentacions tècniques sobre instal·lacions.
2. Informar preceptivament les disposicions de les comunitats autònomes que afectin el règim estatal de prevenció de la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport i les disposicions de les comunitats autònomes sobre prevenció de la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport que siguin enviades per aquelles.

c) De vigilància i control, als efectes de:

1. Proposar a les autoritats públiques competents l'adopció de mesures sancionadores als que incompleixin la normativa prevista en aquesta Llei i en les normes que la desenvolupen.
2. Interposar recurs davant el Comitè Espanyol de Disciplina Esportiva contra els actes dictats en qualsevol instància per les federacions esportives en l'aplicació del règim disciplinari previst en aquesta Llei, quan consideri que aquells no s'ajusten al règim de sancions establert.
3. Instar les federacions esportives espanyoles i lligues professionals a modificar els seus estatuts per recollir en els règims disciplinaris les normes relatives a la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport.
4. Instar les federacions esportives espanyoles a suprimir tota normativa que impliqui discriminació en la pràctica esportiva de qualsevol persona en funció de la seva nacionalitat o origen.
5. Promoure mesures per a la realització dels controls d'alcoholèmia en els espectacles esportius d'alt risc, i per a la prohibició d'introduir en els mateixos objectes perillosos o susceptibles de ser utilitzats com a armes.
6. Proposar el marc d'actuació de les agrupacions de voluntaris que preveu l'article 19 d'aquesta Llei.
7. Declarar un esdeveniment esportiu com a d'alt risc, als efectes determinats en aquesta Llei i les seves disposicions de desplegament.
8. Coordinar la seva actuació amb la desenvolupada pels òrgans perifèrics de l'Administració General de l'Estat amb funcions en matèria de prevenció de la violència en l'esport, així com el seguiment de la seva activitat.
9. En el marc de la seva pròpia reglamentació, ser un dels proponentes anuals de la concessió del Premi Nacional que recompensa els valors d'esportivitat.

d) D'informació, elaboració d'estadístiques i avaluació de situacions de risc, destinades a:

1. Recollir i publicar anualment les dades sobre violència, racisme, xenofòbia i intolerància en els espectacles esportius, prèvia dissociació de les dades de caràcter personal relacionats amb les mateixes, així com realitzar enquestes sobre aquesta matèria.
2. Realitzar informes i estudis sobre les causes i els efectes de la violència, racisme, xenofòbia i intolerància en l'esport.

e) De col·laboració i cooperació amb les comunitats autònomes:

1. Establir mecanismes de col·laboració i de cooperació amb les comunitats autònomes per a l'execució de les mesures previstes en els apartats anteriors quan siguin competència de les mateixes, i especialment amb els òrgans amb similars finalitats que la Comissió Estatal existents en les comunitats autònomes” (Llei 19/2007).

L'última modificació legislativa de la Comissió Nacional Contra la Violència en els Espectacles Esportius es va realitzar el 9 de maig de 2008, mitjançant el Reial Decret 748/2008, que instaurà canvis substancials en l'estructura de l'entitat amb l'objectiu de “regular la composició, funcions i règim de funcionament de la Comissió”. En la matèria que ens ocupa els canvis encara van ser més significatius, doncs es van derogar totes les subcomissions descrites –sense explicació ni justificació conseqüent– en detriment de la creació dels anomenats “grups de treball”. És a dir, la Comissió passava a estar formada únicament per un òrgan permanent que s'encarregava d'acordar “la creació de grups de treball de caràcter permanent o per qüestions puntuals” i especificar “la seva composició, les funcions que se li encomanaven i, en cas que fos necessari, el termini necessari per a la seva consecució”.

Com apunta Durán González, “com més rigorós sigui el nostre coneixement sobre el problema de la violència en els espectacles esportius, més garanties tindrem d'encertar en l'adopció de mesures pel seu control i la seva eradicació” (Duran, 1995:196). I, a nivell teòric, les aspiracions en la creació de la Comissió eren molt ambiciosos; es pretenia publicar continguts cada any que permetessin una millora en aquest aspecte, així com també el foment de programes moderadors de consciència que ajudessin en la supressió de la violència. Però si alguna cosa s'ha demostrat amb el pas del anys (doncs les poques reformes que hi ha hagut des d'aleshores fan referència a modificacions de dirigents i les seves labors, però no van més enllà) és que ni una cosa ni l'altra s'han fet com es va plantejar, i que el col·lectiu ultra d'extrema dreta no es coneix de tal forma que permeti solucionar un conflicte encara més que patent avui dia –i la supressió de la Subcomissió encarregada d'elaborar informes n'és un dels principals causants d'aquest desconeixement generalitzat–.

A mode de conclusió, doncs, trobem en la LFP, la RFEF i la Comissió Antiviolença els tres principals òrgans que regulen a nivell jurídic el conflicte dels extremistes. Tot i que és la llei qui marca la legislació, els Estatuts de la Lliga de Futbol i de la Federació també

fan especial referència a la violència dins i fora dels estadis. L'objectiu (almenys el que s'ha fet públic) dels tres organismes sempre ha estat el d'acabar amb tots els grups que portin problemes als estadis, però la inoperància d'alguns dirigents i els interessos personals de molts d'ells, així com també la falta d'acord en alguns aspectes i molts papers mullats que al final s'han quedat en res, han fet que ni es coneguin moltes coses dels extremistes ni, consegüentment, s'hagi acabat amb la violència física i verbal en el món del futbol.

1.5. Futbol i política

Quan un joc mobilitza a milers de milions de persones deixa de ser un simple joc. “El futbol no és només futbol: fascina a dictadors i mafiosos, i contribueix a desencadenar guerres i revolucions” (Kuper, 2012:27). El futbol és un espai on conflueixen una infinitat d'interessos, disciplines i actors; per això, els interessos polítics, les ciències polítiques i els partits polítics no li són, en absolut, aliens. “Aquest esport s'ha convertit, d'una banda, en un trampolí polític per a dirigents, periodismes, futbolistes i entrenadors i, en segon lloc, en una activitat emprada per crear adhesions, realitzar proselitisme i posicionar propostes (Carrión, 2006:27):

“Per a ningú és desconegut que el sentit del futbol recau en el seguidor i en la audiència a la televisió; igual que la política descansa la seva existència en el poble sobirà. Però a l'estadi i a l'àgora, pel caràcter massiu i popular que ostenten, és la representació o delegació la que s'acaba expressant. L'equip i el partit polític, el jugador i el líder, en molts casos, es fusionen, com succeeix amb els càntics i les consignes que s'escolten a les grades d'un estadi i als carrers de la confrontació. Els càntics esportius es polititzen al carrer i els del carrer es futbolitzen a les grades” (Carrión, 2006:29)

El futbol s'ha convertit en un fenomen d'una magnitud tan gran que és impossible ignorar la repercussió que té en tot el planeta. No només a nivell polític, també en l'àmbit social, el futbol aixeca passions, aflora sentiments i construeix identitats col·lectives (Úbeda, 2013:157). “Bandera d'identitat de ciutats i països, i instrument de manipulació política i alienació social, és un esport que també realitza importants funcions de cohesió social, solidaritat i comunicació multicultural (Mella, 2010:65).

Com a conseqüència de la gran influència que té, el futbol ha sigut freqüentment una eina susceptible d'utilització al servei dels interessos de diferents règims. Segons el periodista mexicà Javier Solórzano (2007), "alguns governs militars dels anys 70 es van valer dels resultats de les seleccions nacionals en els mundials per crear un sentiment d'identitat, consciència i unitat nacional i per mantenir-se en el poder". En moltes ocasions els governs han utilitzat el futbol amb fins polítics servint-se de l'antic esperit romà de donar-li pa i circ a la gent. De fet, l'ús que els principals dirigents fan de l'esport per presentar a tot el món la imatge estable del seu país encara es pot observar avui en dia: l'organització del Mundial de Brasil de 2014 i dels Jocs Olímpics de 2016 al mateix país han permès reactivar l'economia brasilera, augmentar la inversió estrangera i reduir la taxa d'atur. Amb aquest tipus d'esdeveniments el turisme percep milions de dòlars de tota la gent que acudeix a presenciar-los i, a més, s'incrementa l'ànim i la productivitat en la població (Lever, 1995:2). Però, sobretot, el més important és que s'ha aconseguit amagar en certa mesura la mala gestió governamental brasilera que ha generat pobresa extrema i greus problemes socials al país. El futbol és, en l'actualitat, el nou opi del poble que l'any 1844 Karl Max va trobar en la religió; el futbol és la "droga social que manté al poble en un estat de passivitat política" (Shaw, 1987:124).

En aquest context, però, hi ha molts actors del futbol que demanen que no es barregi futbol i política. Realment, són molt pocs els jugadors que han manifestat una opció política i han intentat pensar i actuar en conseqüència (el cas d'Oleguer Presas, que va renunciar a jugar amb Espanya per les seves conviccions³⁸, no és gens freqüent). El periodista espanyol escriptor de *Futbolistas de izquierdas*, Quique Peinado, considera, no obstant això, que "tots aquells que diuen que no s'ha de barrejar una cosa amb l'altra són els mateixos que conviden als polítics a les llotges presidencials"³⁹. És evident que, des dels seus orígens i fins l'actualitat, al futbol no ha existit al marge de la societat i totes les esferes que l'envolten. La política ha emprat l'esport rei de formes molt diferents per aconseguir uns objectius que no hagués assolit de cap altra manera, construint una relació inseparable més enllà de totes les pressions que pretenen trencar-la.

A Espanya, la politització del futbol es pot veure de forma clara amb l'exemple del FC Barcelona. Des del Franquisme ja es va reconèixer al club blaugrana com un element

---

³⁸ SPORT.es (18/09/2015). Oleguer Presas: "Lo que representa la selección española me generaba rechazo". Diario SPORT. Recuperat de: <http://goo.gl/YpRdhN>.

³⁹ MARBÁN, R. (23/04/2014). "Todos aquellos que dicen que no hay mezclar fútbol y política son los mismos que invitan a los políticos al palco". Periodista Digital. Recuperat de: <http://goo.gl/DdwngC>.

d'identificació del catalanisme clarament desacomplexat i un instrument de promoció de la llengua i cultura catalanes (Sabartés, 1982:85). Amb l'arribada del president Joan Laporta l'any 2003, no obstant això, la política es va instaurar de forma més exagerada a les grades del Camp Nou. Les grans xiulades a l'himne espanyol, l'exhibició d'estelades en tots els partits que el Barça disputa i els càntics a favor de la independència són, entre molts d'altres, els principals exemples que proven l'enorme politització que han sofert els aficionats del conjunt de Barcelona. Però aquest fenomen no només es veu representat amb el club català: el Rayo Vallecano de Madrid i l'Athletic Club de Bilbao també es poden considerar dos equips força connectats a determinades ideologies polítiques que els caracteritzen inherentment tal com són coneguts en l'actualitat. De la següent manera ho explica l'escriptor Daniel Gómez Amat al llibre *La patria del gol*:

“El futbol espanyol està impregnat de política [...]. La relació no és nova i disposem de molts exemples propers. Abans que polític, el primer *lehendakari*, Jose Antonio Aguirre, va ser jugador de l'Athletic de Bilbao. I el Barça és una icona de la identitat nacional dels catalans de la mateixa forma que el Reial Madrid ho és per molts espanyols. És impossible entendre la història del futbol a l'Estat espanyol sense les contínues ingerències polítiques, ja siguin aquestes impostes o voluntàries. La pilota és una arma política de primer ordre en tot el món. I també ho és a Euskal Herria, Catalunya i a Espanya” (Gómez Amat, 2007:12).

2. COMUNICACIÓ I CONFLICTES

2.1. Simbiosi asimètrica entre els mitjans de comunicació i el moviment extremista

Els mitjans de comunicació constitueixen un actor a tenir en compte en l'aparició i creixement dels grups ultra en el futbol espanyol. De fet, alguns autors, com Javier Durán González, creuen que els mitjans efectuen un paper “decisivament influent” en la gestació d'actes violents als estadis (Duran, 1999:11); la retroalimentació entre mitjans i radicals és evident, a pesar de la repulsa dels primers cap a les activitats dels segons. A més, segons el doctor en Història Contemporània per la Universitat de Barcelona, Carles Viñas i Gràcia, “tot i que oficialment predomini una actitud de menyspreament entre ambdós, uns i altres es complementen evidenciant una relació ambivalent de dependència-odi” (2005:26).

Els mitjans de comunicació es poden considerar com a potenciadors dels grups ultra, doncs van ser els qui van traslladar-los d'Europa cap a Espanya i, en conseqüència, van contribuir amb rellevància en l'aparició de la violència al món del futbol. La transmissió de les imatges del que succeïa amb el radicalisme anglès i l'espectacularitat italiana, encara que fos amb l'objectiu de denunciar actituds violentes i desafiants, va portar a l'ostentació d'aquestes en la seva màxima expressió (Acosta i Rodríguez, 1989:34). Així ho sintetitza un extremista anònim del Frente Atlético:

“No ens vam fer ultres per necessitat ni per evolució. Ens vam fer ultres per culpa de la televisió, que va portar a les nostres cases l'extremisme estranger. Era una moda i van ser els mitjans de comunicació els qui ens van subministrar les primeres imatges, les primeres informacions, els primers prejudicis. Gràcies a aquell bombardeig mediàtic vam fer la nostra pròpia paròdia. I en aquell trastorn primerenc es on es va forjar la fragilitat i inconsistència dels ultres espanyols. Sense les influències perverses dels mitjans, la realitat hagués sigut diferent, i segurament els joves aficionats haguessin conquistat les seves cotes de dignitat i protagonisme sota el caire d'altres valors, i no sota la influència de valors manipulats i aliens.”(Viñas, 2005:65)

El motiu principal de l'interès mediàtic en l'extremisme rau, principalment, en el sensacionalisme que predomina en les informacions elaborades per la premsa especialitzada en esports. El periodisme esportiu concep i tracta el futbol i tot el que

l'envolta com un producte més propi del món de l'espectacle que del pròpiament periodístic (Rojas, 2012:5); i les seves informacions pequen del que el professor de Periodisme José Luis Rojas Torrijas anomena una “futbolització evident”. Segons ell, “el procés de progressiva espectacularització de la informació esportiva està estrictament vinculat amb l'adopció de tècniques sensacionalistes i determina els trets estilístics i el llenguatge empleat a l'hora de transmetre els fets al públic, el qual tendeix a la magnificació visual, la trivialització dels continguts i, en conseqüència, a la pèrdua de qualitat en el producte informatiu final” (2012:7).

El succés encara es pot palesar amb més certesa si es té en compte l'enorme desplegament periodístic que es va arribar a destinar a la cobertura d'actes vandàlics; “durant la dècada dels 90 molts corresponents van anar voltant per Europa en busca de notícies relacionades amb el *hooliganisme* a qualsevol preu, amb l'objectiu –pràcticament obsessiu– de trobar alguna cosa a vendre” (Williams, 2002:65). En un primer moment, a més, predominava l'elogi cap als extremistes per la seva fidelitat i la forma incondicional d'animar a l'equip; no obstant això, a mesura que l'animació va implicar violència física i verbal, el discurs mediàtic va canviar per complet (i es va criminalitzar qualsevol acció protagonitzada pels ultres, indistintament de la seva ideologia i de l'equip que es defensés). El més contradictori de l'assumpte, però, és que tot i que es va passar de l'elogi a la crítica, la promoció dels grups ultres no va minvar, doncs una gran quantitat de persones que es sentien identificats amb les formes d'actuar dels grups –i tenia en compte l'enorme visibilitat que rebien per part dels mitjans de comunicació– van passar a formar part d'ells⁴⁰. I molts pocs professionals de la comunicació ho van saber veure –ni ho saben fer encara en l'actualitat–:

La fama d'aquestes i altres formacions va *in crescendo*. I en això hem d'entonar el *mea culpa*, perquè els mitjans informatius s'han encarregat no només de difondre les seves gestes (com es lògic que succeeixi quan passa quelcom que impedeix el desenvolupament normal d'un encontre), sinó que han estat presentades les seves biografies com si d'herois es tractessin. Cultivar l'afany de notorietat d'aquells qui suposen o poden suposar en determinats moments un perill

---

⁴⁰ LA SOGA (09/03/2015). *Historia del movimiento ultra en España*. La Soga, revista cultural. Recuperat de: <http://goo.gl/y56rpA>.

per la societat no és, sens dubte, gens recomanable ni convenient [...]. Fer-los el joc és contraproduent”. (Xuriach, 2015)

D'altra banda, els mitjans de comunicació de massa també han de ser tinguts en consideració com un agent amb enorme penetració en l'opinió pública en relació amb el conflicte amb els ultres d'extrema dreta; les principals capçaleres determinen l'agenda temàtica, establint quines són les matèries de les quals es parla en la societat i, sobretot, la visió o punts de vista que es tenen sobre aquestes⁴¹. La imatge dels seguidors radicals que l'àmplia majoria de la societat posseeix es troba condicionada de forma clara pels missatges criminalitzadors que els mitjans transmeten constantment en el seu objectiu d'eradicació de la violència en els espectacles esportius. Sense entrar en si es correspon en més o menys mesura a la realitat, l'opinió de la resta d'aficionats del futbol sobre els ultres és pràcticament la mateixa que la que es divulga en les informacions esportives (Padilla, 2016:35). Les representacions de la realitat són el que Walter Lippmann va anomenar “ficcions”, és a dir, “imatges sobre la realitat creades pels propis individus”:

“Podem tenir la certesa que en l'àmbit de la vida social, allò que es denomina adaptació dels individus a l'entorn, té lloc mitjançant una sèrie de ficcions. Quan dic ficcions no vull dir mentides, sinó representacions de l'entorn que en major o menor grau són obra dels individus. La ficció cobreix tota la gama, des de l'al·lucinació pura a l'ús plenament conscient de models esquemàtics [...] Les ficcions poden tenir qualsevol grau de fidelitat, i el més important és tenir-ho present per evitar portar-nos a l'engany”. (Lippman, 2003:33)

La qüestió a plantejar-se, doncs, és si realment coneixem els ultres o si només sabem d'ells allò que als mitjans de comunicació es projecta. Amb una anàlisi superficial de les informacions que els mitjans de comunicació elaboren quan es produeix algun succés relacionat amb els seguidors extremistes ja es pot observar que en pràcticament totes hi ha una interpretació o valoració, ja sigui de forma explícita o implícita. Així, es difonen molts prejudicis sobre el col·lectiu en qüestió que queden arrelats a l'opinió pública generalitzada en la societat.

---

⁴¹ RUBIO FERRERES, J. M. (2009). *Opinión pública y medios de comunicación. Teoría de la agenda setting*. *Gazeta de Antropología*. Recuperat de: <http://goo.gl/iAOFE6>.

2.2. Periodisme de pau: l'alternativa comunicativa

El conflicte, la violència i, en definitiva, les males notícies constitueixen “la matèria primera per excel·lència de les informacions que ofereixen els mitjans de comunicació” (Giró, 2007:199). Segons el sociòleg noruec Johan Galtung, un dels fundadors i protagonistes més importants en la investigació sobre la pau i els conflictes socials, els actes violents es converteixen en esdeveniments noticiables el tractament mediàtic dels quals sempre obvia el factor de la pau. El periodisme de guerra assumeix els criteris tradicionals que converteixen un fet en primícia al fonamentar els seus continguts amb successos concrets, limitats en el temps, descontextualitzats, recents i fàcilment explicables (Hackett, 2010: 185). D'aquesta forma, és la violència física directa la que centra l'interès del periodisme, fet que contribueix a exacerbar el conflicte, a crear diferents grups enfrontats irreconciliables i a ocultar els processos i propostes de pau que puguin estar desenvolupant-se (Lee i Maslog, 2005:311).

El resultat de la forma de cobertura periodística en qüestió porta a una narració superficial en què preval la violència; apareixen els símptomes del conflicte, els seus efectes visibles i la crònica de l'intercanvi de bombardejos o disparos, però no les causes i els seus orígens (Benedicto, 2015: 45). Els actors del conflicte són reflectits sota prejudicis i tòpics que reproduïxen estereotips i atribueixen a uns l'etiqueta de bons i als altres la de dolents. El que ha comès una mala acció queda encasellat sempre en el paper de traïdor, assassí o lladre, fet que dificulta o impossibilita la recuperació i reinserció social, una condició força necessària en el camí de la reconciliació.

A més, assenyalar a un únic culpable implica una demonització que agreuja lògiques d'odi i marginació per motiu de raça, ètnia, religió o classe social. Al deshumanitzar un bàndol o persona, tot el que es faci en contra seva, fins i tot matar-lo, passa a estar justificat. L'enemic és el problema i acabar amb ell posarà fi a la guerra. La descripció de les actituds mentals dels actors influeix en la percepció que tenen els uns dels altres i, en conseqüència, en el seu futur comportament en les seves relacions. El periodisme de guerra contribueix a la guerra en la mesura que es centra en ella i no la transcendeix; sense els mecanismes de la conflictologia per descriure el conflicte no hi ha àrea d'acceptabilitat en el mencionat tipus de professió, no hi ha reconciliació ni sortides per emprendre un procés de transformació o resolució del conflicte (Benedicto, 2015: 50).

D'altra banda, la difusió dels fets vandàlics en els mitjans de comunicació pot desenvolupar estats psicològics marcats per la por i la desconfiança, els quals limitaran les llibertats, les relacions socials i les possibilitats d'actuació en l'espai col·lectiu (Arévalo Salinas, 2014:58). Segons el professor de Construcció Internacional de la Pau, Jean Paul Lederach, "la forma de comunicar basant-se en la violència directa converteix als mitjans en agents violents, doncs el seu discurs encaixa en un espiral d'acció-reacció en què resposta o solució al conflicte és la repressió que, alhora, genera més violència" (Espinar Ruiz i Hernández Sánchez, 2012:179). En la mateixa línia, Gascón senyala algunes conseqüències negatives de veure violència als mitjans de comunicació:

"El periodisme de guerra provoca efectes directes en la conducta (s'aprenen patrons de pensament que recolzen comportaments agressius, s'afavoreix l'ansietat, es disminueix l'autocontrol, augmenten les conductes violentes i l'ús de la violència com a eina de resolució de conflictes), una dessensibilització en front la violència pròxima, el dolor i el patiment dels altres (i, per tant, més disposició a tolerar els nivells de violència social) i una percepció distorsionada de la realitat (visió negativa del món, percepció del món com a perillós i de l'ésser humà com a miserable)" (Gascón, 2008:26)

Els nivells de violència transmesos pels mitjans de comunicació i els seus efectes són coherents, doncs, amb les estratègies de control social dels grups de poder a l'afectar a l'organització col·lectiva dels ciutadans i els seus desitjos de participar en els processos de canvi social (Gascón, 2008:27). En aquest context, el pessimisme, la desconfiança i la por generada restringeix la participació en l'espai col·lectiu, fet que produeix que el canvi i la transformació social siguin contemplats com quelcom que no està a l'abast.

No obstant això, val a dir que existeixen diferents paradigmes periodístics sobre com tractar la violència en els mitjans de comunicació quan esclata un conflicte. En resposta al periodisme que emfatitza la violència directa, apareix un model de comunicació que explora, considera i examina les causes –estructurals i conjunturals– de la violència, contextualitza les informacions, no aplica una lògica de guanyar-perdre entre les parts implicades; una forma de periodisme que dóna veu a totes les parts implicades en el conflicte i informa sobre els passos positius a favor de la resolució del conflicte que fan uns i altres emfatitzant en aquelles propietats que comparteixen i no només les que els diferencien (Galtung, 1998); una manera de fer informació que empra l'anàlisi de

conflictes i la transformació per actualitzar els conceptes d'equilibri, equitat i precisió en la presentació de reportatges i que permet iniciar una alfabetització periodística de la no violència i de la creativitat (McGoldrick i Lynch, 2000:5). “Un tipus de periodisme que vegi la pau com la reducció i l'eliminació de la violència i l'aprofitament del potencial creatiu que neix en el conflicte entre parts amb interessos i visions contraposats” (Giró, 2006:202).

De fet, Galtung va encunyar per primer cop el terme “periodisme de pau” durant la dècada de 1970 després d'observar una sèrie de similituds entre el periodisme de guerra i l'esportiu, on guanyar ho era tot per ambdós bàndols i la victòria només era possible per a un. Es tracta d'un joc de suma zero: un només suma si l'altre resta, i el benefici d'un ha d'anar necessàriament en detriment de l'altre. La seva proposta va ser que la comunicació de conflictes adoptés trets del periodisme de salut, basat en la realització d'explicacions detallades sobre les malalties –les seves causes, la capacitat de prevenció i les seves possibles cures– sense ressaltar la possibilitat de la mort com a victòria o derrota del pacient (Galtung, 1998). El seu plantejament creia en un *Periodisme de Pau* que compregués en la seva crònica els processos de resolució del conflicte, reconstrucció i reconciliació.

L'objectiu del *Periodisme de Pau* és el d'humanitzar a tots els actors (més quan pitjors siguin les seves armes) fins al punt d'aconseguir despertar l'empatia, la comprensió mútua i que tots s'identifiquin com iguals, com persones que persegueixen els seus anhels. Per tal d'aconseguir una visió àmplia sobre el conflicte i la seva informació, aquest paradigma s'enfronta a la disputa amb una actitud proactiva i preventiva que permet veure el conflicte com el problema en comptes de conformar-se amb acusar a una de les parts.

Mereix especial atenció, també, la distinció entre els conceptes de *pau positiva* i *pau negativa* que alguns autors han desenvolupat. En primer lloc, s'entén com a *pau positiva* tot el procés de construcció d'una estructura social d'àmplia justícia i reduïda violència que exigeix, en conseqüència, la igualtat i reciprocitat en les relacions i interaccions (Núñez García, 2012). Aquest tipus de pau no es pot aconseguir si en una societat hi ha relacions caracteritzades pel domini, la desigualtat i la no reciprocitat, encara que no hi hagi un conflicte en sí mateix obert (Valdouinoh, 2005:1). En el procés s'ha de cimentar

una *cultura de pau*, és a dir, una investigació i educació per a la pau mitjançant la divulgació de formes de resolució de conflictes de forma no violenta⁴²:

“Una relació pacífica ha de significar una amistat i comprensió suficientment àmplia com per salvar qualsevol diferència que pugui sorgir a escala major. Les relacions pacífiques haurien d’implicar una associació activa, una cooperació planificada, un esforç intel·ligent per preveure o solucionar conflictes en potencia. Aquest aspecte de la pau comporta un procés de desenvolupament; si ha de tenir lloc el desenvolupament, és a dir, si una relació ha de créixer harmònicament i en sentit eficaç, és axiomàtic que hi ha d’haver una gran dosi d’igualtat i reciprocitat. La mútua equiparació en unes relacions pacífiques és el que les diferencia de les no pacífiques: mutualitat en què una de les parts ajuda a l’altra a aconseguir els seus objectius al mateix temps que afavoreix els seus propis. En les relacions pacífiques no hi ha domini ni imposició. Al contrari, floreix l’assistència mútua, el mutu enteniment, la preocupació, l’interès solidari i la col·laboració nascuda del recolzament compartit” (Curle, 1971:140).

Per contra, la *pau negativa* consisteix únicament en l’absència de guerra oberta i reconeguda en un conflicte entre diferents parts, obviant que realment la disputa no ha desaparegut en la seva totalitat. L’acadèmic britànic Adam Curle afirma, en la mateixa línia que Johan Galtung, que en el moment de cessió del foc el treball per aconseguir la pau no està sinó a punt de començar, doncs s’ha d’obtenir una pau que duri més enllà de la violència directa.

“En una definició negativa, les relacions pacífiques són aquelles que manquen de conflicte. L’absència de conflicte pot, no obstant això, significar molt poc més que l’absència d’associació [...] És un altre tipus de pau negativa la que caracteritza aquelles relacions en què la violència ha estat evitada o mitigada, però sense que hagi desaparegut el conflicte d’interessos, o en les quals el conflicte ha sigut mortificat, és a dir, s’ha encobert o disfressat” (Curle, 1978:1978).

Segons els mencionats investigadors, la diferència clau entre un i altre tipus de pau es pot justificar de forma clara amb l’existència d’un *Triangle de la Violència* que especifica

---

⁴² Entenent el conflicte com el xoc d’interessos divergents respecte un tema la solució del qual no ha d’optar obligatòriament per una via violenta.

que hi ha diferents expressions més enllà de l'agressió física (Espinar Ruiz i Hernández Sánchez, 2012: 180). En aquest triangle, Galtung diferencia entre la violència directa –la que causa desperfectes visibles–, l'estructural –aquella que forma part de l'estructura social i impedeix la satisfacció de les necessitats bàsiques– i la cultural –relacionada amb tots els aspectes d'àmbit simbòlic que es poden utilitzar per justificar o legitimar les violències estructurals o directes–. Si s'analitza el discurs mediàtic sobre conflictes es pot palesar una sobrerrepresentació de la violència directa i una escassa atenció a les altres dues formes de violència (Galtung, 1990:25), i això permet observar que, realment, el periodisme de pau s'enfronta a obstacles d'índole cultural i estructural, connectats amb el funcionament mateix de la societat i les seves característiques sistèmiques. En aquest sentit, el paradigma dominant o periodisme de guerra no és més que un simple reflex d'un sistema social que genera violència en sí mateix i del qual els mitjans són un element més a l'hora de reproduir aquestes relacions sistemàticament violentes (Becker, 1982:231).

2.3. Les metàfores bèl·liques del futbol: un fenomen cultural i discursiu

“La guerra dansada. En el futbol, ritual sublimació de la guerra, onze homes de pantalons curts són l'espasa del barri, la ciutat o la nació. Aquests guerrers sense armes ni cuirasses exorcitzen els dimonis de la multitud i li confirmen la fe: en cada enfrontament entre dos equips, entren en combat vells odis i amors heretats de pares a fills. L'estadi té torres i estendards, com un castell i un fossat profund i ample al voltant del camp. Al mig, una ratlla blanca assenyala els territoris en disputa. A cada extrem, esperen les porteries, que seran bombardejats a pilotades. Davant els arcs, l'àrea es diu zona de perill” (Galeano 1995:19).

D'aquesta forma Eduardo Galeano explica el fenomen sistemàtic, cultural i discursiu de la metàfora bèl·lica en el món del futbol. Generalment, el futbol segueix una pauta o algunes regles –sintetitzades en el reglament oficial de la FIFA–, fet que provoca que en ell “hi hagi certes coses que fem i no fem característicament” (Lakoff i Johnson, 1995: 43). A l'ésser sistemàtic, *per ende*, el llenguatge amb què es comunica també ho és i això ens permet comprendre que l'estructuració al·legòrica que s'implica en aquest cas és parcial, no total (si fos total, “un concepte seria en realitat un altre i no seria merament entès en funció de l'altre”) (Lakoff i Johnson, 1995: 49).

El desenvolupament i l'evolució del futbol no ha estat al marge del creixement mateix de les societats, on s'inclouen també altres expressions i fenòmens reiteratius en la dinàmica humana com són els enfrontaments bèl·lics entre dos o més bandes en conflicte. El comunicador diplomat en Comunicació Esportiva, Roosevelt Castro, apunta que els esports –i en concret el futbol– “mai han estat aliens al fenomen bèl·lic”:

“En tot el procés tan agressiu, de guerra, que estem vivim, hem de tenir present el llenguatge. No podem aconseguir la pau mentre no canviem les estructures lingüístiques, doncs nosaltres som el que som pel llenguatge [...] El llenguatge ens constitueix tal com som nosaltres” (Castro, 2009)

El nostre sistema conceptual és centra en la definició de les realitats quotidianes de tal forma que els nostres conceptes estructurin tot allò que percebem, com ens movem en el món i la manera com ens relacionem amb les persones (Lakoff, 2003:39). En aquest context, les persones coneixen la realitat que les envolta mitjançant explicacions que extreuen dels processos de comunicació i del pensament social. “Les representacions socials sintetitzen aquestes explicacions i, en conseqüència, fan referència a un tipus específic de coneixement que juga un paper crucial sobre com pensa la gent i organitza la seva vida” (Cáceres, 2011:62). Segons Denise Jodelet, “les representacions socials constitueixen sistemes cognitius en què es possible reconèixer la presència d'estereotips, opinions, creences, valors i normes que solen tenir una orientació actitudinal positiva o negativa” (Jodelet, 1998); uns estereotips –explícitament negatius en el cas dels seguidors extremistes– que, elaborats pels mitjans de comunicació i la majoria d'autoritats futbolístiques d'àmbit espanyol i internacional, es traslladen de forma inherent a l'opinió pública predominant en una societat com si de realitat absoluta es tractessin.

En el discurs esportiu radial els locutors i escriptors es serveixen d'una sèrie de recursos com refranys, modismes i metàfores per donar sentit i forma als seus pensaments. En el cas del futbol, les al·legories que s'usen tenen a veure amb el concepte de combat/guerra, on hi ha coses a guanyar i a perdre; termes com *enfrontament*, *defenses*, *atacants*, *contrincants*, *duel*, *tir*, *colpejar*, entre molts d'altres, abunden en les narracions de partits futbolístics (Cáceres, 2011:62). Cada gol en el futbol és mort lenta que es va aplicant al contrari; cada projectil que s'introdueix a la porteria dol com un cop de puny a l'amor propi; cada anotació és una agosarada ofensa a l'honor a la que es pretén contrarestar mitjançant un potent contraatac.

Aquest és un fenomen que té molta influència en la nostra manera de concebre el món i d'actuar, doncs en molts contextos entenem el futbol com una batalla i això es veu traduït en la presència de violència als estadis. Segons Rubén Oliven i Arlei Damo, “quan utilitzem metàfores de guerra per a referir-nos a un partit de futbol és perquè també tenim en el nostre sistema conceptual experiències i sabers relacionats amb les formes de vida bèl·lica”. I els ultres d'extrema dreta, com a part de la litúrgia del futbol i com un element més del seu paisatge, troben en aquest ambient un escenari perfecte –tant per la visibilitat que reben com per la naturalesa vehement de l'esport– per expressar les seves preocupacions i defensar cegament la seva ideologia i forma de pensar. Per a aquests aficionats, l'estadi és un lloc de violència ritual on la brutalitat, la insolència i la vulgaritat formen part de la festa.

En el mateix sentit, Jesús Vivas Holgado considera que la persistència de determinats usos del llenguatge del codi èpic-bèl·lic-militar en el llenguatge esportiu “accentua els trets de ‘violència’ i ‘agressivitat’ subjacents en la seva significació objectiva, de manera que equipara ‘la violència pròpia’ amb la ‘destrucció’ de l'equip rival, com si es tractés d'un conflicte bèl·lic la connotació de la qual arrossegues al futbol” (1999:681). L'escriptor i periodista Álex Grijelmo encara fa un pas més enllà i senyala que el fet que el periodisme esportiu emprí un vocabulari cada cop més violent fa que amb aquestes paraules es traspassin els sentiments xenòfobs i competitius de les nacions:

“Avui en dia, les autoritats esportives i polítiques estan intentant desterrar la violència del futbol. Les agressions entre seguidors i les morts col·lectives que ja han patit diferents estadis han portat a la reflexió. El poder seductor dels termes ja han mostrat la seva influència psicològica: els partits d'un Campionat del Món de futbol es perceben en cada país com una forma de dirimir l'honor i la història nacionals. Un cop ja s'ha aconseguit desviar cap a l'esport les ànsies de guerra de les nacions, fins a relativitzar-les, no sembla descabellat pensar també en el perill que aquest llenguatge èpic i bèl·lic faci que els més desequilibrats de l'afició desitgin sumar-se a una batalla”. (Álex Grijelmo, 2000:33)

3. PRESENTACIÓ FORMAL DEL PROJECTE

3.1 Explicació del projecte

El pla que es desenvoluparà seguidament té com a objectiu principal l'elaboració d'una sèrie de tres reportatges sobre la temàtica general dels ultres d'extrema dreta al futbol espanyol⁴³. Amb les finalitats de distanciar-se de totes les publicacions que s'han elaborat fins al moment en relació amb la matèria de l'extremisme futbolístic i d'efectuar uns relats innovadors en l'àmbit periodístic (és a dir, que indaguin en les causes reals del problema mitjançant perspectives originals amb el fi de deduir les possibles vies de solució), els treballs perfilaran els següents assumptes: la humanització dels ultres d'extrema dreta, la qüestió de gènere als col·lectius radicals i la vida dels individus que els conformen al marge dels grups.

Pels diferents motius que s'exposaran al llarg del present apartat, el mitjà de comunicació triat per difondre els reportatges serà la *Revista Panenka*. L'objectiu és acordar una difusió en tres parts dels escrits que ofereixi una continuïtat temàtica i que, al finalitzar-se, hagi brindat una panoràmica diferent i inèdita al voltant dels seguidors ultradretans. Així, el projecte comptarà amb un pla de producció de nous mesos durant els quals es prepararan, s'escriuran i es publicaran els tres continguts especificats (un al desembre, l'altre al març i el darrer al juny, cadascun sota un context temporal i conceptual que els doti de valor informatiu i alhora justifiqui la seva promulgació en el mes en què es farà). Les tasques de postproducció (edició, propagació, etc.) quedaran en mans dels treballadors del mitjà encarregats de les labors successives a la redacció.

Tots els coneixements que es derivin de la recerca contribuiran a nivell teòric en el sentit que desgranaran les raons per les quals els joves aficionats d'extrema dreta es comporten de la manera com ho fan des d'un punt de vista centrat en la identificació dels individus com a persones humanes. A més, el fet d'estudiar aspectes desconeguts i sense precedència d'investigació aportarà informació d'interès a nivell metodològic i de projecció social. Però, sobretot, els reportatges donaran a conèixer una realitat tan existent com desconeguda, motivació i justificació suficient per procedir a la seva elaboració.

---

⁴³ Vegeu Annex 1.

En els següents apartats es desembrollaran totes les qüestions necessàries per endegar el projecte, tals com la plataforma de publicació de les peces periodístiques, l'estructuració conceptual de les trames que en elles es tractaran i la planificació temporal de les tasques a realitzar, entre d'altres.

3.2 Estructura dels reportatges

3.2.1 Plataforma de publicació

3.2.1.1 Introducció a la *Revista Panenka*

Panenka és una revista de període mensual que aborda la cultura futbolística a través d'enfocaments històrics, culturals, socials i polítics. Fundada l'any 2011 per un grup de periodistes, fotògrafs, il·lustradors i dissenyadors, tracta temàtiques d'interès esportiu clarament diferenciades de les que es poden llegir a la resta de mitjans de comunicació esportius en format escrit i audiovisual. Els motius pels quals s'ha seleccionat aquest mitjà de comunicació per la difusió dels reportatges són els següents:

- Contingut. En primer lloc, les temàtica dels extremistes ja acota enormement els aparadors mediàtics disposats a publicar els reportatges; als mitjans de comunicació esportius convencionals tot el que s'escapi de les notícies informatives sobre els successos protagonitzats pels ultres no hi té cabuda. A més, la qüestió dels ultres engloba política, esport, cultura i societat, fet pel qual encaixa a la perfecció amb el mitjà triat.
- Enfocament i línia editorial. No només cal tenir en compte la matèria, sinó el tractament que es fa d'ella i la forma com es presenta. La consideració humana dels extremistes i l'aprofundiment en el fenomen del *hooliganisme* constitueix quelcom difícil de veure en l'àmbit del periodisme esportiu i per això es requereix d'una llibertat editorial com la que compten els redactors de l'alternativa comunicacional de la branca esportiva que és *Panenka*.
- Públic. Com veurem en el posterior apartat, és indispensable localitzar una audiència les demandes de la qual s'adeqüin sense problema al tipus de reportatge que s'escriurà.
- Extensió. L'escolliment també s'ha realitzat tenint en consideració un mitjà que permeti l'elaboració de peces llargues que al mateix temps possibilitin un apregonament en el tema en qüestió.

- Projecció. Per la viabilitat econòmica del projecte és indispensable escollir un mitjà que t'asseguri un bon nombre de lectors i que, a més, estigui escrit en llengua castellana. Cal considerar que el tema té un abast estatal i és imprescindible que el mitjà de comunicació i la llengua ho facilitin.

3.2.1.2 Audiència i públic d'interès

També és imprescindible tenir en compte el públic al qual anirà dirigit. Pel tipus de revista especialitzada que és *Panenka* –i per la visió social, política i cultural que ofereixen del futbol més enllà de qüestions tàctiques–, els reportatges a construir hauran de comptar amb les mateixes propietats i qualitats que tant la publicació mensual com el seus lectors exigeixen. En aquest sentit, el relat discursiu haurà d'estar dotat d'un alt coneixement sobre la temàtica i un enfocament que no només ho evidenciï sinó que també faci visibles continguts o trames desconeguts a nivell general.

També és cert, no obstant això, que tot els aspectes positius que implica tenir un públic tan definit i fidel com el del magazín limiten les possibilitats de créixer i pretendre arribar a una audiència més elevada. La majoria de públic de periodisme esportiu escrit prefereix consumir informacions com les que apareixen als mitjans de comunicació de massa i no les que es troben a la *Revista Panenka*. Tot i així, és evident que amb el conjunt de persones subscrites a la publicació mensual i les que la compren normalment a les llibreries ja s'ha assolit una número potent de receptors més que suficient pel nostre projecte.

3.2.1.3 Estudi de mercat i de la competència

Aquest mitjà destaca, com ja s'ha explicat, pel fet de no tenir una competència directa, doncs les peces que hi apareixen es caracteritzen per ésser completament diferents del que es pot trobar en qualsevol altre periòdic. L'exigència resideix precisament aquí, doncs les seves informacions han de comptar amb un component de diferenciació que permeti eliminar a qualsevol alternativa en l'àmbit periodístic.

No obstant això, després d'un exhaustiu estudi de mercat es poden destacar els dos següents magazins com a competència de la revista *Panenka*:

- *Líbero*. La revista trimestral *Líbero* constitueix el rival periodístic més proper a la *Revista Panenka*. Amb l'objectiu d'atraure a l'aficionat del futbol a partir d'un tractament del futbol que ells defineixen com a 'sense crits' (és a dir, "amb bon gust i profunditat"), la revista també es distancia del periodisme esportiu escrit generalitzat. *Líbero* es centra en la repercussió cultural i social del futbol (deixa de banda la política), fet pel qual es pot considerar que ofereix una visió semblant a la de la publicació escollida i, en conseqüència, que es dirigeix al mateix *target*. L'extensió, la disposició de les pàgines i la independència editorial que caracteritza a la revista també l'apropa al mitjà on es publicaran els tres reportatges.
- *Jot Down Magazine*. En concret, la secció d'esports de la revista *Jot Down* també es pot interpretar com una diferenciació al periodisme convencional i, per tant, una alternativa a *Panenka*. És cert que el magazín en general està enfocat des d'una perspectiva cultural, però el bloc dedicat al futbol acostuma a ésser de qualitat i a englobar també temes polítics i socials. Per tant, encara que el format i el tractament s'allunyin lleugerament del mitjà seleccionat, la contingència de les matèries que tracten presenten uns símils més que destacables amb els continguts publicats a la *Revista Panenka*.

Per últim, i tot i que no es puguin considerar competència, cal destacar als mitjans de comunicació esportius de massa espanyols (*Diario SPORT*, *El Mundo Deportivo*, *Marca* i el *Diario As*) com a rivals molt potents. Si bé és cert que presenten característiques molt diferents que la revista *Panenka*, també ho és que, com ja s'ha explicat, els mitjans convencionals esportius acaparen bona part del públic i, per tant, han d'ésser tinguts en consideració en l'anàlisi del mercat al qual es dirigiran els reportatges a confeccionar.

3.2.2 Estructura general dels reportatges

Tenint en consideració els tipus de reportatge que s'escriuran i el lloc on es publicaran, cada peça periodística en qüestió tindrà una extensió d'entre 10 a 14 pàgines i seguirà l'estructura següent: avanttítol, títol, subtítol i cos del text.

- Avanttítol: destaca, normalment, per la seva contundència i pel fet de ser literari. "Club o muerte" o "Extremismo y género" podrien encaixar perfectament al registre que es sol emprar.

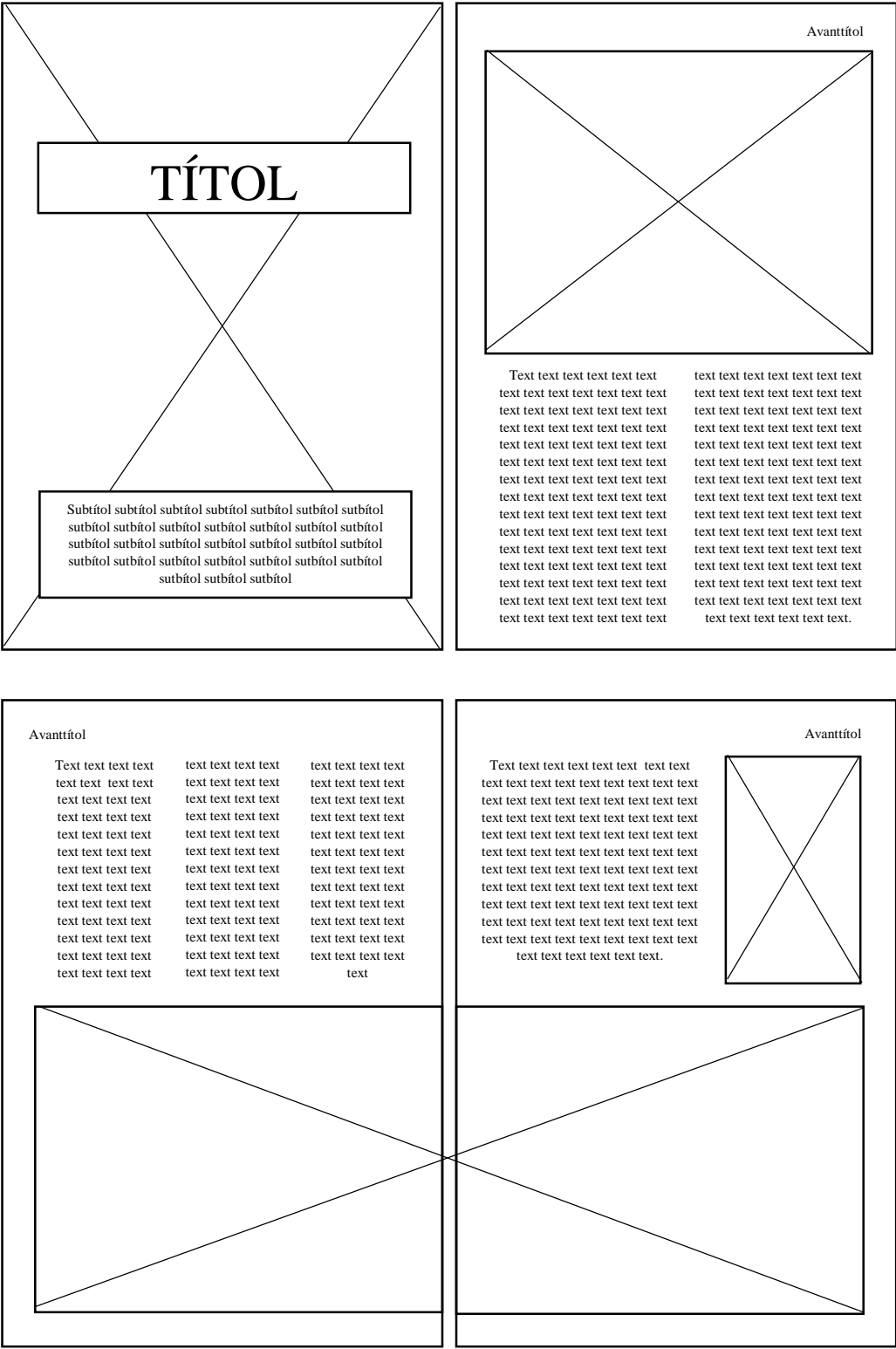

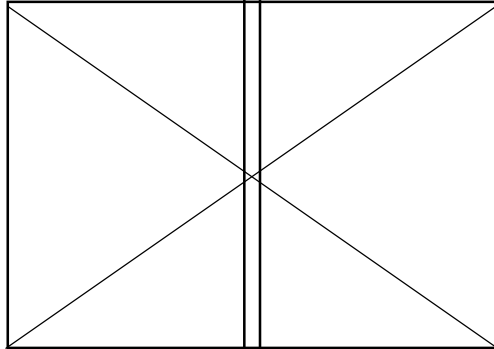
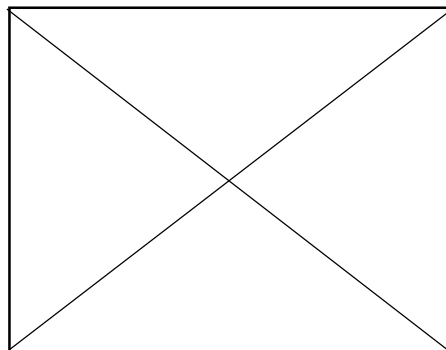
- Títol: es distingeix per ser una mica més llarg que l'avantítol tot i tenir característiques semblants: és una mescla entre atracció i informació on la prioritat principal és la de convidar al receptor a passar a la següent pàgina per iniciar la lectura del reportatge en sí. Els títols plantejats per les tres peces periodístiques són els següents:
  - “De Maistre detrás del balón”
  - “Cuando el fenómeno ultra tiene nombre de mujer”
  - “El hombre escondido: entre la marginación social y la postergación laboral”
- Subtítol: formats per cinc o sis frases, els subtítols a *Panenka* tenen un valor substancial, doncs fan una síntesi informativa del que es tractarà. Més enllà de cridar l'atenció a partir dels avanttítols i els títols, és important també fer una bona contextualització del que es parlarà per aclarir-ho amb antelació i introduir la temàtica.

Val a dir, a més, que la distribució de les pàgines comptarà amb una forta presència d'imatges que dotarà al text d'una excel·lent qualitat visual.

3.2.2.1 Maquetació interna del cos dels reportatges

A continuació es mostren exemples de disposició d’algunes pàgines a la *Revista Panenka* per tal de mostrar el model de maquetació aproximat que es seguirà a l’hora de publicar els reportatges.

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

3.2.3 Desenvolupament dels reportatges

3.2.3.1 Primer reportatge

3.2.3.1.1 Nucli de la qüestió⁴⁴

El focus de l'assumpte de la primera peça periodística girarà al voltant de la humanització i la individualització del fenomen extremista ultradretà en el futbol espanyol. L'objectiu del reportatge serà el de mostrar la condició humana natural que no és eximida per cap de les accions vandàliques que els aficionats radicals protagonitzen, així com també el de plantejar les possibilitats de transformació del conflicte de la violència als estadis de futbol espanyols.

3.2.3.1.2 Context

La tolerància zero amb els violents, plasmada en un major control policial i sancions cada cop més dures, ha posat en el punt de mira als radicals del futbol espanyol, que durant anys han campat al seu aire pels estadis d'Espanya emparats pels propis clubs. L'expulsió de certs grups o les grades d'animació com a iniciativa institucional aspiren a trencar una connivència que ha deixat –i encara ho segueix fent– alguns episodis negres; un debat que en l'actualitat es manté més viu que mai com a efecte de les pressions que els dirigents de la Federació Espanyola de Futbol exerceixen als clubs per fer fora definitivament als ultres d'extrema dreta dels camps de futbol.

El valor informatiu del reportatge també es trobarà en el compliment de dos anys, el 30 de novembre, de l'última mort a Espanya provocada per seguidors ultres d'extrema dreta (la de Francisco Javier Romero Taboada, seguidor del Deportivo de la Coruña, a mans del Frente Atlético)⁴⁵. El succés, produït al voltant de l'estadi Vicente Calderón hores abans d'un encontre futbolístic, va tornar a col·locar al focus criminalitzador mediàtic als aficionats extremistes i va incentivar enormement la persecució de la RFEF i la LFP de amb la finalitat d'assolir seva eradicació. En aquest context, per tant, es desenvoluparà el primer escrit de la sèrie de tres reportatges que es pretén elaborar.

---

⁴⁴ En aquest punt de la planificació el nucli de la matèria és hipotètic i, per tant, serà susceptible de possibles modificacions al llarg de la confecció del projecte

⁴⁵ Cal tenir en compte que el reportatge es publicarà al número de la *Revista Panenka* del desembre.

3.2.3.1.3 Cos del reportatge⁴⁶

El present reportatge farà un recorregut conceptual al voltant del nucli de la qüestió establert a partir d'una estructuració temàtica en tres ítems vinculats entre ells: la humanització i individualització dels col·lectius ultra d'extrema dreta, les motivacions i causes que els porten a realitzar determinades accions i el procés de reparació del conflicte plantejat en l'actualitat. Els desenvolupaments dels tres elements estaran connectats mitjançant criteris transitoris i desembocaran en unes conclusions que tancaran la peça periodística.

L'entradeta o *lead* del reportatge tindrà un doble objectiu; en primer lloc, el d'atraure al lector a partir d'una experiència testimonial narrada per un seguidor extremista; segonament, el d'aprofitar la confessió per fer una declaració d'intencions en el sentit que avançarà l'escrit (centrat en la condició i naturalesa humana del col·lectiu sobre el qual es parlarà).

Els individus ultra estan sotmesos a una criminalització indiferenciada constant com a conseqüència dels fets que protagonitzen. Pretendre humanitzar-los, comprendre'ls i escoltar-los no implica justificar les seves accions, idearis i pensaments ni secundar-los. Les primeres línies del text donaran veu a aquelles situacions personals d'extremistes que demostrin que la seva existència no es pot reduir a la realitat violenta i ideològica amb què se'ls associa; conjuntures familiars i socials que provin l'essència vital de subjectes que també els singularitza.

Així mateix, el relat individualitzarà un fenomen col·lectivitzat i analitzat sempre com a uniforme quan, en realitat, hauria de fer-se des d'una perspectiva que contemplés l'heterogeneïtat que el caracteritza. Lorenzo Castro Moral, formador a l'Acadèmia de Policia Local de la Comunitat de Madrid, i altres fonts de la Lliga de Futbol Professional i la Federació Espanyola de Futbol exemplificaran aquesta percepció sobre les agrupacions d'aficionats fanàtics i violents. Les conclusions extreïdes en l'informe anual que publica la Comissió Nacional contra la Violència en Espectacles Esportius del Ministeri de l'Interior completaran el punt de vista executiu del conflicte en qüestió.

D'altra banda, sobre això es recolliran les visions d'experts com Rufino Acosta Naranjo, doctor en Antropologia Social, i Carles Feixa Pàmols, catedràtic de la mateixa matèria

---

⁴⁶ Vegeu Annex 2.

a la Universitat de Lleida, per donar continuïtat a la narració. Els recursos documentals “*Anthropology Versus Sociological Approaches to the Study of Soccer Hooliganisme*”, d’Eric Dunning i Patrick Murphy, i “*The sociology of youth culture and youth subcultures*”, de Michael Brake, complementaran la recerca i, al mateix temps, introduiran la temàtica de les subcultures juvenils en el context futbolístic. També serà pertinent incloure, relacionat amb el mateix, el judici de l’Institut de la Joventut d’Espanya –sigui a partir de declaracions personals o de l’exploració de la Revista nº 64 elaborada pel mateix observatori i focalitzada en les tribus urbanes espanyoles– per tal de construir els diferents perfils que conformen el *hooliganisme* dretà (i desembrollar les principals vicissituds que presenten aquells que s’hi troben).

La delimitació figurativa del moviment radical es perfeccionarà amb l’establiment de les diferències palpables entre grupuscles futbolístics neonazis i el feixisme en general i l’estudi de les retroalimentacions que es produeixen entre ambdós moviments. El coneixement sobre la matèria de Xavier Casals Messenguer (doctor en Història per la Universitat de Barcelona) i l’evolució històrica que Piero Ignazi exposa al llibre “*L’estrema desta in Europe*” maduraran la indagació i fixaran una mirada general que exercitarà de marc contextual.

De fet, el nexa d’unió entre el primer i el segon bloc es trobarà en la distinció del futbol com a marc d’actuació i/o reivindicació. L’article acadèmic “*El espectáculo deportivo como liberación emocional*”, escrit pel professor Federico Javaloy Mazón a la Revista de Psiquiatria i Psicologia Humanista, ajudarà en el desgranatge de motius que porten a una sèrie de congregacions a emprar l’esport com a mitjà de difusió d’una ideologia. Però és evident que per apropar-se més al si de l’assumpte són necessàries confessions testimonials d’altres d’extrema dreta que dotin no només d’aprofundiment a la narració sinó que també li concedeixin originalitat, autenticitat i, sobretot, atracció quant a la seva lectura. Això, combinat amb l’aportació d’Axel Torres Xirau i Toni Padilla Montoliu, periodistes amb un ampli coneixement sobre l’ús del futbol amb fins socials, culturals i/o polítics, permetrà dibuixar l’interès real dels aficionats feixistes en els aspectes purament esportius i les disconformitats patents –en relació a la repercussió que reben– entre les demandes en camps de futbol i en altres esferes de la societat.

La peça periodística evolucionarà tractant les raons fonamentals per les quals els individus decideixen integrar-se en un grup d’extrema dreta i quines conseqüències té la decisió en la seva personalitat i el seu *modus operandi*. Ho farà mitjançant les

explicacions de Teresa Adán Revilla, llicenciada en Filosofia per la Universitat de Salamanca i estudiosa de les pautes i rituals en els col·lectius radicals, i Javier Durán González, autor d'*El vandalismo en el fútbol. Una reflexión sobre la violencia en la Sociedad moderna* i "El fenómeno de las jóvenes hinchadas radicales en el fútbol: un análisis sociológico figuracional sobre una forma de conflicto social." (ambdues obres de referència en l'àmbit d'exploració).

Seguint l'esquema, la publicació abocarà a la contemplació del racisme al futbol espanyol coetani. Exposarà la panoràmica que es contempla des dels òrgans legislatius operants (en paraules d'algun representant) i comptant amb el recolzament estadístic confeccionat per subseccions de la Comissió Nacional contra la Violència en Espectacles Esportius; en segon lloc, examinarà les campanyes que vetllen per la supressió de les discriminacions racials en els estadis de futbol promogudes des d'entitats federatives/institucionals –com poden ser la UEFA o la Federació Catalana de Futbol– o des d'altres associacions d'aficionats (AFEPE); i, per últim, interpretarà tota la situació descrita amb l'ajuda del catedràtic d'Antropologia Social a la Universitat Complutense de Madrid i director del Centre d'Estudis sobre Migracions i Racisme, Tomás Calvo Buezas (el llibre "*El racismo que viene*", d'ell mateix, i el treball "*Fútbol y Racismo: un problema científico y social*", de Javier Durán González i Pedro Jiménez Martín, ultimaran els últims aspectes a tenir en compte sobre la temàtica).

La segona secció conceptual culminarà amb un esbós de les causes de la marginació social i política que experimenten els ultres i la forma com les accions que figuren extremen la situació. Per dilucidar la matèria, en aquest sentit, els testimonis d'extremistes només es poden fer servir amb fins anecdòtics o d'aclariment a nivell pràctic, però la informació rellevant a tenir en compte rau en les persones expertes que han investigat sobre el tema que ens ocupa. És el cas, per exemple, dels catedràtics de Comunicació, José Manuel Pérez Tornero, i d'Història, Carles Viñas Gracia, i dels periodistes Antonio Salas i Bill Buford (per escriure els seus llibres, els dos últims van practicar metodologies d'immersió en els grupuscles futbolístics, fet que els dota d'un perfil expert però alhora testimonial que els adjudica credibilitat).

El vincle amb el tercer i últim ítem –el de la transformació del conflicte– l'establirà el plantejament de les vies d'adaptació a nivell social dels radicals feixistes i de les possibilitats que els diferents agents participants plantegen en l'actualitat. Fóra interessant, arribats a aquest punt, trobar algun membre d'extrema dreta reintegrat en algun ambient

de la societat que palesés que la contingència dels canvis és real i, a més, s'està produint (com és el cas, per exemple d'Álvaro Ramos⁴⁷). Contrastar la visió de Damián Sedano Jiménez, inspector cap del Cos Superior de Policia (que, a més, va rubricar una "*Radiografía de los grupos ultras en acontecimientos deportivos*"), amb la d'algun representant dels Centres d'Inserció Social (CIS) completaran el panorama sobre les iniciatives que s'estan duent a terme i el futur immediat que es pot apreciar.

La figura dels educadors socials rebrà una rellevància especial dins d'aquest bloc en forma d'un especejament periodístic on s'especificaran les seves funcions aplicades a l'assumpte que ens ocupa. "*Acción educativa y funciones de los educadores sociales*", de Segundo Moyano Mangas, i "*Los educadores sociales en Europa*", de Joan María Senent Sánchez aportaran la conceptualització, mentre que el professor de Pedagogia Social José García Molina la traduirà en l'entorn que incumbeix als aficionats extremistes. Tot plegat proporcionarà suficient base teòrica per considerar la seva viabilitat i plantejar una alternativa de resolució pacífica que, almenys ara mateix, no rep atenció.

Els clubs sempre han tingut una transcendència notable en el finançament i manteniment dels seus aficionats més fidels. No obstant això, en els últims anys, i com a conseqüència de nombroses pressions d'altres entitats, molts d'ells s'hi han desvinculat per mostrar desacord amb les maneres radicals i violentes d'actuar. En l'ambient actual es pot fer una dicotomia entre els pocs equips que encara emparen als seus ultres –i els permeten l'entrada als estadis– i els molts que els hi han donat l'esquena.

La narració posarà sobre la taula els aspectes del present debat donant veu a la dualitat d'opinions i projectarà la recent disjuntiva de les "grades d'animació" com a remei a la violència en els estadis de futbol. Per la seva novetat, el coneixement vers el nou tipus de seguidors fidels és força primari, doncs no han estat sotmesos a investigacions; així, les fonts que proporcionaran un punt de vista més expert constituïran periodistes informats sobre la matèria com poden ser els esmentats anteriorment Axel Torres i Toni Padilla i d'altres com Javier Giraldo, Carlos Martín Ríos i Ray Sánchez. Una visió executiva pertanyent a la Federació Espanyola de Futbol (impulsora de la iniciativa) servirà com a

---

⁴⁷ Álvaro Ramos va formar part del col·lectiu d'extrema dreta Frente Atlético fins als 20 anys. Tot i que semblava que tindria la vida de qualsevol altre ultra, la seva afició per la cuina el va fer abandonar l'extremisme i marxar a la Xina, on s'ha convertit en un xef de referència nacional. Informació extreta de: ALMADA, Z. (18/06/2015). *Ración de mala vida: de ultra Atlético a chef de éxito*. Diario Sur. Recuperat de: <http://goo.gl/RIZxxO>.

tancament de l'assumpte al mateix temps que visualitzarà els propòsits que tenen els òrgans futbolístics actius.

El reportatge finalitzarà amb un seguit de conclusions no editorialitzades que giraran al voltant de l'estreta relació entre futbol i política però es focalitzaran en la nucli de la qüestió, la humanització dels ultres d'extrema dreta. També faran una síntesi dels ítems més rellevants en la situació d'aquests i, per acabar, esbossaran les possibilitats futures que poden esdevenir.

3.2.3.1.4 Guió de les entrevistes

A continuació es desenvolupen els guions aproximats que les entrevistes seguiran. Tot i que en línies generals no haurien de variar, és evident que les preguntes es modelaran a mesura que es vagi duent a terme la recerca i s'adaptaran, durant els encontres, en funció de les respostes. Tot i que les interrogacions a les fonts estan subdividides en els diferents ítems desenvolupats al llarg del treball periodístic (en relació a la temàtica sobre la qual són experts o agents implicats), cal remarcar que, sempre que sigui necessari, s'utilitzaran les preguntes per a altres entrevistes en què puguin tenir utilitat. D'aquesta manera no només s'aprofitarà una font d'informació sinó que s'ampliarà el coneixement al voltant de la matèria.

- Ultres d'extrema dreta⁴⁸. La seva aportació testimonial serà més que influent en el transcurs del relat, doncs es dibuixaran situacions reals que hagin viscut que humanitzaran el conflicte. Les qüestions que se'ls farà tindran a veure amb tots els ítems tractats en el reportatge en què puguin aportar informació d'interès o declaracions valuoses.

---

⁴⁸ Aquest conglomerat de fonts agrupa diferents membres dels principals grups d'extrema dreta a nivell espanyol. Per tal d'elaborar una mostra representativa, s'han escollit els següents: Ultra Boys (Sporting de Gijón), Ultras Violetas (Valladolid), Boixos Nois (FC Barcelona), Brigadas Blanquiazules (RCD Espanyol), Ligallo Fondo Norte (Zaragoza), Frente Atlético (Atlético de Madrid), Ultras Sur (Real Madrid), Comandos Azules (Getafe), Brigadas Blancas (Albacete), Ultras Yomus (Valencia), Supporters Mallorca (Mallorca), Jove Elx (Elche CF), Ultra Naciente (Las Palmas), Frente Bokerón (Málaga) i Supporters Sur (Betis).

- Lorenzo Castro Moral (Formador a l'Acadèmia de Policia Local de la Comunitat de Madrid), membres de la Lliga de Futbol Professional i de la Federació Espanyola de futbol
  - Percepció col·lectivitzada dels ultres
    - Formes d'abordar als seguidors extremistes. Sentit que té fer-ho des d'un punt de vista col·lectiu
    - Correspondència entre la personalitat individual dels subjectes i la que inherentment expliciten com a grup
    - Caracterització de l'heterogeneïtat d'individualitats que conforma els grups de dretes. Aspectes que acostumen a ésser compartits i elements en què es distingeixen habitualment entre ells
    - Compatibilitat de la presència d'ultres als estadis amb l'absència de violència en aquests
    - Vies de solució que es contemplen en l'àmbit institucional tenint en compte el que s'està fent en l'actualitat
    - Motius pels quals no s'abandona la dissertació punitiva i generalitzada tot i que no només no soluciona el conflicte sinó que l'agreuja
  - Racisme en el futbol
    - El racisme en les pràctiques esportives sembla quelcom superat i que no pertany a l'època actual, però tot i això algunes manifestacions esporàdiques manifesten obertament que no és així. Forma com es combat la situació en la contemporaneïtat.
    - Expressions del racisme més enllà de l'àmbit futbolístic que realment no reben la consideració amb què haurien de comptar
    - Projectes institucionals presents en l'actualitat
    - Efectivitat de les sancions proposades pels òrgans legislatius. Multar econòmicament als clubs com a una manera de posar-los en contra dels seus aficionats extremistes i, en conseqüència, d'aconseguir que se'ls veti l'entrada als camps de futbol

- Rufino Acosta Narajo (Doctor en Antropologia Social i professor al Departament d'Antropologia Social de la Universitat de Sevilla) i Carles Feixa Pàmpols (Catedràtic d'Antropologia Social a la Universitat de Lleida i coeditor de la revista *Young*. Membre del consell editorial de Nueva Antropologia, Revista Latinoamericana de Ciencias Sociales i Analise Social, entre d'altres).
  - Subcultures juvenils en el context futbolístic
    - Caracterització de l'heterogeneïtat d'individualitats que conforma els grups de dretes. Aspectes que acostumen a ésser compartits i elements en què es distingeixen habitualment entre ells
    - Coneixement real dels grups ultra o representació social que des dels mitjans de comunicació, policia i altres agents del poder es difon. Punts de concordança entre una versió i l'altra
    - Aspectes que no sabem i que el discerniment dels quals facilitaria la transformació del conflicte
    - Subcultures juvenils que es poden identificar. Diferents expressions que tenen i a què es deuen
- Xavier Casals Messenguer (Doctor en Història per la Universitat de Barcelona)
  - Diferències entre neonazis futbolístics i feixisme en general
    - Retroalimentacions entre un moviment i l'altre
    - Raons per les quals una persona es converteix en el que coneixem com a ultra i motius que tenen els que deixen de ser-ho
    - Canvi ideològic estatal majoritari com a provocador que la societat sigui més dura i menys flexible amb els radicals dretans que amb els esquerrans
    - Suport del feixisme en general que es pot palesar en els grups ultra d'extrema dreta. Opinió dels primers sobre els segons i relació entre ambdós
- Axel Torres Xirau i Toni Padilla Montoliu (Periodistes esportius)
  - Ús del futbol com a mitjà de protesta
    - Futbol i política: possibilitats d'un deslligament
    - Aportació del futbol com a eina, mitjà i entorn de reivindicació més enllà de l'àmplia repercussió que té
    - Diferències entre el futbol i altres esferes socials de queixa. Quines d'aquestes també són emprades pels ultres

- Interès real dels extremistes en el futbol com a esport. Defensa d'uns colors i/o una ideologia. Esport com a disfressa per amagar els seus objectius reals
- Conseqüències del fet que els clubs estiguin deixant de banda la fidelitat d'aquells seguidors que porten violència física i verbal
- Consideració de si els equips que permeten l'entrada dels seus extremistes secunden les accions que protagonitzen. Procediments que es poden contemplar en el context actual
- Grades d'animació
  - Subjectes que conformen aquests col·lectius. Zona de camuflatge d'aquells qui tenen l'entrada vetada.
  - Diferències entre grades d'animació i altres quant a l'animació. Comparació dels graus de fidelitat d'uns i altres
  - Politització de les grades d'animació. Expressions que empren i relació amb el context futbolístic
- Teresa Adán Revilla (Doctora en Geografia i Història i Llicenciada en Educació) i Javier Durán González (Professor Titular a la Facultat de Ciències de l'Activitat Física i de l'Esport a la Universidad Politécnica de Madrid)
  - Integració en un grup d'extrema dreta i quines conseqüències té la decisió en la seva personalitat i el seu *modus operandi*
    - Raons per les quals una persona es converteix en el que coneixem com a ultra. Motius que expliquen per què es deixa de ser-ho
    - Evolució com a persona a mesura que es van desenvolupant certs rols interns en els col·lectius
    - Motius que porten a un individu a realitzar els actes que protagonitzen
    - Conseqüències palpables a nivell familiar, laboral, social, etc. que provoca el fet d'entrar a formar part d'un grupuscle d'extrema dreta
    - Possibilitat d'incorporar a altres no violents
- Tomás Calvo Buezas (Catedràtic d'Antropologia Social a la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia de la Universitat Complutense de Madrid i director del Centre d'Estudis sobre Migracions i Racisme)
  - Racisme en el futbol
    - El racisme en les pràctiques esportives sembla quelcom superat i que no pertany a l'època actual, però tot i això algunes manifestacions

esporàdiques manifesten obertament que no és així. Forma com es combat la situació en la contemporaneïtat

- Expressions del racisme més enllà de l'àmbit futbolístic que realment no reben la consideració amb què haurien de comptar
  - Projectes institucionals presents ara mateix i consideració d'aquests com una forma de paper mullat per quedar bé
  - Efectivitat de les sancions proposades pels òrgans legislatius. Multar econòmicament als clubs com una manera de posar-los en contra dels seus aficionats extremistes i, en conseqüència, d'aconseguir que se'ls veti l'entrada als camps de futbol
- José Manuel Pérez Tornero (Catedràtic de Comunicació a la Universitat Autònoma de Barcelona), Carles Viñas Gracia (Catedràtic d'Història a la Universitat de Barcelona), Antonio Salas i Bill Buford (periodistes d'investigació)
    - Causes de la marginació social i política que experimenten els ultres
      - Raons de la discriminació social que pateixen. Percentatge de la culpa que tenen ells
      - Llenguatge i raonament usat pels radicals fora del context futbolístic i del seu grup. Com afecta això a la seva marginació
      - Marginació com a explicació del que els porta a fer tot el que fan. Com s'extrema la situació a partir de les seves maniobres
      - Altres entorns en què es pot percebre el seu aïllament de la societat i problemes que implica això
      - Marginació com a causa que no es recolzin les seves demandes lògiques (com pot ser el rebuig al model de futbol-negoci actual)
  - Damián Sedano Jiménez (Inspector cap del Cos Superior de Policia)
    - Plantejament de les vies d'adaptació a nivell social dels radicals feixistes
      - Possibilitat d'aclimatar-se al tipus de societat existent
      - Disposició dels extremistes a això. Confortabilitat en el paper que duen a terme pel tipus d'aspectes que reivindiquen
      - Coses que s'estan fent ara per aconseguir evitar un conflicte abans que es produeixi (referint-nos a apostar per una adaptació prèvia en comptes d'una reintegració un cop ja s'han comès els actes delictius)
      - Procediments pel futur pròxim que s'estan proposant

- José García Molina (Professor Titular de Pedagogia Social a la Facultat de Ciències Socials de la Universitat de Castilla La Mancha)
  - Funcions dels educadors socials
    - Competències en matèria de promoció cultural i social entesa com a apertura a noves possibilitats d'adquisició de béns culturals que ampliïn les perspectives educatives, laborals, d'oci i de participació social
    - Dissenys, implementacions i evolució de programes i projectes educatius que es troben en l'actualitat
    - Contemplació dels educadors socials com a una via de solució pacífica al conflicte dels ultres
    - Per elaborar bones estratègies és necessari el coneixement, anàlisis i investigació dels contextos socials. Presència real d'això i efectivitat de les mesures actuals.
- Equips de futbol
  - En aquesta font es podran contrastar dues veus oposades: les de clubs com l'Atlético de Madrid, que tot i que els seus radicals són dels meus violents no tenen prohibida l'entrada, i les d'equips com el FC Barcelona o el Reial Madrid, que han trencat qualsevol tipus de relació amb els col·lectius ultra. Les preguntes a cadascun dels grups aniran enfocades als motius que expliquen la seva situació (causes del deslligament, importància d'eradicar la violència dels estadiis, etc.) i la forma com ho justifiquen. En qualsevol cas, la qüestió sobre si acceptar als ultres és secundar-los es tractarà amb ambdues bandes de l'espectre, així com també l'opció de les grades d'animació.
- Javier Giraldo, Carlos Marin Rios i Ray Sánchez (periodistes)
  - Grades d'animació
    - Subjectes que conformen aquests col·lectius. Zona de camuflatge d'aquells qui tenen l'entrada vetada.
    - Diferències entre grades d'animació i ultres quant a l'animació. Comparació dels graus de fidelitat d'uns i altres
    - Politització de les grades d'animació. Expressions que empren i relació amb el context futbolístic

3.2.3.2 Segon reportatge

3.2.3.2.1 Nucli de la qüestió⁴⁹

La matèria del segon reportatge es centrarà en la concomitància entre la qüestió de gènere i la ultradreta futbolística espanyola. La finalitat del relat consistirà en oferir una perspectiva diferent del fenomen extremista que apropi a un major coneixement sobre el col·lectiu i alhora palesi els valors relacionats amb la discriminació sexista que en el si dels conglomerats feixistes es transmeten. Com a fi secundari es contemplaran les futures repercussions que implica la unió de les dones al moviment del *hooliganisme* en ambdós agents.

3.2.3.2.2 Context

Frauke Petry (Alemanya), Barbara Rosenkranz (Àustria), Marine Le Pen (França), Siv Jensen (Noruega) y Anke van Dermeersch (Bèlgica), entre d'altres, han evidenciat un canvi de lideratge en l'extrema dreta europea; els partits ultradretans estan, en l'actualitat, acabdillats per dones, i són elles les que s'han convertit en abanderades de causes xenòfobes i racistes que cada dia reben més suport per part dels ciutadans al continent. En la ideologia extremista s'estan produint tot un conjunt de permutes que mereixen especial atenció, i precisament en aquest punt es troba la principal justificació de noticiabilitat del reportatge.

La peça periodística també es pot enquadrar en el marc configuratiu d'estudis de discriminacions de gènere que en l'actualitat s'estan realitzant en molts àmbits; analitzar el fenomen en un col·lectiu en el qual no s'ha parat mai atenció en termes de sexisme pot afegir informació rellevant sobre l'assumpte. El darrer criteri que explica el perquè de la promulgació de l'escrit en el moment en què es farà es troba en el fet que s'entregarà a finals de febrer a la *Revista Panenka* per publicar-ho al número de març. Tenint en compte que el dia 8 del mateix mes és el dia de la dona, amb el relat es podrà fer una espècie de commemoració esportiva especial i diferenciada a la jornada en qüestió.

---

⁴⁹ En aquest punt de la planificació el nucli de la matèria és hipotètic i, per tant, serà susceptible de possibles modificacions al llarg de la confecció del projecte.

3.2.3.2.3 Cos del reportatge⁵⁰

El segon reportatge tindrà la finalitat de confeccionar una panoràmica general sobre la qüestió de gènere en els grups ultra d'extrema dreta. Ho farà mitjançant una narració que enllaçarà tres temàtiques correlacionades amb la matèria: la representació femenina en els col·lectius extremistes (i el paper que hi desembrollen), el perfil de les dones radicals i les agrupacions futbolístiques neonazis íntegrament formades per aficionades. El desplegament de diferents trames dins dels ítems mencionats permetrà elaborar un relat connex i amb un fil discursiu òptim que descobrirà una realitat àmpliament desconeguda en els àmbits del *hooliganisme* i de la discriminació de gènere.

L'entradeta o *lead* de la peça periodística guardarà una intenció merament contextualitzadora. A partir de la concomitància entre futbol i gènere, les primeres línies del text penetraran en l'entorn de l'esport i la violència com a eina de reafirmació masculina i els efectes d'això en la presència femenina en totes les expressions i situacions de l'ambient futbolístic. A més, María Graciela Rodríguez, autora que ha aprofundit les seves observacions en la constitució d'identitats que es configuren en i a través dels diferents imaginaris socials i del futbol que donen context a les pràctiques dels individus i, en concret, de les dones, ho complementarà amb la seva visió. És important, però, no desviar-se en excés de l'assumpte sobre el que girarà l'escrit, fet pel qual s'aprofitarà l'opinió d'una ultra per acotar el nucli de la qüestió, donar força testimonial a la tesi distingida i, alhora, introduir conceptualment i connexa el desenvolupament del cos del reportatge.

La qüestió de gènere en el moviment d'extrema dreta al futbol espanyol actual s'analitzarà des de diverses perspectives. En primer lloc, el nombre de dones en els grupuscles d'aficionats (i el percentatge que ocupen) possibilitarà un estudi quantitatiu sobre la matèria. Tenint en compte que aquest és un aspecte sense antecedents d'investigació, les xifres al voltant de les quals es sustentarà la recerca s'extrauran de les indagacions generals sobre la representació femenina en les tribus urbanes realitzades per l'Institut de la Joventut Espanyol i a partir de mètodes d'observació en els grups d'extrema dreta que s'entrevisti. Les doctores en Sociologia Ángeles Rubio Gil i Mª Ángeles San Martín Pascal, ambdues estudioses del fenomen sexista en el si dels grups juvenils, acabaran de perfilar el contingut (en la mateixa línia, l'article acadèmic escrit per elles i titulat

---

⁵⁰ Vegeu Annex 3.

“*Subculturas juveniles: identidad, idolatrías y nuevas tendencias*” podria aportar informació rellevant). L’objectiu no és construir una base estadística exhaustiva sobre la temàtica, sinó establir les tendències generals que es poden observar en els grups d’ultrés i provar l’existència de dones radicals i violentes en determinats col·lectius relacionats amb el futbol i la política.

El segon punt de vista des del qual s’inspeccionarà el fenomen rau en el paper que duen a terme les seccions femenívoles en els conglomerats d’extremistes. Així, es tractaran, entre d’altres, les funcions i tasques de les dones, la consideració que reben, els status que assolixen i el respecte dels altres en relació a la seva figura. És evident que, arribats a aquest punt, les veus testimonials dels subjectes que configuren les agrupacions tindran un pes específic més que transcendent, doncs no només explicitaran la situació sinó que també la personalitzaran. Les declaracions del professor d’Història Contemporània Fernando José Gallego Margalef (coneixedor del feixisme i les seves manifestacions esportives en forma de radicals) i de la docent d’Antropologia Social María Carmen Díez Mintegui (qui ha participat en nombrosos projectes vinculats amb el poder, el canvi, els processos de socialització, l’esport i la masculinitat) ajudarien en l’enteniment dels rols que es desenvolupen dins els col·lectius radicals i permetrien instaurar una sèrie de comparacions entre la realitat masculina i la femenina associada amb les posicions de lideratge.

Tercerament, per acabar de dibuixar el problema de gènere en el *hooliganisme* es consultarà la visió que es té sobre les dones ultra des dels diferents agents implicats activa o passivament en el conflicte. És molt significativa l’opinió dels mateixos extremistes, però també caldrà tenir en consideració el dictamen de la resta d’aficionats (representats, per exemple, per algun afiliat a la Federación de Accionistas y Socios del Fútbol Español), el dels equips de futbol (encarnats per una mostra simbòlica del conjunt), el dels principals organismes executius –RFEF i LFP– i, per últim, el de la part del cos policial encarregat de la matèria (el nom dels integrants del qual no es fa públic per temes de seguretat).

David Madrid, l’expolicia que es va infiltrar a les grades ultra per escriure “*Insider*”, completarà de forma adient l’apartat de la mirada sobre les dones radicals i introduirà el següent, connectat amb les lògiques internes de funcionament dels conjunts d’aficionats fidels i les segregacions de gènere que en ells es palpen. Com en la majoria de trames, els i les testimonis seguiran posseint una importància cabdal, però per no comptar només amb el seu parer també s’afegirà el de Laura Porzio, doctora en Antropologia Social, i al

professor de filosofia Bernardo Bayona Aznar; ambdues fonts d'informació han focalitzat les seves investigacions en les cultures juvenils i els seus comportaments habituals (tanmateix, l'article de Bayona anomenat "*Rituales de los ultras del fútbol*" també es podria tenir en compte a l'hora de compondre el reportatge). L'última secció del primer bloc estarà estrictament enllaçada amb això, doncs es centrarà en els valors relacionats amb la igualtat de gènere que es transmeten dins dels determinats grups. Per diagnosticar i exemplificar la qüestió s'inclouran confessions d'extremistes femenines sobre el seu judici quant a l'equitat entre homes i dones; això mostrarà la seva visió producte de l'ensenyament al que han estat sotmeses.

Tot plegat permetrà esbossar les causes que motiven a les noies a formar part dels col·lectius ultra, fet que constituirà la primera pedra en la construcció del perfil de dona ultra que es voldrà elaborar durant el segon bloc conceptual de la peça periodística. La finalitat bàsica d'aquesta serà la d'oferir una perspectiva que defineixi física, mental i socialment a les branques donívoles dels grupuscles futbolístics neonazis. Per aconseguir-ho s'iniciarà amb les explicacions d'Ulrich Hesse, periodista autònom amb coneixement profund sobre el sector femení de la *Südtribüne* del Borussia Dortmund⁵¹, i Roger Xuriach, redactor esportiu especialitzat en la transcendència social i política del futbol. Les seves visions contrastades atorgaran un punt de partida més que suficient que permeti avaluar ja les primeres diferències entre els perfils masculins i femenins que conformen els grupuscles d'extrema dreta i descobrir l'interès de les segones en els aspectes purament esportius.

Posteriorment, es seguiran analitzant les dissimilituds de gènere tenint en compte els fonaments que expliquen l'exclusió social de les noies radicals. En aquest punt s'empraran les mateixes fonts d'informació que les utilitzades en el primer reportatge per l'identíc tema: José Manuel Pérez Tornero, Carles Vinñas Gracia i Bill Buford. S'hi uniran les sapiències del Professor d'Antropologia Social Joan Pallarés Gómez i de Teresa González Ajá, doctora en Geografia i Història, i les conclusions extretes a l'estudi de la Universitat de Navarra "*Una mirada de género a la exclusión social*" per tal d'acabar de definir l'assumpte. No obstant això, no es pretén que el relat es basi en una

---

⁵¹ Zona sud de les grades de l'estadi on el Borussia Dortmund disputa els seus partits com a local, el Signal Iduna Park. És en aquesta part del camp on es situen els radicals de l'equip alemany (que en més d'una ocasió han protagonitzat escenes violentes), els únics ultres que han aconseguit mantenir les grades de ciment sense seients –val a dir que, per normativa de la UEFA, en competició europea sí que s'han d'implementar les banquetes, no essent així en la competició nacional–.

suma inconnexa i atapeïda de declaracions, per la qual cosa es seleccionaran només aquelles que aportin veritable valor informatiu i s'intercalaran amb situacions testimonials descrites per aficionades *hooligans* que amenitzin el discurs i li donin fluïdesa.

En la delimitació de la silueta fembra dels extremistes també hi tindrà molta rellevància la caracterització física i mental de la divisió radical femenívola. Antonio Salas, que va dedicar tot un capítol del seu llibre “*Diario de un skin*” a un grup exclusivament compost per dones, encararà la descripció corporal de les noies que reben la categoria d'ultres i desenvoluparà les aficions, els pensaments i els modes d'actuar que tenen. Vinculat amb això, fóra molt interessant conjecturar el grau de violència que s'hi pot observar de la mà d'autors com Manuel García Fernández (catedràtic d'Història), a més d'afegir exemples reals que estableixin les disparitats patents entre la brutalitat extremistista masculina i la de les dones i que, com sempre, dotin d'originalitat al text. La recerca no es podrà complementar amb informació a nivell bibliogràfic, doncs fins al moment no s'ha estudiat el fenomen que es tracta; de tota manera, fer un cop d'ull a “*Culturas juveniles: expresiones de identidad y visibilización femenina*”, article redactat per Rogelio Marcial i “*Culturas juveniles y Violencia*”, de Roberto Bermúdez Olivos i Alfredo Sánchez Ramírez, pot ajudar a entendre millor les observacions dels grups que es facin i, en conseqüència, a endinsar-nos en la matèria d'un mode més acurat.

La combinació dels dos últims elements tractats –el grup íntegrament format per dones que descriu Antonio Salas i la violència femenina dels col·lectius d'extrema dreta– començarà el tercer i últim fragment de la peça periodística, enfocada a la percepció i l'enteniment de les congregacions feminals. Ho farà a partir de les penalitzacions a nivell penitenciari, econòmic, social, etc. que aquestes perceben quan realitzen fets vandàlics i de la forma com això alimenta l'exclusió que pateixen. Serà necessari comptar amb la visió dels organismes executius (LFP i RFEF) i la del cos policial per analitzar correctament la situació i visualitzar així el rang de coneixement general que es té sobre els conglomerats de dones ultres des dels òrgans operatius. Posteriorment, amb l'ajuda d'Esteban Ibarra, escriptor de “*Los crímenes del odio: violencia skin y neonazi en España*”, el relat valorarà la conjuntura actual i la confrontarà amb la que viuen les divisions masculines (sobre la qual trobarà molta informació en la primera peça plantejada).

A banda d'exposar el nombre d'agrupacions extremistes femenines i els seus trets característics principals, el final de la narració explicarà les raons per les quals algunes dones ultra han volgut deslligar-se dels col·lectius mixtos i n'han creat de nous. Per aconseguir assabentar-se'n serà indispensable parlar amb elles; d'aquesta manera també es podran esbrinar si existeixen corrents ideològiques feministes en el si dels grupuscles i els justificants de la seva poca recognició a nivell mediàtic.

Els partits polítics ultradretans estan, en l'actualitat, acabidillats per dones, i són elles les que s'han convertit en abanderades de causes xenòfobes i racistes que cada dia reben més suport per part dels ciutadans al continent. Com hem vist, en la ideologia extremista s'estan produint tot un conjunt de permutes que mereixen especial atenció; encara que això s'escapi una mica del nucli de la qüestió, els exemples mencionats serviran per concloure el relat des d'una perspectiva general que connectarà el feixisme i el tema del gènere. L'enteniment al voltant de la temàtica de José Ramón Montero Gibert, catedràtic de Ciències Polítiques, aclarirà els aspectes més transcendents i establirà els punts de connexió existents entre el neonazisme femení a la política i l'extremisme futbolístic.

Finalment, el transcurs del reportatge desguassarà en unes deduccions extretes a partir de la recerca realitzada. Les conclusions intentaran explicar què implica que un gremi de l'ultra dreta hagi acceptat la inclusió de dones no només com a membres sinó també com a líders, quelcom força difícil d'imaginar-se anys enrere; també faran una síntesi dels ítems més rellevants que s'han exposat i pretindrà descobrir les futures repercussions de la unió femenina al *hooliganisme*. Així, tot plegat sostindrà el mateix objectiu amb què s'ha plantejat la peça periodística —el de presentar la qüestió de gènere en els grups radicals d'extrema dreta— a més d'incloure un clar component de denúncia al voltant de les múltiples expressions silencioses que posseeix la discriminació sexista.

3.2.3.2.4 Guió de les entrevistes

- Ultres d'extrema dreta. La seva aportació testimonial serà més que influent en el transcurs del relat, doncs es dibuixaran situacions reals que hagin viscut que humanitzaran el conflicte. Les qüestions que se'ls farà tindran a veure amb tots els ítems tractats en el reportatge en què puguin aportar informació d'interès o declaracions valuoses.

- María Graciela Rodríguez (Llicenciada en Ciències de la Comunicació a la Universidad Nacional de San Martín)
  - Concomitència entre futbol i gènere
    - Esport com a eina de reafirmació masculina. Construcció de les relacions de gènere. Desigualtat de gènere en el futbol
    - Presència femenina en totes les expressions i situacions de l'ambient futbolístic
    - Constitució d'identitats que es configuren en i a través dels diferents imaginaris socials i del futbol de les dones. El futbol com a esport educatiu
    - Relació entre la qüestió de gènere al futbol i als grups extremistes
- Ángeles Rubio Gil (Doctora de Màrqueting i Comunicació per l'Agencia Nacional de Evaluación y Acreditación Docente) i Mª Ángeles San Martín Pascal (Doctora de Ciències de la Comunicació i Sociologia per la Universidad Rey Juan Carlos)
  - Representació femenina en les tribus urbanes
    - Nombre i proporció de dones als grups juvenils subculturals
    - Repàs històric de la representació femenina als col·lectius d'aficionats radicals
    - Tendències generals que es poden observar
    - Motius i conseqüències de la unió de les dones al fenomen del *hooliganisme*
- Fernando José Gallego Margalef (Escriptor i historiador; doctor en Història Contemporània per la Universitat Autònoma de Barcelona) i María Carmen Díez Mintegui (professora de Filosofia i Antropologia Social a la Facultat de Filosofia i Ciències de l'Educació de la Universidad del País Vasco)
  - Paper que duen a terme les seccions femenívoles en els conglomerats d'extremistes
    - Funcions i tasques de les dones en els col·lectius d'extrema dreta. Canvis en els papers realitzats en els últims anys
    - Consideració que reben en relació a les labors que efectuen
    - Status que poden arribar a assolir. Comparació amb el cas masculí i observació de les diferències patents. Respecte que assoleixen en el si d'un grup les dones en funció del rol que duguin a terme

- Plantejament de si les mateixes feines, realitzades per homes i per dones, compten amb una similitud també en la retribució. Explicacions que ho justifiquen
  - Les dones líders i la visió que es té d'elles
- Afiliat a la Federación de Accionistas y Socios del Fútbol Español, mostra representativa dels equips de futbol i membres de la RFEF, la LFP i el cos policial
  - Visió que es té sobre les dones ultra
    - Manera com els agents implicats en el conflicte veuen les dones
    - Coneixement que es té sobre la divisió femenina del col·lectiu i correlació d'això amb la possibilitat de solucionar un conflicte
    - Problemes que s'observen (i els que no) en comparació amb les seccions d'homes dels grupscles futbolístics ultradretans
    - Opinió sobre el fet que un gremi com l'extrema dreta hagi triat figures femenines per la seva representació. Motius que ho expliquen i possibles conseqüències que se'n deriven
    - Consideració de la violència física i verbal que aporten les dones als col·lectius. Com s'incentiva a partir dels valors que es transmeten en els grups
  - Penalitzacions a nivell penitenciari, econòmic, social, etc. que aquestes perceben quan realitzen fets vandàlics
    - Presència de dones ultra a les presons
    - Nombre d'extremistes femenines detectades com a perilloses i susceptibles de protagonitzar actes vandàlics. Comparació amb la quantitat d'homes en la mateixa situació
    - Grau de violència que tenen i actuació policial al respecte. Consideració de la facilitat o la dificultat que tenen per contrarestar la violència de les dones amb més violència com es fa amb les divisions masculines
    - Multes que reben com a conseqüència dels seus actes i observació de la correspondència d'aquestes amb les que perceben els homes
    - Reputació de les dones extremistes fora del seu col·lectiu. Anàlisi de com es veu afectat i alimentat això amb el seu gamberrisme

- David Madrid (Expolicia), Laura Porzio (Doctora en Antropologia Social i membre del Consejo Superior de Investigaciones Científicas) i Bernardo Bayona Aznar (Professor de Filosofia a la Universidad de Valencia)
  - Lògiques de funcionament dels conjunts d'aficionats fidels i les segregacions de gènere que en ells es palpen
    - Rituals dels grups ultra dins i fora dels estadis. Relació d'això amb la qüestió de gènere
    - Valors relacionats amb la discriminació sexista que es difonen o no dins dels conjunts futbolístics radicals
    - Segregacions de gènere que implícitament o explícita es troben en la quotidianitat d'aquests
    - Rellevància de les dones en els successos que protagonitzen, siguin actes vandàlics o expressions ideològiques contingents
- Ulrich Hesse (Periodista *freelance*) i Roger Xuriach (Redactor cap a la *Revista Panenka* i col·laborador al *Diario Público*)
  - Descripció física, mental i social del perfil de dona ultra
    - Caracterització en tots els aspectes de les noies que s'afegeixen als grupuscles futbolístics d'extrema dreta
    - Motius de la unió i efectes de la cohesió a nivell familiar, laboral i social
    - Delimitació intel·lectual del caire de dones que conformen el *hooliganisme*. Educació escolar que tenen i compaginació d'aquesta amb la instrucció a les grades i a les llars
    - Maneres de pensar i actuar. Presència o no de corrents ideològiques feministes o de defensa dels drets de la dona. Raons que expliquen el naixement dels grups exclusivament femenins i objectius d'aquests
    - Interès real en el futbol i, en concret, en l'equip que defensen. Fidelitat ideològica que tenen i símil amb la situació dels homes
- José Manuel Pérez Tornero (Catedràtic de Comunicació a la Universitat Autònoma de Barcelona), Carles Viñas Gracia (Catedràtic d'Història a la Universitat de Barcelona), Bill Buford (periodista d'investigació), Joan Pallarés Gómez (Professor d'Antropologia Social a la Universitat de Lleida) i Teresa González Ajá (Doctora en Geografia i Història per la Universidad Politécnica de Madrid)

- Dissimilituds de gènere tenint en compte els fonaments que expliquen l'exclusió social
  - Marginació social de les dones que conformen els grups extremistes
  - Qüestió de gènere en termes de postergació social i laboral. Connexió amb el cas masculí i determinació de la facilitat d'exclusió en funció del gènere
  - Simplicitat en la reinserció de les dones en el marc feiner i de la societat. Presència de vies alternatives de solució del conflicte
  - Possibilitat de solucionar el fenomen de la violència femenina en el futbol abans que es produeixi (és a dir, resolent la segregació social i, en conseqüència, evitant les manifestacions agressives en entorns del futbol)
- Antonio Salas (Periodista d'investigació) i Manuel García Fernández (Catedràtic d'Història)
  - Descripció física, mental i social del perfil de dona ultra
    - Caracterització en tots els aspectes de les noies que s'afegeixen als grupuscles futbolístics d'extrema dreta
    - Motius de la unió i efectes de la cohesió a nivell familiar, laboral i social
    - Delimitació intel·lectual del caire de dones que conformen el *hooliganisme*. Educació escolar que tenen i compaginació d'aquesta amb la instrucció a les grades i a les llars
    - Maneres de pensar i actuar. Presència o no de corrents ideològiques feministes o de defensa dels drets de la dona. Objectius que tenen
    - Interès real en el futbol i, en concret, en l'equip que defensen. Fidelitat ideològica que tenen i símil amb la situació dels homes
  - Grups íntegrament formats per dones
    - Nombre aproximat d'agrupacions extremistes femenines. Trets característics principals
    - Motiu deslligament dels col·lectius mixtos. Diferències respecte d'aquests en tots els aspectes
    - Grau de violència que es pot palesar en els grupuscles femenívols
    - Existència de corrents ideològiques feministes en el si dels grupuscles
    - Justificants de la poca recognició que tenen

- Futures repercussions del fet que un gremi de l'ultra dreta hagi acceptat les dones com a membres i/o líder. Efectes de la unió femenina al fenomen de l'extremisme

3.2.3.3 Tercer reportatge

3.2.3.3.1 Nucli de la qüestió⁵²

L'epicentre de la darrera publicació del reportatge es trobarà en la vida dels ultres fora del seu col·lectiu, és a dir, en els contextos laborals, socials i familiars que també formen part de la seva quotidianitat i els caracteritzen com a persones. El relat no abandonarà l'objectiu general d'humanitzar al col·lectiu objecte d'estudi, doncs destacar les seves vivències al marge del grup al qual pertanyen és una forma de demostrar que la seva existència no es pot reduir als seus actes en els estadis de futbol i un mode de penetrar pregonament a la seva particularització física, intel·lectual i cívica.

3.2.3.3.2 Context

El fenomen dels grups d'animació organitzats s'ha anat arrelant a tot el món per efecte de contagi. Les cites mundialistes han contribuït a facilitar la seva implantació, tot i que la violència d'alguns dels seus membres ha acabat per estigmatitzar un moviment que va desembarcar a Europa a mitjans del segle passat i no va aterrar a Espanya fins passats uns anys (precisament gràcies al Mundial del 82 celebrat al país). El mes de publicació del darrer reportatge serà el juny, precisament quan es jugarà la Copa Confederacions⁵³ a Rússia; l'esdeveniment omplirà la majoria de pàgines de la *Revista Panenka*, fet pel qual serà interessant no oblidar l'estreta relació entre el fenomen del *hooliganisme* i les competicions entre seleccions i dedicar-li un espai ampli (i més quan hi participarà Alemanya com a campiona del món, un país amb molta presència d'aficionats neonazis).

La virtut informativa de l'escrit també es trobarà en el finançament dels col·lectius radicals; si bé des dels orígens havien comptat amb el suport econòmic dels clubs i les

⁵² En aquest punt de la planificació el nucli de la matèria és hipotètic i, per tant, serà susceptible de possibles modificacions al llarg de la confecció del projecte.

⁵³ La Copa FIFA Confederacions és un torneig internacional de futbol organitzat per la Federació Internacional de Futbol Associat. Hi participen vuit equips que representen a les sis confederacions que componen el màxim organisme del futbol mundial i, com a complement, el campió del món i el país amfitrió.

seleccions per pagar-se els viatges, en l'actualitat la majoria d'ultres ha d'enfrontar-se a les despeses per mitjà dels seus ingressos. En aquest context saber de quines feines s'ocupen els individus extremistes guanyarà noticiabilitat i li aportarà un sentit periodístic a la publicació en qüestió.

3.2.3.3.3 Cos del reportatge⁵⁴

La consideració dels ultres d'extrema dreta com a humans més enllà dels actes que protagonitzen no pot obviar un aspecte inherent a la seva condició natural: la vida fora del col·lectiu al qual pertanyen. L'existència dels individus extremistes no es pot simplificar a la vida de radical, sinó que ha d'abordar també altres àmbits de la vida quotidiana com el familiar, el laboral o el social. De fet, aquests tres perímetres –i la seva correlació– instauraran els ítems al voltant dels quals el tercer i últim reportatge traçarà un camí discursiu que afluirà a la determinació del perfil ultra extern a l'entorn i context futbolístic. Així es culminarà amb la sèrie de peces periodístiques enfocades a obtenir un coneixement més acurat sobre el fenomen del *hooliganisme* ultradretà.

L'entradeta o *lead* de l'escrit introduirà la temàtica a partir de la descripció senzilla d'una situació quotidiana viscuda per alguna de les famílies entrevistades⁵⁵. Amb això s'aconseguirà, en primer lloc, iniciar la peça periodística de forma potent a nivell narratiu i, en conseqüència, obrir les portes d'una llar amb extremistes als lectors; segonament, s'aproparà a una realitat desconeguda i segurament similar a la de moltes famílies corrents; per últim, començarà el desenvolupament de la primera trama sobre l'esfera privada dels individus objecte d'estudi.

La caracterització de les famílies d'ultres continuarà amb una anàlisi de l'informe elaborat pel Fons Nacional de Suïssa per la Investigació Científica titulat “*Educació i extremismes de dreta: anàlisi del desenvolupament d'actituds i de comportaments racistes en la biografia dels joves*”. En línies generals, la investigació conclou que els joves extremistes no són víctimes de la modernització o dels processos de transformació econòmica i social, sinó que han estat influenciats en el desenvolupament dels seus comportaments racistes

---

⁵⁴ Vegeu Annex 4.

⁵⁵ Les entrevistes es realitzaran a aquelles famílies en les quals hi hagi un (o més d'un) ultra per tal de conèixer com influeix això en l'esfera privada.

pel seu entorn més pròxim⁵⁶. Thomas Gabriel, director del Centre d'Investigació Sociopedagògica de la Universitat de Zurich, complementarà la informació exposant la definició per subadaptació dels ultres violents (és a dir, la forma com els grups juvenils adopten les actituds polítiques dels seus pares o avis i busquen reconeixement i diferenciació en el si de la família per por a no ser tinguts en compte). Carlos Collado Seidel, professor d'Història Contemporània, acabarà d'arrodonir l'assumpte amb el seu punt de vista i amb l'explicació d'”*España, refugio nazi*”.

En la mateixa línia, fóra interessant palesar, de la mà de veus testimonials i de l'observació personal que es faci, les diferències patents entre els procediments a les llars i les maneres d'actuar al carrer i als estadis de futbol; així, s'estudiarà la relació entre ambdós comportaments i es determinarà si el segon és una exteriorització del primer o, al contrari, si els valors apresos fora de la llar tenen la seva projecció en l'entorn familiar. Una font experta com el periodista i polítòleg Alejandro Torrús ho afinarà de forma més clara i examinarà, des del seu coneixement, les modificacions en les conductes dels ultres dins i fora de les cases. A més, exposarà la influència que té la inclusió d'un individu a un col·lectiu radical en l'àmbit familiar. Això, sumat a les versions del doctor en Ciències Polítiques Javier Durán González i del director general de l'Institut de la Joventut Espanyol, Rubén Urosa Sánchez, possibilitarà un major enteniment de les relacions familiars que es produeixen a les llars dels extremistes i, consegüentment, dels motius que justifiquen les accions que efectuen en l'ambient públic.

“*Los jóvenes ultras del fútbol andaluz*”, d'Álvaro Rodríguez Díaz, constituirà un bon recurs documental sobre la matèria en qüestió i sobre la que la seguirà, vinculada amb els valors que es transmeten en les famílies d'aficionats ultradretans. Susana Torío López (doctora en Filosofia i Lletres), José Vicente Peña Calvo (catedràtic de Ciències de l'Educació) i Mercedes Inda Caro (doctora en Ciències de l'Educació) contextualitzaran el tema de l'educació familiar i el relacionaran amb el nostre objecte d'estudi. En aquest sentit, l'article acadèmic “*Dos aspectos de la violencia juvenil: menores maltratadores y la violencia ejercida en grupo o asociada a bandas*”, de Consuelo Madrigal Martínez-

---

⁵⁶ CASTRO-PEREA, O. (19/01/2008). *Los radicalismos de extrema derecha en jóvenes se originan en los hogares*. Tendencias Sociales. Recuperat de: <http://goo.gl/8ZJ3TF>.

Pereda –Fiscal de Sala Coordinadora de Menors–, també aportarà documentació adient quant al nucli de la qüestió establert⁵⁷.

Precisament en termes educatius es trobarà l'enllaç entre el primer i el segon bloc temàtic del reportatge: de la instrucció a les llars a l'adoctrinament a les graderies. Com apuntava el filòsof britànic Rom Harré, “la carrera d'un gamberro del futbol és una alternativa completa a l'escala oficial de l'èxit, els esglaons de la qual molts joves pensen que mai escalaran” (1987:73-74). Com ell, alguns autors consideren que l'educació a les grades és la carrera alterna al model educatiu obligatori actual per mitjà de la qual les persones que conformen els grups ultra d'extrema dreta interioritzen una sèrie de valors i models d'actuació. Contrastar l'opinió del mateixos aficionats radicals amb la d'alguns entesos en l'assumpte com la psicòloga de la salut i l'esport Patricia Ramírez, el periodista d'investigació Antonio Salas o l'expolícia David Madrid⁵⁸ dibuixarà a la perfecció el mode com els individus assimilen certes consciències i procediments a les grades dels camps durant els encontres de futbol (la publicació “*El fútbol como deporte educativo*”, de Luis Manuel Timón Benítez i Fran Hormigo Gamarro, podria ajudar també a acabar de perfilar la qüestió).

El punt pedagògic marcarà el començament de l'anàlisi de la concurrència entre el món ultra i el laboral. L'obra “*Juventud sin Oportunidades: las barras ultras, un ejemplo paradigmático*”, de Jhon Jairo Londoño Aguirre, exercirà de marc contextual introductori de les dificultats generals amb què es troben els extremistes dretans al voltant del treball. Julio Cabrera Valera, professor de Dret, afegirà informació d'interès respecte el tema i enderrocarà o no els estereotips establerts sobre els tipus de labors que executen els joves radicals (uns clíxés que limiten les possibilitats feineres dels ultres a aquelles tasques que requereixen molta força física i poc grau de dificultat). La tendència general a associar les tasques poc exigents a nivell intel·lectual es palesa en moltes ocasions sense posseir un discerniment completament adequat a la realitat; per això, serà necessari tenir en compte la visió dels mateixos grups d'extrema dreta i complementar-la amb declaracions d'algun representant de l'Institut Internacional d'Estudis Laborals (IIEL) i de la Federació

---

⁵⁷ Com ja s'ha justificat en altres ocasions, no es pretén elaborar un conjunt de declaracions i informacions inconnexes que simplement construeixin un relat dens i difícil d'entendre, sinó una narració fluïda que aclareixi l'assumpte de l'educació familiar en el cas dels extremistes i dibuixi els efectes que d'ella es deriven en l'esfera social i/o futbolística.

⁵⁸ Antonio Salas i David Madrid constitueixen dues fonts d'informació molt rellevants, com hem vist i veurem, en les tres peces periodístiques elaborades. Les seves metodologies d'infiltració els doten d'un extens saber en relació a moltes branques dels grupuscles futbolístics.

d'Associacions de Sociologia de l'Estat Espanyol (FASEE) que estiguin immersos en el nostre nucli de la qüestió.

Per tal de no conformar-se amb la superficialitat, a banda d'identificar el caire d'ocupacions dels ultres s'elaborarà una exploració que expliqui i justifiqui la situació. La relació entre l'educació que reben i els treballs que realitzen és tan evident com la que hi ha entre la seva posició laboral i la postergació social. “*La desigualdad social y la marginación como factor de comportamientos agresivos*”, redactat per José Luís Segovia Bernabé, exposarà el determinisme manifest entre ambdós conceptes, mentre que amb l'ajuda de l'historiador especialista en l'estudi de l'extrema dreta, José Luis Rodríguez Jiménez, s'intentarà arribar a l'arrel de la marginació cívica existent per poder plantejar vies de solució del conflicte.

A partir de les manifestacions en altres perifèries de la societat es procedirà a la part concloent del reportatge. Per tal que la lectura del relat sigui placent, l'inici de l'últim bloc temàtic i tot el desenvolupament de la vida social dels ultres es farà principalment a base de les declaracions dels extremistes i de les observances realitzades durant les entrevistes amb ells. Així, la narració comptarà amb un llenguatge més literari que descriptiu que tindrà la finalitat de constituir un text atractiu però que alhora mostri els altres àmbits de reivindicació dels aficionats ultradretans. Quines activitats fan, quins vicis presenten, què realitzen durant el seu temps lliure i com són els companys amb qui el comparteixen, entre d'altres qüestions, coadjuvaran a comprendre la vida social dels ultres al marge de l'oci futbolístic i, en conseqüència, entendre més pulcrament el seu perfil.

No obstant això, la recerca no només s'haurà de fonamentar en les seves declaracions i haurà de comptar amb el suport de visions externes neutrals que coneguin àmpliament els aspectes esmentats. És el cas, per exemple, de María Teresa Adán Revilla (i el seu llibre “*Ultras y skinheads. La juventud visible: imágenes, estilos y conflictos de las subculturas juveniles en España*”), del professor John Alexander Castro Lozano i del psiquiatra i director tècnic de la Fundació d'Ajuda contra la Drogoaddicció (FAD), Eusebio Megías –qui, juntament amb Javier Elzo, va confeccionar un extens estudi sobre els joves ultres, els valors i les drogues–. Amb les seves aportacions el text guanyarà en profunditat i diversitat de fonts, així com també constituirà un document més competent sobre el nucli de la qüestió suscitat.

Com en les altres peces periodístiques, el desembrollament dels tres ítems afluirà en unes conclusions no editorialitzades que tancaran el discurs. En el present cas aquestes esbossaran la silueta del triple perfil d'ultra (familiar, laboral i social) fora del context futbolístic en què s'acostuma a analitzar i exposaran els problemes que en ell s'observen. Per últim, la clausura intentarà distingir el grau d'independència de la personalitat individual dels ultres en relació a la col·lectiva i els aspectes a partir des quals ambdues es troben interrelacionades.

3.2.3.3.4 Guió de les entrevistes

- Ultres d'extrema dreta. La seva aportació testimonial serà més que influent en el transcurs del relat, doncs es dibuixaran situacions reals que hagin viscut que humanitzaran el conflicte. Les qüestions que se'ls farà tindran a veure amb tots els ítems tractats en el reportatge en què puguin aportar informació d'interès o declaracions valuoses.
- Thomas Gabriel (Director del Centre d'Investigació Sociopedagògica de la Universitat de Zurich) i Carlos Collado Seidel (professor d'Història Contemporània per la Universitat de Munich)
  - Influència de l'entorn familiar en els comportaments agressius dels joves
    - Ultres com a víctimes de la modernització i dels processos de transformació econòmica i social
    - Pes de les opinions dels més pròxims en la joventut
    - Forma com els grups juvenils adopten les actituds polítiques dels seus pares. Por a no ser tinguts en compte en el context familiar
    - Efectes a les relacions familiars que té la unió d'un individu a un col·lectiu ultra. Modificacions (o no) en els patrons de comportament dins la llar
- Alejandro Torrús (Periodista i polític), Javier Durán González (Doctor en Ciències Polítiques per la Facultat de Ciències de l'Activitat Física i l'Esport) i Rubén Urosa Sánchez (Director general de l'Institut de la Joventut Espanyol)
  - Relacions familiars que es produeixen a les llars dels extremistes
    - Diferències patents entre els procediments a les llars i les maneres d'actuar al carrer i als estadis de futbol

- Projecció familiar de les vàlues apreses al carrer. Repercussió dels valors interioritzats a l'esfera social en l'esfera privada
  - Hàbits i costums dels extremistes a les seves llars. Llenguatge que empren i aspectes que defineixen el seu model de comportament
  - Altres aspectes d'interès que aportin un major coneixement sobre ells (com pot ser, per exemple, la decoració de les cases amb simbologies polítiques)
- Susana Torío López (doctora en Filosofia i Lletres per la Universidad de Salamanca), José Vicente Peña Calvo (catedràtic de Ciències de l'Educació a la Universidad de Valencia) i Mercedes Inda Caro (doctora en Ciències de l'Educació per la Universidad de Oviedo)
  - Educació familiar dels ultres
    - Coses que aprenen a les cases identificables com a causa o efecte de la vinculació dels individus al moviment ultra
    - Forma com influeix l'aprenentatge a la família més enllà de les escoles
    - Perpetuació generacional de l'opinió i l'actitud política. Manteniment dels modes de defensar una ideologia
- Patricia Ramírez (Psicòloga de la salut i l'esport), Antonio Salas (Periodista d'investigació) i David Madrid (Expolicia)
  - Educació a les grades
    - Carrera d'un gamberro del futbol com a una alternativa a l'escala oficial de l'èxit
    - Assimilació de consciències i procediments a les grades dels camps durant els encontres de futbol
    - Possibilitat de compaginació de l'educació als estadis amb la de les escoles. Marginació social com a condicionant de l'assumpte
- Julio Cabrera Valera (professor de Dret a la Universidad de Santiago de Compostela), representant de l'Institut Internacional d'Estudis Laborals (IIEL) i de la Federació d'Associacions de Sociologia de l'Estat Espanyol (FASEE)
  - Concurrencia entre el món ultra i el laboral
    - Dificultats generals amb què es troben els extremistes en l'entorn feiner
    - Tipus de labors que executen els joves radicals. Pertinença dels clixés al voltant de la temàtica

- Influència de l'educació en la facilitat dels ultres de treballar en feines que requereixen cert nivell intel·lectual
  - Compromís dels ultres en el seva feina. Grau de fiabilitat que se'ls atorga i papers que duen a terme
- José Luis Rodríguez Jiménez (Historiador)
  - Relació entre marginació social i postergació laboral
    - Forma com es relacionen i determinen ambdós conceptes
    - Possibilitat de solucionar un conflicte per tal de resoldre també l'altre. Probabilitat de modificar el mode com són vistos per la societat en general
    - Importància (o no) d'acabar amb això si es pretén resoldre el conflicte de la violència en els espectacles futbolístic.
    - Rellevància, en tot això, de l'educació que segueixen
- María Teresa Adán Revilla (Doctora en Geografia i Història i Llicenciada en Educació a la Universidad Complutense de Madrid), John Alexander Castro Lozano (Professor a la Universidad Nacional de Colombia) i Eusebio Megías (Director tècnic de la Fundació d'Ajuda contra la Drogoaddicció)
  - Vida social dels ultres al marge de l'oci futbolístic
    - Aficions que tenen en el seu temps lliure. Companys amb qui el comparteixen (pertinença d'aquests o no al mateix col·lectiu ultra)
    - Presència d'escenaris diferents de protesta a banda del futbol
    - Tipus de perfil humà que es permet veure en els ultres d'extrema dreta
    - L'extremisme i les drogues. Vicis dels aficionats radicals i forma com aquests tenen una influència en el seu mode de comportar-se

3.3 Viabilitat econòmica del projecte

Pel plantejament del nostre projecte periodístic no es fa necessari l'elaboració d'un pla financer exhaustiu que detalli les despeses i els ingressos que el dotaran de viabilitat econòmica. En primer lloc, perquè els dispensis es reduiran als viatges a realitzar per la confecció d'entrevistes (cal tenir en consideració que ja es posseeix el material tècnic necessari en el desenvolupament dels reportatges, és a dir, les enregistradores de so i de fotos, els ordinadors, la connexió a Internet, etc.); segonament, i també molt rellevant,

perquè per la temàtica que tracta i com ho fa tampoc és susceptible de rebre subvencions ni mecenatges que suposin algun ingrés que sustenti els diners gastats.

A més, les entrevistes a efectuar a fonts expertes es poden fer sense cap mena de problema mitjançant els recursos tecnològics moderns que ho permeten (com les videotrucades o la missatgeria electrònica). No obstant això, i per la naturalesa i transcendència dels testimonis, les converses amb ultres i agents implicats en el conflicte sí que haurien de comptar amb el factor presencial; això implicarà alguns viatges que, ben planificats i optimitzats, tampoc es traduiran en xifres inassolibles comptant amb l'assistència econòmica de la magatzí i la suma de recursos propis estalviats.

Si bé és cert que tampoc es contempla fer un negoci lucratiu amb la consumació de les peces periodístiques, també ho és el fet que no es pretén perdre diners. El reconeixement periodístic i el fet de tenir l'oportunitat de publicar un contingut en un mitjà de comunicació amb projecció estatal, així com també d'assolir un coneixement insondable respecte la matèria i formar-se com a periodista, és quelcom més que destacable, però no pot justificar l'haver de pagar per treballar. Així, es plantegen algunes alternatives que possibilitarien ingressos econòmics per finançar al complet les despeses del projecte:

- Aprofitament d'algunes entrevistes realitzades en la preproducció del reportatge per incloure-les en algun número de la revista *Panenka* o algun altre mitjà de comunicació.
- Utilització dels viatges per fer altres peces periodístiques (com per exemple cròniques esportives o notícies) a publicar en algun número de la revista *Panenka* o algun altre mitjà de comunicació.
- Presentació dels reportatges a algun concurs periodístic.

3.4 Planificació temporal

3.4.1 Cronograma

A continuació es planteja una planificació de les tasques a realitzar en els tres mesos previstos per a la realització del reportatge:

TASQUES \ MESOS	SETEMBRE				OCTUBRE				NOVEMBRE			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
1. Acordament amb la revista del procés a seguir per a la correcta publicació del reportatge	X											
2. Concreció conceptual i teòrica dels àmbits en els que es sustenta la recerca	X											
3. Actualització de la bibliografia i de la documentació		X										
4. Acotació conceptual del nucli de la qüestió del nostre procés de recerca, així com també reformulació dels objectius i les hipòtesis		X										
5. Documentació documental respecte la temàtica	X	X	X	X								
6. Busca i contacte amb la mostra de les entrevistes en profunditat			X	X								
7. Preparació i realització de les entrevistes a aquelles fonts expertes i adients per conèixer amb més profunditat el tema a investigar					X	X	X	X				
8. Transcripció de les entrevistes i estructuració de les idees extretes							X	X				
9. Estructuració dels diferents apartats i temes a tractar en el reportatge									X			
10. Anàlisi i extracció de les conclusions finals de la investigació. Comparació dels diferents resultats obtinguts mitjançant tots els processos quantitatius i qualitius d'extracció de dades									X			
11. Confecció d'un esborrany										X		
12. Primera redacció del document final										X	X	
13. Repàs dels possibles errors comesos i solució d'aquests												X
14. Publicació del reportatge												X

3.4.2 Calendari⁵⁹

3.4.2.1 Primer reportatge

- Setembre 2016

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
						1	1	2	1 2	3	2 3	4	
5	2 5	6	2 3	7	3 4 5	8	4 5	9	2 4 5	10		11	
12	2 4	13	2 5	14	4	15	4	16	4 5	17	4 5	18	
19	5	20	5	21	5	22	5 6	23	5 6	24		25	
26	5 6	27	5 6	28	6	29	6	30	6				

- Octubre 2016

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
										1	7	2	
3	7	4	7	5	7	6	7	7	7	8	7	9	
10	7	11	7	12		13	7	14	7	15		16	
17	8	18	8	19	7 8	20	7 8	21	7	22	7 8	23	
24	8	25	8	26	7	27	7 8	28	8	29		30	
31	8												

⁵⁹ Els números indicats es corresponen a les tasques desenvolupades a l'apartat anterior, "Cronograma".

- Novembre 2016

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
		1	8 9	2	9	3	10	4	10	5	10	6	
7	11	8	11	9	11	10	11	11	11	12	11	13	
14	12	15	12	16	12	17	12	18	12	19	12	20	
21	12	22	12	23	12	24	12	25	12	26	12	27	
28	13	29	13	30	14								

3.4.2.2 Segon reportatge

- Desembre 2016

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
						1	1	2	1 2	3		4	
5		6		7	2	8	2 5	9	2 3	10	3 5	11	
12	3 4 5	13	4 5	14	4	15	5	16	3 5	17	4	18	
19	5	20	5	21	6	22	5 6	23	6	24		25	
26	5	27	6	28	5 6	29	5 6	30	6	31	6		

- Gener 2017

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
												1	
2	7	3	7	4	7	5	7	6		7		8	
9	7	10	7	11	7	12	7	13	7	14	7	15	
16	8	17	8	18	7 8	19	8	20	7	21	7 8	22	
23	7	24	8	25	7 8	26	8	27	8	28	7 8	29	
30	8	31	7										

- Febrer 2017

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
				1	9	2	9	3	9 10	4		5	
6	9 10	7	9 10	8	10	9	9	10	10 11	11	10 11	12	
13	10 11	14	11	15	12	16	12	17	12	18	12	19	
20	12	21	12	22	12	23	12	24	12	25	13	26	
27	13	28	14										

3.4.2.3 Tercer reportatge

- Març 2017

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
				1	1	2	1 2	3	2	4	3 5	5	
6	3 5	7	2	8	4	9	4 5	10	4 5	11		12	
13	3 4	14	4	15	4	16	2 5	17	4 5	18	5	19	
20	5	21	5	22	5	23	5	24	6	25		26	
27	6	28	6	29	5 6	30	5 6	31	5 6				

- Abril 2017

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
										1	6 7	2	
3	7	4	7	5	7	6	7	7	7	8		9	
10	7	11	7	12	7	13	7	14		15	7 8	16	
17	7 8	18	8	19	8	20	7	21	7 8	22	7	23	
24	8	25	7	26	8	27	8	28	7 8	29		30	

- Maig 2017

DILLUNS		DIMARTS		DIMECRES		DIJOUS		DIVENDRES		DISSABTE		DIUMENGE	
1		2	9	3	9	4	8 9	5	10	6	10	7	
8	10	9	8 9	10	9 10	11	10	12	11	13		14	
15	11	16	11	17	11	18	11	19	11	20	11	21	
22	12	23	12	24	12	25	12	26	12	27	13	28	
29	13	30	13	31	14								

BIBLIOGRAFIA

- ACOSTA, R. i RODRÍGUEZ, F. (1989). *Los jóvenes ultras en el fútbol sevillano. Una aproximación al fenómeno de la violencia en los estadios*. Sevilla: Instituto Municipal de Juventud y Deportes.
- ADÁN REVILLA, T.
  - (1992). *Pautas y rituales de los grupos ultras del fútbol español. Análisis del caso Ultras Sur*. Salamanca: Universidad de Salamanca.
  - (1994). *En la curva. La subcultura ultra en Italia desde 1970*. Bolonya: Universitat de Bolonya.
  - (1995). *Rituales de agresión en subculturas juveniles urbanas*. Oviedo: Cuadernos de Realidades Sociales.
  - (1998). *Ultras y skinheads: la juventud visible*. Oviedo: Ediciones Nobel.
  - (2000). *Ultras, culturas del fútbol*. Salamanca: Universidad de Salamanca.
- ARÉVALO, A. I. (2013). *Periodismo y comunicación para la paz. Indicadores y marco regulatorio*. Castelló: COMMONS, Revista de Comunicación y Ciudadanía Digital.
- BARBERO, J. (1991). *Reflecciones sociológicas sobre el deporte, la violencia y la civilización*. Madrid: La Piqueta.
- BAYONA, B. (2000). *Rituales de los ultras del fútbol*. Madrid: Política y Sociedad.
- BECKER, J. (1982). *Communication and peace. The empirical and theoretical relation between two categories in social sciences*. Oslo: Journal of Peace Research.
- BLOCK, C. R. i OVCHARCHYN, C (2001). Annual Meeting of the Homicide Research Working Group. Washington: Federal Bureau of Investigation.
- CÁCERES MOYA, J. S. (2011). *Las metáforas bélicas del fútbol: un fenómeno cultural y discursivo*. Bogotá: Pontificia Universidad Javeriana.
- CARLES, V. (2015). *Los radicales del fútbol*. Revista Panenka, 47, pp.30-37.
- CARRIÓN, F.
  - (2006). *La gol-balización del fútbol*. Madrid: Universidad de Alcalá.
  - (2008). *Violencia urbana: un asunto de ciudad*. Santiago: Revista EURE.
  - (2010). *Fútbol y política*. Madrid: Universidad de Alcalá.
- CARROLL, R. (1980). *Football Hooliganism in England*. Londres: International Review of Sport Sociology.

- CASTAÑÓN RODRÍGUEZ, J. (2002). *Unamuno y el deporte moderno*. Alcoi: Hibris.
- CASTRO, R. (2009). *El periodismo deportivo: ¿Una Balacera Lingüística?*. Bogotá: Pontificia Universidad Javeriana.
- CRETTEZ, X. (2009). *Las formas de la violencia*. Barcelona: WALDHUTER.
- CURLE, A. (1978). *Conflictividad y pacificación*. Barcelona: Herder.
- DUNNING, E. (1992). *Deporte y Ocio en el proceso de civilización*. Mèxic: Fondo de Cultura Económica.
- DUNNING, E. i SHEARD, K. (1979). *Barbarians, Gentleman and Players*. Oxford: Frank Cass Publishers.
- DUNNING, E. MURPHY, P. i WILLIAMS, J. (1988). *The roots of football hooliganism*. Londres: Routledge & Kegan Paul.
- DURÁN GONZÁLEZ, J.
  - (1991). *Hooliganism in football: a comparative study of media coverage of world Cup in 1982, 1986 and 1990*. Estrasburg: Consell d'Europa.
  - (1996). *El vandalismo en el futbol. Una reflexión sobre la violencia en la sociedad moderna*. Madrid: Gymnos Editorial.
  - (1998). *El fenómeno de las jóvenes hinchadas radicales en el fútbol: un análisis sociológico figuracional sobre una forma de conflicto social. Su situación en España*. Madrid: Universidad Complutense de Madrid.
- ELIAS, N. (1988). *El proceso de civilización*. Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- ELIAS, N. i DUNNING, E.
  - (1986). *Quest for Excitement*. Oxford: Blackwell.
  - (1992). *Deporte y ocio en el proceso de la civilización*, Madrid: Fondo de Cultura Económica.
- ESPINAR RUIZ, E. i HERNÁNDEZ SÁNCHEZ, M. I. (2012). *El periodismo de paz como paradigma de comunicación para el cambio social: características, dimensiones y obstáculos*. Madrid: Cuadernos de Información y Comunicación.
- FERNÁNDEZ MARTÍN, O. (2012). *La violencia en el deporte*. Madrid: Palibrio.
- FRANÇOIS, D. (2010). *La experiencia sociológica*. Madrid: GEDISA.
- GALEANO, E. (2010). *El fútbol a sol y sombra*. Madrid: Siglo XXI de España Editores.

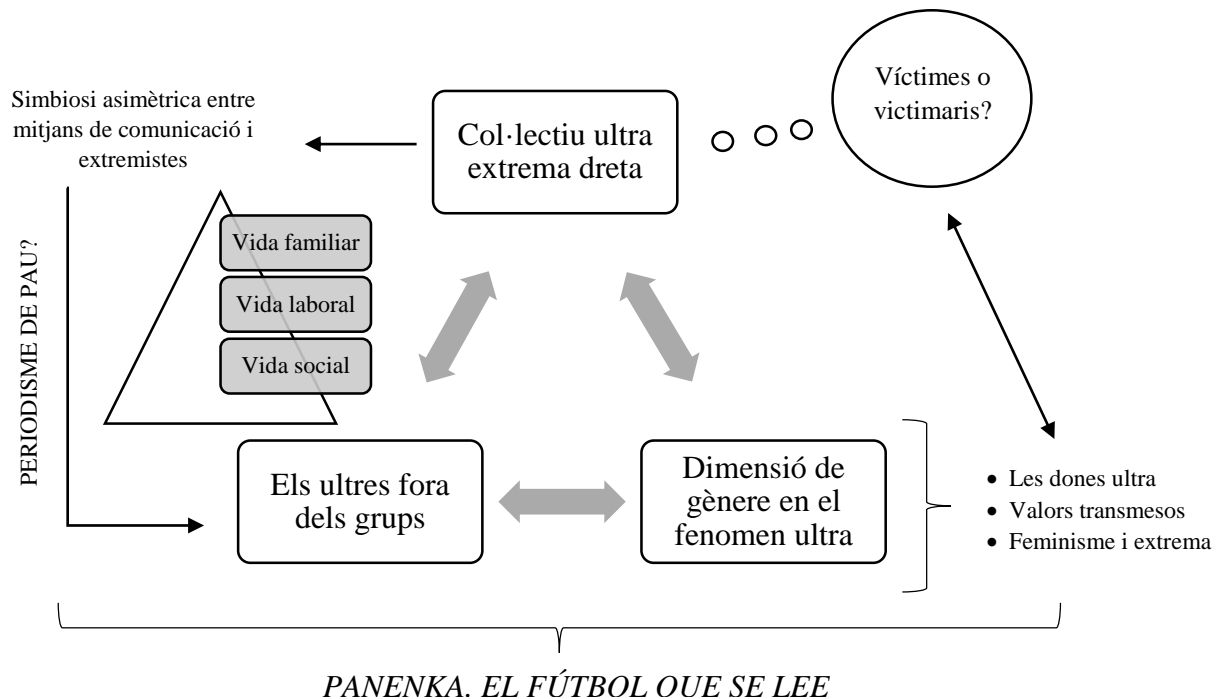
- GALTUNG, J.
  - (1990). *Cultural violence*. Oslo: Journal of Peace Research.
  - (1998). *High road, low road: charting the course for Peace Journalism*. Kyalami: Tract Two.
  - (2000). *The task of Peace Journalism*. Leuven: Ethical Perspectives.
- GASCÓN, M. C. (2008). *Comunicando paz. Otros medios de comunicación desde el mismo laberinto*. Madrid: Popular.
- GIDDENS, A. (1998). *Conversations with Anthony Giddens: Making Sense of Modernity*. Stanford: Stanford University Press.
- GIRÓ, X. (2004). *Esboteada de barreres en la cobertura de la Guerra a l'Iraq*. Barcelona: Quaderns del CAC.
- GÓMEZ, D. (2007). *La patria del gol: fútbol y política en el Estado español*. Madrid: Alberdania.
- GRIJELMO, Á. (2000). *La seducción de las palabras*. Madrid: Editorial Taurus.
- HACKET, R. A. (2010). *Journalism for Peace and Justice: Towards a Comparative Analysis of Media Paradigms*. Londres: Studies in Social Justice.
- HARRÉ, R. i SECORD, P. (1987). *The Explanation of Social Behaviour*. Oxford: Blackwell.
- HOURCADE, N. (1998). *La France des ultras*. París: Football & Sociétés & Représentations.
- JODELET, D. (1998). *Les représentations Sociales: phénomène, concept et théorie*. París: Psychologie Sociale.
- KUPER, S. (2012). *Fútbol contra el enemigo*. Barcelona: CONTRA.
- LAKKOFF, G. i JOHNSON, M. (2003). *Metaphors We Live By*. Chicago: The University of Chicago Press.
- LARRALDE VELTEN, B. (2009). *La extrema derecha como fenómeno transnacional: la elección racional y las necesidades insatisfechas*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona.
- LEDERACH J. P. (2000). *El abecé de la paz y los conflictos*. Madrid: Catarata.
- LEE, S. T. y MASLOG C. (2010). *War or Peace Journalism? Asian newspaper coverage of conflicts*. Oxford: Journal of Communication.
- LEVER, J. (2009). *Soccer Madness: Brazil's Passion for the World's Most Popular Sport*. Chicago: University of Chicago.

- LIPPMAN, W. (2003). *Public Opinion*. Madrid: Cuadernos de Langre, S. L.
- Llei 10/1990, de 15 d'octubre, de l'Esport. Títol IX.
- Llei 19/2007, de 11 de juliol, contra la violència el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport.
- Long, J; Robinson, P, i Spracklen, K. (2005). *Promoting racial equality within sports organizations*. Harmondsworth: Journal of Sport & Social Issues.
- LYNCH, J. y MCGOLDRICK, A. (2005): *Peace Journalism*. Londres: Hawthorn Press.
- MARÍN SÁNCHEZ, M. i TROYANO RODRÍGUEZ, Y. (2012). *Psicología social de los procesos grupales*. Madrid: Pirámide.
- MARSH, P. i CAMPBELL, A. (1982). *Agression and Violence*. Oxford: Blackwell.
- MARTÍN CABELLO, A. i GARCÍA MANSO, A. (2010). *Construyendo la masculinidad. Fútbol, violencia e identidad*. Madrid: Universidad Rey Juan Carlos.
- MELLA MÁRQUEZ, M. (2010). *Fútbol y subdesarrollo*. Rioja: Fundación Dialnet.
- MURPHY, P., DUNNING, E. i WILLIAMS J. (1991). *Preston north end crowd survey: preliminary report*. Leicester: Sir Norman Chester Centre for Football Research.
- MURPHY, P., DUNNING, E. i WILLIAMS, J.
  - (1986). *House of cards: the Leicester city members plan*. Leicester: The Football Trust.
  - (1990). *Football on trial: spectator violence an development in the football world*. Londres: Rouledge & Kegan Paul.
- OLIVEN, R. i DAMO, A. (2001). *Fútbol y cultura*. Colombia: Editorial Norma.
- PADILLA, C. (2015). *Hooligans en blanco y negro*. Revista Panenka, 47, pp.48-61.
- Reial Decret 748/2008, de 9 de maig, pel que es regula la Comissió Estatal contra la violència el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport.
- Reial Decret 75/1992, de 31 de gener, sobre la Comissió Nacional contra la Violència als espectacles esportius.
- ROBINS, D. y COHEN, P. (1978). *Knuckle Sandwich: Growing up in the Working Class City*. Harmondsworth: Penguin.
- RODRÍGUEZ, A. (2003). *Los jóvenes ultras del fútbol andaluz*. Sevilla: Revista Andaluza de Ciencias Sociales.

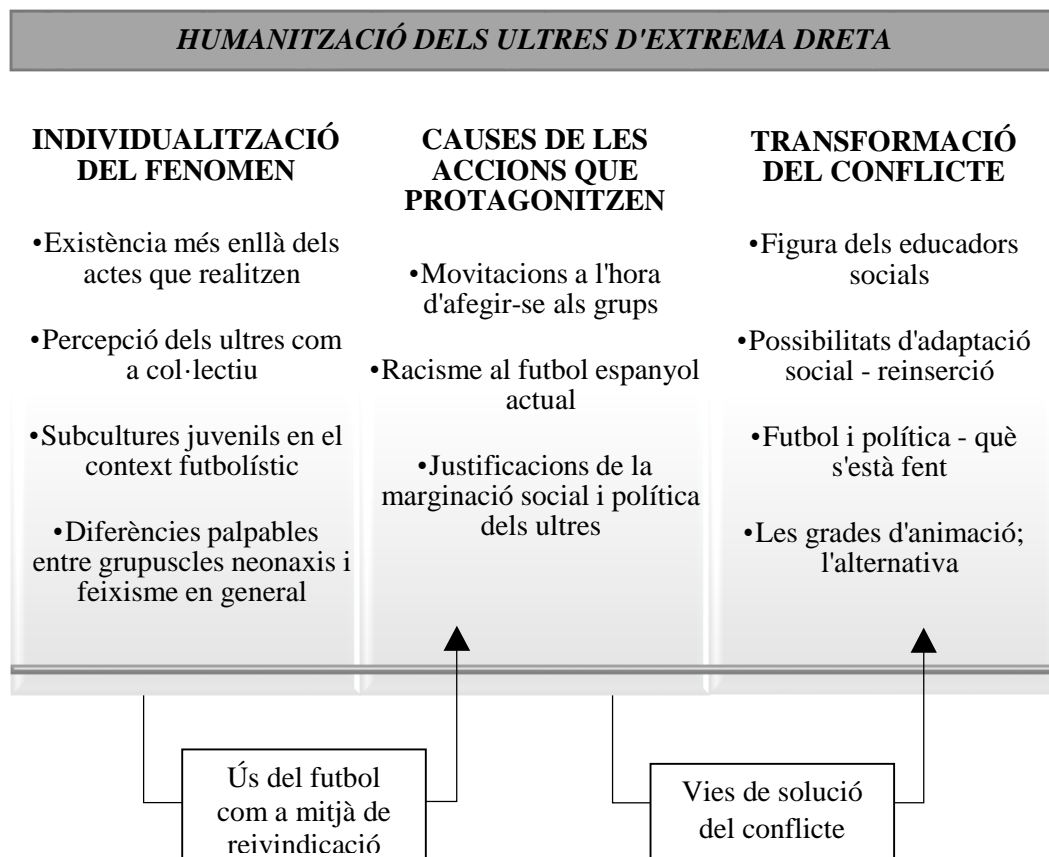
- ROJAS, J. L.
  - (2010). *La responsabilidad social del informador en el uso del lenguaje ante la proliferación de hechos violentos en el mundo del deporte*. Madrid: Vivat Academia.
  - (2012). *Del fútbol por exceso a la espectacularización de la información en el periodismo deportivo. Propuestas para una mayor diversificación temática de los contenidos*. Sevilla: IV Congreso Internacional Latina de Comunicación.
- ROVERSI, A. (2006). *L'odio in Rete. Siti ultras, nazifascismo online, jihad elettronica*. Bolonya: Il Mulino.
- SABARTÉS, J. S. (1982). *Barça, Cara i creu. EL FC Barcelona sota el Franquisme (1939-1975)*. Barcelona: Ed. Laia.
- SHAW, D. (1987). *Fútbol y franquismo*. Madrid: Alianza Editorial.
- SOZZO, M. (2008). *Inseguridad, prevención y policía. Reflexiones desde el contexto argentino*. Quito: FLACSO.
- TAYLOR, I.
  - (1971). *Football Mad. A Speculative Sociology of Soccer Hooliganism*. Londres: Cass.
  - (1971). *Soccer Consciousness and Soccer Hooliganism*. Harmondsworth: Penguin.
  - (1972). *Politics and Deviance*. Harmondsworth: Penguin.
- ÚBEDA COLOMER, J. (2013). *Cultura Ciencia y Deporte*. Murcia: Universidad Católica San Antonio de Murcia.
- VALDOUINOIH, O. (2005). *Paz positiva y negativa*. Pamplona: Monografía digital
- VIÑAS, C. (2005). *El mundo ultra*. Madrid: Temas de Hoy.
- VIVAS HOLGADO, J. (1999). *El fútbol: léxico, deporte y periodismo*. Cáceres: Universidad de Extremadura.
- WILLIAMS, J. (1997). *El futbol a Anglaterra: de la cultura del hooligan a la seguretat*. L'Advenç, 211, p. 20.
- XURIACH, R. (2015). *El fútbol era secundario*. Revista Panenka, 4, pp.70-76.
- ZUCAL, J.G. (2013). *Violencia en el fútbol. Investigaciones sociales y fracasos políticos*. Buenos Aires: Ediciones Godot.

ANNEXOS

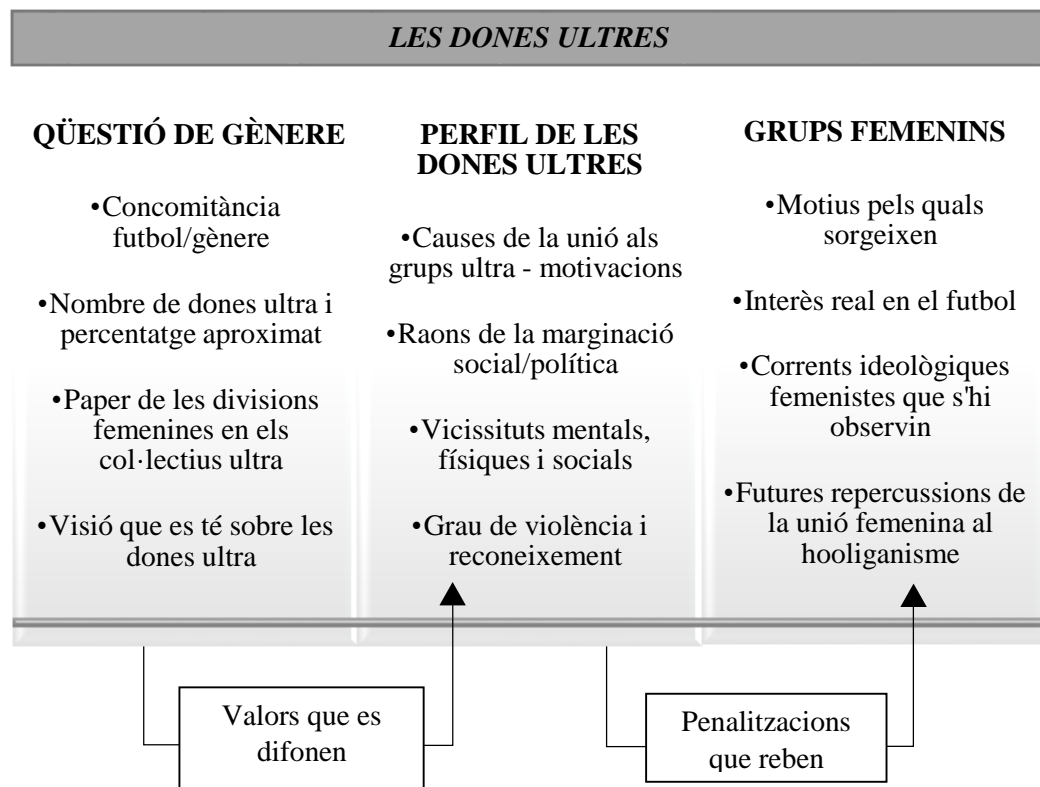
– Annex 1. Esquema de la sèrie de tres reportatges a realitzar

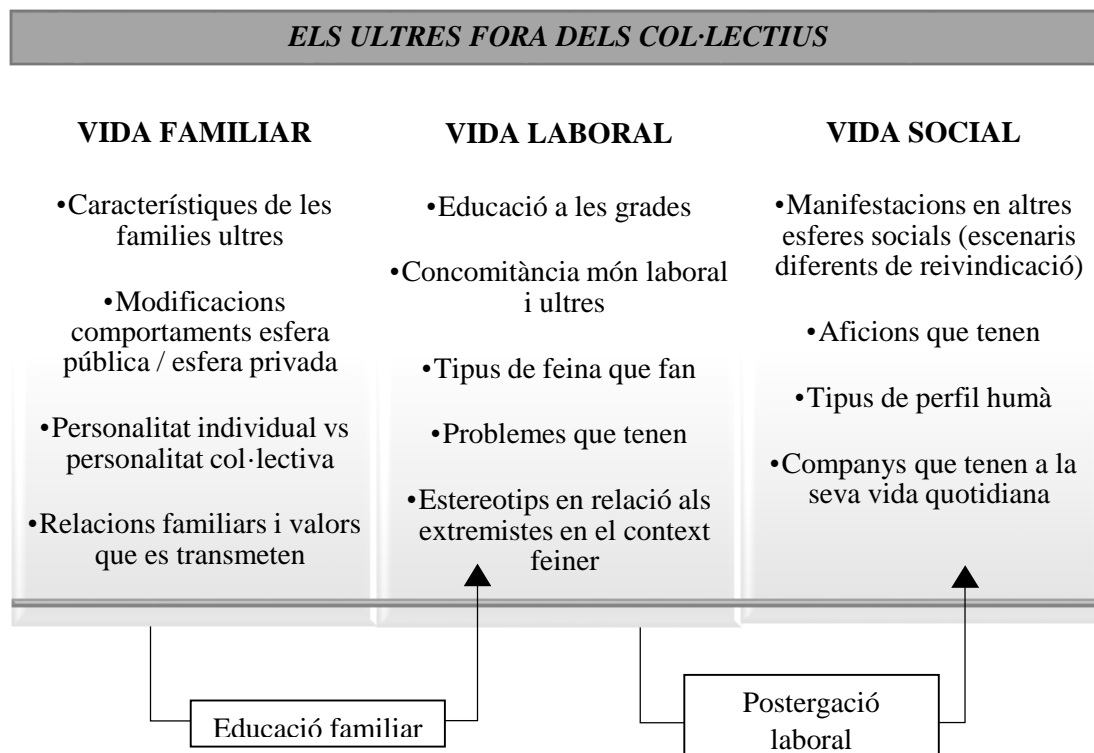
– Annex 2. Esquema del cos de la primera peça periodística

– Annex 3. Esquema del cos de la segona peça periodística

– Annex 4. Esquema del cos de la tercera peça periodística

– *Annex 5. Quadre d'actors del conflicte*⁶⁰

	Quin problema?	Què proposa?	Què fa?	Com ho legitima?
Grups 'ultra' d'extrema dreta	<ul style="list-style-type: none"> - “Odi etern al futbol modern” - Fenomen en decadència - Grup sotmès a una criminalització i persecució constants 	<ul style="list-style-type: none"> - Acabar amb el negoci en el qual s'ha convertit el futbol - Per ells aquest fet en sí no constitueix un problema - Acabar amb les “falses” acusacions i les absurdes generalitzacions 	<ul style="list-style-type: none"> - Defensa els seus colors i la seva ideologia per sobre de tot - Es distingeix de les grades d'animació - Lluita pel que consideren els seus drets 	<ul style="list-style-type: none"> - La violència està justificada si s'ha emprat per defensar una ideologia o un escut - “No s'ha de ser ultra per moda, sinó per voluntat pròpia” - “Sense la nostra presència, els estadis semblen buits”
Equips de futbol	<ul style="list-style-type: none"> - Necessitat de comptar amb grups d'animació que suportin a l'equip - La violència ultra minva l'afició 	<ul style="list-style-type: none"> - Crear grups no violents que, tot i així, animin als jugadors per sobre de tot - Acabar amb la violència als camps de futbol i als seus voltants 	<ul style="list-style-type: none"> - En els casos en què s'enfronten als ultres, crear les “grades d'animació” - En alguns casos, enfrontar-se i acabar amb la presència dels radicals als camps 	<ul style="list-style-type: none"> - Animar un color i/o una ideologia no ha de portar a la violència, però la manca de grups ultres no pot portar a un estadi en silenci - Els partits de futbol són activitats d'oci per gaudir amb la família o els amics i, per tant, no poden estar “tacats” amb violència
Polícia	<ul style="list-style-type: none"> - Voluntat d'eradicar la violència generada pels extremistes dins i fora dels estadis 	<ul style="list-style-type: none"> - Mà dura contra la mà dura 	<ul style="list-style-type: none"> - Repressió de tots els conflictes mitjançant més violència 	<ul style="list-style-type: none"> - “L'única manera d'acabar amb ells és a la força. Si t'hi apropes pacíficament, de ben segur que rebràs”

⁶⁰ La present infografia és el primer esbós que es va confeccionar abans d'iniciar el Treball de Fi de Grau. Com ja s'ha explicat, no s'ha inclòs al cos del TFG perquè ni en termes de contingut (és a dir, va ser un punt de partida a la recerca que caldria modificar enormement) ni de redacció (caldría fer un exhaustiu repàs) mereix la categoria d'apart dins d'aquest. No obstant això, és interessant palesar tota la feina que s'ha hagut de realitzar per escriure el cos del treball i també comprovar, al finalitzar-lo, en quins aspectes anàvem encaminats i, per contra, en quins molts no (de fet, el desconeixement general que es té sobre la matèria dels ultres es pot observar en moltes de les generalitzacions i explicacions que es fan en el quadre i que el Marc Teòric elaborat indica com a errònies).

	Quin problema?	Què proposa?	Què fa?	Com ho legitima?
Mitjans de comunicació	- Els extremistes violents constitueixen una escòria pel futbol i els seus aficionats	- Tolerància zero respecte tot el conjunt d'aquests seguidors	- Gran pressió mediàtica indistinta sobre tots els col·lectius ultres	- “La violència als estadis només fa que embrutar l'espectacle que la gent va a veure”
Àrbitres	- Són els principals objectius dels radicals en termes futbolístics	- Expulsar a tots els ultres dels camps de futbol	- Res, més enllà d'algunes protestes aïllades i, sovint, anònimes	- La seva absència en els estadis es traduirà en tranquil·litat i seguretat a l'hora de realitzar la seva feina
Règim polític (Consell Superior d'Esports)	- El futbol està massa impregnat de violència	- Eradicar la violència als camps de futbol	- Creació de la Comissió Estatal contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport	- L'esport (i el futbol) són un espectacle en el qual tothom hi ha de tenir garantida la seguretat
Federació Espanyola de Futbol i LFP	- Tot i que el fenomen extremista es troba en declivi en l'actualitat, es segueixen produint alguns casos aïllats de violència dins i fora dels estadis	- Eradicar la violència als camps de futbol	1. Elaboració d'una llista dels grups ultres més perillosos 2. Tancament parcial de grades 3. Altres sancions	- “La seguretat en els estadis és incompatible amb l'existència del col·lectiu ultra”
FIFA i UEFA	- Animació i violència no han d'anar lligades. Alemanya com a principal exemple	- Eradicar la violència als camps de futbol mitjançant una regulació de totes les conductes penalitzades als camps de futbol	1. Creació del Comitè de Control, Ètica i Disciplina 2. Tancament parcial de grades 3. Altres sancions	- Hi ha països on l'ambient a les grades és calent i això no implica la presència de grups extremistes i violents
AFEPE (“Aficiones Unidas”)	- “Els radicals no haurien d'estar considerats com aficionats; per ells, el futbol és el de menys”	- Manifestació constant de rebuig absolut respecte la violència en l'àmbit esportiu	- Col·laboracions i realització d'accions conjuntes amb la LFP, RFEF i el Consell Superior d'Esports	- No es pot recórrer a la violència, ni per defensar uns colors ni per promoure una ideologia
Societat espanyola i resta d'aficionats	ACTOR PASSIU, IMPLICAT EN EL CONFLICTE DE FORMA SECUNDÀRIA PERÒ SENSE ACTUACIÓ EXPLÍCITA			

- Grups ‘ultra’ d’extrema dreta

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
“Odi etern al futbol modern”	Acabar amb el negoci en que s’ha convertit el futbol	Defensa els seus colors i la seva ideologia per sobre de tot	La violència està justificada si s’ha emprat per defensar una ideologia o un escut
Fenomen en decadència	Per ells aquest fet en sí no constitueix un problema	Es distingeix de les grades d’animació	“No s’ha de ser ultra per moda, sinó per voluntat pròpia”
Grup sotmès a una criminalització i persecució constants	Acabar amb les “falses” acusacions i les absurdes generalitzacions	Lluita pel que consideren els seus drets	“Sense la nostra presència, els estadis semblen buits”

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
“Odi etern al futbol modern”	Acabar amb el negoci en que s’ha convertit el futbol	Defensa els seus colors i la seva ideologia per sobre de tot	La violència està justificada si s’ha emprat per defensar una ideologia o un escut

<i>Quin problema?</i>
“Odi etern al futbol modern”

La cultura de grada és una realitat diversa i plural que no obeeix a cap estereotip ni perfil concret ni uniforme. És un fenomen dinàmic, heterogeni i que actualment a lliga espanyola es troba en declivi. Una tendència conseqüent amb els nous temps, si tenim en compte el procés de mercantilització que ha convertit el futbol-negoci en un simple objecte de consum per a turistes o *fans* de qualsevol punt del planeta. Paradoxalment, allò que en el seu moment va provocar una reacció airada dels aficionats durant els anys 60 ara els precipita cap a una agonia sense fi.

<i>Què proposa?</i>
Acabar amb el negoci en que s'ha convertit el futbol

La seva demanda és clara: el futbol no ha de pertànyer a les grans empreses de publicitat ni als grans mitjans de comunicació de massa, sinó als aficionats i seguidors que el sostenen dia rere dia, partit rere partit. En l'actualitat, la mercantilització dels equips de futbol ha portat a un clar distanciament que s'ha traduït en forma de protestes amb gran presència de violència i sense precedents. El futbol està impregnat d'una gran massa d'empresaris l'objectiu principal dels quals és obtenir el màxim benefici possible. “Qui paga mana” és una frase que s'acostuma a pronunciar a l'hora d'analitzar la situació actual.

<i>Què fa?</i>
Defensa els seus colors i la seva ideologia per sobre de tot

La gran presència de turistes i gent aliena a l'equip local ha portat, indiscutiblement, a un minvament en el “soroll” provocat per l'animació de l'afició. Davant d'això, els grups d'extrema dreta intenten constituir-se com grups d'animació que suportin a l'equip –en totes les circumstàncies– per sobre de qualsevol cosa. L'extrema politització dels grups ultra a Espanya també implica que, a banda de l'equip, també es defensi una ideologia concreta a partir de la qual es produeixen agermanaments –o, a l'altre costat, enfrontaments– entre aficions.

<i>Com ho legitima?</i>
La violència està justificada si s'ha emprat per defensar una ideologia o un escut

Els ultres d'extrema dreta estan formats per individus que s'identifiquen amb grups de tendència feixista, nacionalsocialistes, extrema dreta. Són persones que no necessiten ésser provocats per fer ús de la violència, doncs presenten una mena d'addicció a ella que els impulsa a ella. Realment ells no creuen que la violència que exerceixen s'hagi de legitimar ni justificar de cap forma.

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Fenomen en decadència	Per ells aquest fet en sí no constitueix un problema	Es distingeix de les grades d'animació	“No s’ha de ser ultra per moda, sinó per voluntat pròpia”

<i>Quin problema?</i>
Fenomen en decadència

Amb l’acabament de les grades de peu i l’aplicació de noves lleis nascudes a l’empara de les directrius europees en relació al comportament dels fanàtics del futbol –com la Llei de l’Esport i a creació de la Comissió Antiviolença–, els grups ultra de la lliga espanyola van començar, a partir de l’any 1998, una època d’estancament. Aquest

període encara és present avui en dia, motivat per diferents factors tals com la mala premsa que té el moviment ultra en els principals mitjans de comunicació i el conseqüent desinterès que aquest front mediàtic genera en l’opinió dels seguidors de futbol en relació als grups extremistes radicals. Aquesta situació va provocar –i està provocant encara en l’actualitat– una actitud de replegament general per part dels col·lectius ultra i l’intent dels seus militants d’explorar noves vies que els facin sobreviure en els estadis i resistir a la mala opinió generalitzada que es té sobre la seva figura i les seves actuacions. En aquest context, bona part dels afiliats aconseguits durant l’època daurada dels ultres està abandonant aquests col·lectius, fet que està provocant que el fenomen ultra es trobi actualment més en decadència que mai.

<i>Què proposa?</i>
Per ells aquest fet en sí no constitueix un problema

El fet de perdre simpatitzants no constitueix, en línies generals, un gran problema per als ultres d’extrema dreta. En la dècada dels anys 90, sobretot durant el primer lustre d’aquesta, en tots els fons dels estadis espanyols existien grups ultra totalment assentats que omplien les antigues grades de ciment i que cada diumenge aglutinaven a la majoria dels joves aficionats al futbol. L’animació al equip propi era més que notable durant aquella època, la pressió cap als equips i jugadors rivals havia augmentat molt, els clubs començaven a col·laborar amb els seus seguidors fidels i fins i tot els mitjans de

comunicació simpatitzaven i reconeixien l'originalitat i l'animació d'aquests. Tot plegat va convertir el fenomen ultra com una moda que va ésser seguida per molta gent, la qual no era considerada com un "ultra de veritat" com ells mateixos afirmaven. Per aquest motiu, en el fet de perdre ara aquella gent que va afegir-se al moviment per moda i banalització no és un problema preocupant, tot i que potser les causes per les que es produeix sí que ho són. Tot i això, en la seva estratègia de supervivència en els fons dels camps de futbol no hi està inclosa cap forma de reclutament especial que contraresti les conseqüències d'aquesta qüestió.

<i>Què fa?</i>
Es distingeix de les grades d'animació

La prohibició d'entrada als estadis al col·lectiu ultra ha anat acompanyada de la creació de les grades d'animació amb l'objectiu de mantenir l'animació als estadis i la pressió contra els jugadors i els equips rivals. Tot i que aquesta va ésser la motivació principal en la creació dels ultres, aquests últims sempre intenten diferenciar-se de les grades d'animació ja que es consideren quelcom més que això. No obstant això, és una mica contradictori que alguns extremistes de dretes s'hagin infiltrat en aquestes grades com penyistes qualsevols per aconseguir entrar a l'estadi l'entrada al qual la tenen prohibida. I és que fer-se passar per allò del qual et vols diferenciar té una mancança de lògica força gran.

<i>Com ho legitima?</i>
"No s'ha de ser ultra per moda, sinó per voluntat pròpia"

Per formar part d'un col·lectiu ultra s'han de tenir una sèrie de característiques, creences i prioritats individuals particulars. L'adhesió al model "amic-enemic", la individualitat col·lectivitzada, el sentit agressiu i exasperat del territori, la cerca d'estatus i de visibilitat social, l'estil masculí i violent i el rebuig a qualsevol forma de control per part dels altres (policies, presidents d'equips, etc.) són alguns dels trets definitoris d'un ultra.

La gran afluència que va tenir el moviment d'extrema-dreta a Espanya a principis dels 90 als estadis va incorporar tota aquella gent que s'havia unit per moda i no comptava amb els mateixos principis o, fins i tot, la mateixa ideologia. Aquest succés va provocar que

dins el col·lectiu ultra hi hagués gent la única voluntat del qual era animar –i que, per tant, no secundava les accions violentes ni els insults–, fet força criticat per aquells que sí que es consideraven radicals. Segons aquests últims, un ultra de veritat ho és indiferentment quan el fenomen està de moda i quan no ho està.

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Grup sotmès a una criminalització i persecució constants	Acabar amb les “falses” acusacions i les absurdes generalitzacions	Lluita pel que consideren els seus drets	“Sense la nostra presència, els estadis semblen buits”

<i>Quin problema?</i>
Grup sotmès a una criminalització i persecució constants

Aquest és un assumpte força contradictori; i és que els mitjans de comunicació, que durant el final dels anys 80 i principis del 90 van fer créixer desorbitadament els grups ultra mitjançant la àmplia i estesa divulgació de notícies i la promoció dels seus actes d'animació a l'equip, ara estan sometent als grups extremistes a una criminalització i persecució constants. L'assetjament mediàtic és més que palpable en els últims anys, doncs els ultra només són notícia quan es produeix algun incident i s'acostuma a obviar el seu nom a l'hora de parlar de la tasca de recolzament al seu equip. Aquesta criminalització s'estén molt més enllà dels mitjans de comunicació; com podem observar en l'anàlisi dels altres actors implicats en el conflicte, alguns directius dels equips de futbol, el règim polític i, entre d'altres, institucions com la FIFA o la UEFA també exerceixen una forta pressió per aconseguir separar al futbol dels seus seguidors més radicals. A més, tot això contribueix a la generació, dins la societat, d'un pensament molt negatiu respecte els ultres.

<i>Què proposa?</i>
Acabar amb les “falses” acusacions i les absurdes generalitzacions

Quan un grup ultra s'enfronta a un altre al carrer, per la majoria de gent no és tota l'afició

la que es baralla, sinó els radicals extremistes; en canvi, quan un grup ultra anima al seu equip i genera una atmosfera trepidant, sí que es la afició en general la causant del gran ambient present en la grada. La tendència a criminalitzar a aquest col·lectiu provoca una ceguesa parcial en la societat; allò que fan malament tapa tot allò que fan bé. A més, la frase “tots els ultra són iguals” és més que repetida per la resta d’aficionats –influenciats pel poder mediàtic i polític–, una generalització bastant errònia. Les lluites dels presidents contra els seus ultres s’han disfressat de quelcom molt noble quan, potser, no ho és tant. És evident que els actes violents no tenen justificació, però no s’ha d’oblidar tampoc allò que també fan correctament –i que els va fer créixer durant un temps– i, ni molt menys, s’ha de caure en generalitzacions sense sentit (cada grup ultra és diferent l’un de l’altre, sigui per ideologia, equip, o praxis d’actuació).

<i>Què fa?</i>
Lluita pel que consideren els seus drets

Evidentment, davant aquesta situació els ultres no es queden de braços plegats i demanen els fons dels estadis que els van pertànyer durant molt temps. També pregunten un respecte que, consideren, no s’està tenint en relació a la seva figura, la seva funció i els seus actes. Cada vegada són més els equips de futbol que neguen l’entrada d’aquest col·lectiu als estadis, sigui pel que defensen o per com ho defensen, i encara que no hagin realitzat cap acte violent ni res semblant pel que mereixin ésser castigats (alguns clubs han vetat a grups simplement per associació ideològica amb altres que sí que han comès successos vandàlics).

<i>Com ho legitima?</i>
“Sense la nostra presència, els estadis semblen buits”

I és que, al final, l’objectiu a partir del qual varen néixer aquests grups era el d’animar al seu equip indistintament del partit i del resultat. El silenci predomina amb força als estadis; l’estratègia dels grups d’animació no està sortint massa bé als clubs espanyols, que només veuen animar als seus seguidors quan el seu equip guanya per golejada. Això contrasta amb la situació d’altres països com Anglaterra o Alemanya, on la violència als

estadis és –pràcticament– nul·la però, no obstant això, l’ambient és molt calent i els estadis s’omplen a cada partit.

- **Equips de futbol**

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Necessitat de comptar amb grups d’animació que suportin a l’equip	Crear grups no violents que, tot i així, animin als jugadors per sobre de tot	En els casos en què s’enfronten als ultres, crear les “grades d’animació”	Animar un color i/o una ideologia no ha de portar a la violència, però la manca de grups ultres no pot portar a un estadi en silenci
La violència ultra minva l’afició	Acabar amb la violència als camps de futbol i als seus voltants	En alguns casos, enfrontar-se i acabar amb la presència dels radicals als camps	Els partits de futbol són activitats d’oci per gaudir amb la família o els amics i, per tant, no poden estar “tacats” amb violència

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Necessitat de comptar amb grups d’animació que suportin a l’equip	Crear grups no violents que, tot i així, animin als jugadors per sobre de tot	En els casos en què s’enfronten als ultres, crear les “grades d’animació”	Animar un color i/o una ideologia no ha de portar a la violència, però la manca de grups ultres no pot portar a un estadi en silenci

<i>Quin problema?</i>
Necessitat de comptar amb grades d’animació que suportin a l’equip

Més enllà del baix percentatge d’assistència als estadis –que encara ho és més si es compara amb el d’altres països–, els clubs espanyols tenen el gran problema del que s’anomena “estadis silenciosos”. Els equips necessiten fer-se forts en els partits que disputen com a locals i, per tant, requereixen de camps plens amb un ambient que sigui el més calent possible. Aquesta necessitat és la que, en molts casos, ha provocat que els

directius dels clubs hagin permès l'entrada dels radicals a l'estadi. I és que tot i que cada cop són més els que s'oposen a l'entrada dels seus seguidors extremistes, encara es poden veure molts ultres als fons dels estadis.

<i>Què proposa?</i>

Crear grups no violents que, tot i així, animin als jugadors per sobre de tot
--

No obstant això, en alguns casos sí que s'ha vetat l'entrada d'ultres als estadis de futbol. La solució d'aquest ha estat la creació de les anomenades “grades d'animació” encarregats d'animar a l'equip mitjançant càntics durant tot el partit amb l'objectiu que la resta d'afició els secundi i, d'aquesta manera, es creï un ambient que enforteixi a l'equip local. L'objectiu d'això és la d'evitar la violència present en els grups d'ultres però no perdre la part positiva d'aquests: el recolzament a l'equip, fet que entronca directament amb part de la mentalitat que va veure néixer als ultres.

<i>Què fa?</i>

En els casos en què s'enfronten als ultres, crear les “grades d'animació”
--

El que alguns clubs ja han començat a realitzar consisteix en una adaptació del model implementat en els estadis alemanys ja fa uns anys, el qual va portar amb sí mateix un augment espectacular de l'ambient en un país sense cap tradició en aquest apartat com històricament havia sigut Alemanya. Curva RCDE (Espanol), Curva Nord Mario Alberto Kempes (València CF), FVCF (Valladolid) i Miki Roque (Real Betis) són alguns dels molts exemples de projectes en marxa a Espanya en la clara estratègia dels clubs de mantenir l'animació als estadis.

Cal destacar, no obstant això, que dins aquestes grades d'animació s'hi poden trobar alguns ultres infiltrats l'objectiu del qual no deixa d'ésser el de no perdre la seva situació dins l'estadi. Aquest fet és fàcilment provable amb el gran nombre d'insults racistes, feixistes i xenòfobs que es poden escoltar en algunes graderies en determinats moments.

També és remarcable que, quan es produeixen aquestes situacions, és la resta d'aficionats ubicats en la mateixa zona qui denuncia els incidents i l'infractor.

<i>Com ho legitima?</i>
Animar un color i/o una ideologia no ha de portar a la violència, però la manca de grups ultres no pot portar a un estadi en silenci

Aquest és el principal dilema dels clubs de futbol; ni silenci ni violència. Amb la creació de les grades d'animació s'intenta solucionar aquest problema, tot i que en moltes ocasions no s'aconsegueix ja que la fidelitat no és quelcom que es pugui comprar o obtenir d'un dia per l'altre. A més, el problema va força més enllà, doncs la resta d'afició –pel tipus de públic que assisteix a Espanya, que és més proper al d'una representació teatral que al d'un partit de futbol de l'antiguitat– ni segueix els càntics ni anima al seu equip. Això provoca, evidentment, que el problema d'arrel que es té no s'hagi solucionat amb la creació de les grades d'animació.

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
La violència ultra minva l'afició	Acabar amb la violència als camps de futbol i als seus voltants	En alguns casos, enfrontar-se i acabar amb la presència dels radicals als camps	Els partits de futbol són activitats d'oci per gaudir amb la família o els amics i, per tant, no poden estar “tacats” amb violència

<i>Quin problema?</i>
La violència ultra minva l'afició

La majoria d'aficionats acudeixen als estadis amb l'objectiu de distreu-re-se i gaudir de l'espectacle. Per aquest motiu, tota violència que es produeixi dins i al voltant dels camps de futbol minva en gran mesura l'assistència dels aficionats. La criminalització i persecució exercida pels mitjans de comunicació i les institucions polítiques i futbolístiques cap al col·lectiu ultra provoca, com analitzarem més endavant, un efecte de rebuig per part de la societat i, evidentment, la resta d'aficionats de l'equip.

<i>Què proposa?</i>
Acabar amb la violència als camps de futbol i als seus voltants

Per aquesta raó, la generalitat de directius dels equips de futbol espanyols s'han posat l'objectiu comú d'acabar amb la violència als camps de futbol i als seus voltants. Es pretén garantir la seguretat de tots aquells que van a l'estadi a gaudir de l'espectacle futbolístic i que aquest es pugui disputar sense cap inconvenient ni interferència externa.

<i>Què fa?</i>
En alguns casos, enfrontar-se i acabar amb la presència dels radicals als camps

Evidentment, no en tots els casos els presidents dels clubs s'han enfrontat amb els seus ultres més radicals. En primer lloc, per no voler mantenir els estadis buits i/o silenciosos com ja hem vist. En segon lloc, i molt important també, per la perillositat que suposa fer fora de l'estadi a un grup violent. Tant Joan Laporta com Florentino Pérez van poder-ho experimentar de primera mà quan el FC Barcelona i el Reial Madrid van decidir prescindir de la presència dels Boixos Nois i els Ultra Sur al Camp Nou i al Bernabéu, respectivament. Amenaces mitjançant trucades telefòniques o insults als seus familiars són dues conseqüències que van patir ambdós presidents quan van prohibir l'entrada als camps als seus seguidors més radicals.

<i>Com ho legitima?</i>
Els partits de futbol són activitats d'oci per gaudir amb la família o els amics i, per tant, no poden estar "tacats" amb violència

La justificació amb què s'han escudat aquells equips de futbol que han expulsat del seu estadi als ultres d'extrema dreta és la mateixa que postulen institucions com la Federació Espanyola, la FIFA o la UEFA; no hi pot haver violència als estadis de futbol en cap de

les seves expressions (verbal i física). També són força comuns els arguments de “els altres no pertanyen a l’equip” i “deixar entrar als altres als nostres estats seria acceptar tots els actes vandàlics que cometem com si res no hagués passat”.

- **Policia**

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Voluntat d’eradicar la violència generada pels extremistes dins i fora dels estats	Mà dura contra la mà dura	Repressió de tots els conflictes mitjançant més violència	“L’única manera d’acabar amb ells és a la força. Si t’hi apropes pacíficament, de ben segur que rebràs”

<i>Quin problema?</i>
Voluntat d’eradicar la violència generada pels extremistes dins i fora dels estats

El cos policial té la tasca de resoldre qualsevol conflicte que es produeixi dins i fora dels estats –tot i que últimament els enfrontaments entre altres i els successos més violents han succeït fora de les instal·lacions–. És evident que la seva funció va força més enllà de resoldre aquest tipus de conflictes quan són alertats de l’existència d’aquests; la policia és l’encarregada de l’anàlisi i la investigació de la naturalesa dels grups radicals violents –tant d’extrema dreta com d’extrema esquerra–, és a dir, quins són els tipus de persones que els integren i quina mena d’actuacions solen realitzar. Respecte aquest assumpte, el president del Centre d’Estudis i Iniciatives sobre Discriminació i violència, David Docal, va destacar que és preocupant el fet que “cada vegada els integrants dels grups ultra siguin més joves”, així com també “que el 90% de les seves víctimes no els denunciï per por” i que “tinguin una activitat de reclutament tan enorme en les xarxes socials i Internet”.

<i>Què proposa?</i>
Mà dura contra la mà dura

Les nombroses imatges que es poden veure quan la policia intervé en els conflictes entre ultres deixen clar el propòsit –o les ordres que segueixen, segons ells mateixos diuen– de l’actor policial. La violència és l’única eina de mediació del problema contemplada, i en el que al principi era una lluita entre dos bàndols hi apareix un tercer front que també empra les agressions i les brusquedats com a arma de negociació. Aquest missatge no és el que es transmet, evidentment, des de les autoritats, però és evident que la proposta – encertada o no– del cos policial és la de lidiar a qualsevol preu les baralles.

<i>Què fa?</i>
Repressió de tots els conflictes mitjançant més violència

La persecució i investigació d’aquest tipus de persones es fa més que palesa dia rere dia, quan la policia aconsegueix evitar una bona quantitat de baralles i conflictes abans que es produeixin.

En aquest sentit és evident que la tasca de seguiment és la correcta, tot i que el tracte que tenen amb els detinguts potser no és el més adient. Cal plantejar-se la possibilitat que aquests tipus de persones necessitin d’ambients absents de violència i d’una atenció diferent a l’actual.

La situació és encara més preocupant quan la policia intervé en els conflictes que ja s’han iniciat. Sense miraments, tot val. La criminalització que pateixen els ultres d’extrema dreta és més que òbvia, i tot i que és obvi que és molt difícil solucionar una baralla entre ultres sense posar-se al seu nivell de violència, també és cert que mai s’han plantejat altres possibles formes ni s’han analitzar noves vies de resolució del problema.

<i>Com ho legitima?</i>

“L’única manera d’acabar amb ells és a la força. Si t’hi apropes pacíficament, de ben segur que rebràs”
--

Aquest argument és el més usat per la majoria dels formants del cos policial. Ells mateixos s’acostumen a atorgar “carta blanca” i totes les llibertats del món per actuar en violència en les batusses que es produeixen entre radicals dins i fora dels camps de futbol. La immobilitat de les seves postures és força important –al mateix temps que preocupant–, tot i que també és cert que és difícil trobar altres formes de liquidar l’assumpte.

• **Mitjans de comunicació**

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Els extremistes violents constitueixen una escòria pel futbol i els seus aficionats	Tolerància zero respecte tot el conjunt d’aquests seguidors	Gran pressió mediàtica indistintament sobre tots els col·lectius ultres	“La violència als estadis només fa que embrutar l’espectacle que la gent va a veure”

<i>Quin problema?</i>

Els extremistes violents constitueixen una escòria pel futbol i els seus aficionats
--

Els mitjans de comunicació tenen una responsabilitat cabdal a l’hora de construir el relat. No obstant això, cal diferenciar entre dos grans (i generals) tipus de mitjans de comunicació:

- Mass media (Mitjans de comunicació de masses): segons aquests, els extremistes violents representen un gran problema pel futbol i els seus aficionats. Consideren que aquests seguidors són aliens als equips als que diuen pertànyer i que, per tant, s’ha d’acabar amb la seva presència dins i fora dels

campes de futbol. Es pot observar una clara influència del poder polític i econòmic en la més que patent manipulació de la informació.

- Mitjans de comunicació alternatius: intenten anar molt més enllà. No es conformen amb criminalitzar indistintament a tots els grups ultra, sinó que intenten oferir una versió més completa (qui són, per quins motius ho fan, etc.).

<i>Què proposa?</i>
Tolerància zero respecte tot el conjunt d'aquests seguidors

El que proposen els mitjans de comunicació de masses és la prohibició de la presència ultra als estadis. Per ells, els ultres no poden pertànyer al futbol per dos motius concrets molt rellevants; d'una banda, l'animació que aporten es veu tacada fortament amb la violència que implícita i explícitament suposa comptar amb ells als camps de futbol; d'altra, l'odi etern al model actual del futbol.

Aquesta segona justificació, però, no s'acostuma a postular gairebé mai. Com ja hem vist, un dels principals problemes amb què volen acabar els ultres és el rumb que ha pres el món del futbol en els últims anys. Aquesta corrent d'opinió basa els seus fonaments en el rebuig de la deriva mercantilista que han assolit els clubs i els partits de futbol des que les televisions de pagament han entrat en escena. Aquest model prefereix a milions de telespectadors davant la televisió que veure els estadis plens pel simple fet que obtenen més ingressos. I és precisament aquesta voluntat de tornada als vells valors del futbol el que distancia més el punt de vista dels ultres amb el dels grans mitjans de comunicació que, dirigits per lògiques econòmiques, no cerquen quelcom més que allò que els afavoreixi.

Per últim, també afirmen que els insults i les baralles dels ultres són un mal exemple pels joves seguidors dels equips, que acostumen a "aprendre" ràpidament d'aquest tipus de conductes i que, per tant, no es poden donar als camps de futbol.

<i>Què fa?</i>
Gran pressió mediàtica indistinta sobre tots els col·lectius ultres

És indiferent el que es defensa i com es defensa. Indistintament, els mitjans de comunicació de masses (que cal destacar que tenen una gran penetració en la societat espanyola) criminalitzen de forma sensacionalista dia rere dia i informació rere informació tots els successos provocats pels ultres. Sense entrar en si tenen o no raó, és evident que no es poden posar a tots els grups i totes les ideologies al mateix forat, i que realment el deure d'aquests mitjans de comunicació és el d'explicar el que ha succeït sense oferir valoracions que es transmetin al procés de formació de l'opinió pública sobre la temàtica de l'extremisme i la violència en el món del futbol. I és que a vegades la manipulació és tant senzilla com la de connotar mitjançant el vocabulari les accions i el perfil dels ultres.

<i>Com ho legitima?</i>
“La violència als estadis només fa que embrutar l'espectacle que la gent va a veure”

El nivell de futbol negoci en l'actualitat és molt elevat. Els grans contractes publicitaris i les altes xifres de drets de televisió en són dues proves. No es busquen seguidors, sinó clients. El futbol s'ha convertit en un espectacle televisiu que mou una enorme quantitat de diners, i les justificacions amb què els mitjans de comunicació legitimen el seu discurs també va en la mateixa línia. No accepten res que pugui posar en perill l'impecable desenvolupament del partit, i no molt menys toleren que algú posi en dubte la funcionalitat del model futbolístic present en l'actualitat.

- Àrbitres

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Són els principals objectius dels radicals en termes futbolístics	Expulsar a tots els ultres dels camps de futbol	Res, més enllà d'algunes protestes aïllades i, sovint, anònimes	La seva absència en els estadis es traduirà en tranquil·litat i seguretat a l'hora de realitzar la seva feina

<i>Quin problema?</i>
Són els principals objectius dels radicals en termes futbolístics

El col·lectiu arbitral acostuma a ésser insultat als camps de futbol, tant per ultres com per aquells seguidors que critiquen la violència dels primers. No obstant això, en moltes ocasions alguns àrbitres han rebut trucades telefòniques d'amenaça o insults mentre es dirigien al camp de futbol per arbitrar un partit, fet que permet identificar als àrbitres com a principals objectius dels ultres quan aquests es centren en observar el futbol.

<i>Què proposa?</i>
Expulsar a tots els ultres dels camps de futbol

En algunes ocasions el Comitè Tècnic d'Àrbitres de la Federació Espanyola s'ha proclamat a favor d'expulsar a aquelles persones violentes dels camps de futbol. En qualsevol cas, però, per evitar conflictes, s'han manifestat contra els ultres pròpiament dits, sinó contra la violència en el món del futbol. Sense anar més lluny, el CTA de Catalunya va llançar el 2014 la campanya "Joc Net", destinada a l'eradicació de la violència en el món del futbol, dins i fora dels terrenys de joc (tot i això, cal destacar que aquest pla és paper mullat, doncs és una campanya purament passiva i d'alguna manera per quedar bé").

<i>Què fa?</i>
Res, més enllà d'algunes protestes aïllades i, sovint, anònimes

Realment, les accions que fan les he inclòs en l'apartat anterior perquè a nivell pràctic brillen per la seva absència. Qualsevol expressió contra els ultres i la violència en el món del futbol s'ha fet i es fa o bé de forma col·lectiva mitjançant la institució de la CTA o bé de forma anònima, per poder-se evitar possibles problemes futurs. També és cert que la lluita entre els mitjans de comunicació, els equips de futbol i els grups extremistes d'extrema dreta ha apartat en els últims anys al col·lectiu arbitral del debat, fet que d'alguna manera també justifica que la presència dels àrbitres i del Comitè Tècnic hagi minvat en força mesura durant els últims anys.

<i>Com ho legitima?</i>
La seva absència en els estadis es traduirà en tranquil·litat i seguretat a l'hora de realitzar la seva feina

La forma mitjançant la qual el Comitè i els àrbitres acrediten la seva postura és que el futbol ha d'estar absent de violència perquè tothom en pugui gaudir més. Acostumen a posar d'exemple l'esportivitat present en altres esports, no només en els jugadors, entrenadors i equips sinó també en els aficionats en general. Els àrbitres van als camps de futbol a treballar, i és força lloable el fet de demanar seguretat com a mínim durant l'estona durant la qual estan exercint la seva professió.

- Règim polític (Consell Superior d'Esports)

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
El futbol està massa impregnat de violència	Eradicar la violència als camps de futbol	Creació de la Comissió Estatal contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport	L'esport (i el futbol) són un espectacle en el qual tothom hi ha de tenir garantida la seguretat

<i>Quin problema?</i>
El futbol està massa impregnat de violència

“El futbol espanyol s’ha vist sempre sacsejat per la política. Durant el segle XX, a més de les rivalitats locals o regionals, es van anar generant antagonismes futbolístics basats en raons de caire polític. Des dels anys 50, la màxima rivalitat està personalitzada per Reial Madrid —que representa al centralisme— i FC Barcelona, que encarna el nacionalisme i les ànsies d’autonomia i independència. Per tant, la situació actual que es viu en els Fons dels estadis espanyols és una prolongació d’aquesta lògica política que sempre ha caracteritzat al futbol espanyol. El més extraordinari del cas resideix en la forma d’ésser dels grups ultres, és a dir, la predisposició a la violència simbòlica o real, que aporta a aquesta soterrada lluita ideològica del futbol espanyol el perill d’enfrontament real entre faccions oposades. La política sempre estarà present en els grups i la violència gairebé sempre ve derivada per aquesta raó”.

<i>Què proposa?</i>
Eradicar la violència als camps de futbol

Donada la situació descrita en l’anterior apartat, el CSD proposa acabar amb la violència als camps de futbol, sigui quina sigui la naturalesa de la seva causa i provingui o no del sector dels sectors ultres o radicals. No obstant això, cal remarcar que aquesta voluntat, que sempre ha estat present, es va accentuar en motiu de la mort del seguidor del Deportivo de la Coruña el 2014. La postura del Consejo Superior de Deportes es va

radicalitzar quan realment es va palesar que la situació havia arribat massa lluny, tot i que després de una mica més d'un any dels fets es pot observar com la realitat no ha canviat en excés.

<i>Què fa?</i>
Creació de la Comissió Estatal contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport

La primera labor que va dur a terme el CSD va ser la Creació de la Comissió Estatal contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en l'esport, un òrgan col·legiat encarregat de la formulació i realització de polítiques actives contra la violència, el racisme, la xenofòbia i la intolerància en els diferents esports. Entre les seves tasques es troba la de comunicar les sancions imposables dins el marc de la Llei 19/2007, prèvia dissociació de la informació de caràcter personal amb aquella que es consideri d'interès.

Més a nivell pràctic, el Consell Superior d'Esports també ha inclòs als estadis dispositius de reconeixement facial i dactilar i ha renovat les càmeres de seguretat per identificar aquelles persones que vulnerin la legalitat dels camps de futbol. A més, aquest Consell també ha cooperat amb la LFP i la RFEF en les mesures que aquestes dues institucions han pres en relació a la presència dels radicals d'extrema dreta als estadis.

<i>Com ho legitima?</i>
L'esport (i el futbol) són un espectacle en el qual tothom hi ha de tenir garantida la seguretat

La justificació del CSD té una base jurídica i legal important, doncs basa les seves explicacions en el compliment de la regulació sobre la violència estipulada en la Llei 19/2007 i en el Real Decret 203/2010. Aquest marc legislatiu vol garantir la seguretat de tots els actors implicats en la celebració de qualsevol partit de futbol, i fa especial èmfasi

en la manifestació violenta en forma de signes racistes o xenòfobs pròpia dels ultres d'extrema dreta.

- **Federació Espanyola de Futbol i Lliga de Futbol Professional**⁶¹

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Tot i que el fenomen extremista es troba en declivi en l'actualitat, es segueixen produint alguns casos aïllats de violència dins i fora dels estadis	Eradicar la violència als camps de futbol	1. Elaboració d'una llista dels grups ultres perillosos 2. Tancament parcial de grades 3. Altres sancions	“La seguretat en els estadis és incompatible amb l'existència del col·lectiu ultra”

<i>Quin problema?</i>
Tot i que el fenomen extremista es troba en declivi en l'actualitat, es segueixen produint alguns casos aïllats de violència dins i fora dels estadis

Tot i que analitzarem aquests dos actors conjuntament, és imprescindible mencionar el conflicte present entre aquests –i, en concret, entre els seus presidents, Ángel María Villar (RFEF) i Javier Tebas (LFP)–. Les diferències entre ambdues institucions es fan paleses en les declaracions de cadascun dels seus portaveus i, de fet, en el tema que ens ocupa, Javier Tebas s'ha queixat públicament del posicionament cec de la Federació Espanyola. “No es prenen res seriosament perquè estan instal·lats en el ‘no passa res’, ‘està tot bé’, ‘no hi ha problema’ i ‘la violència està disminuint’”, destaca. Per tant, el principal problema present és, valgui la redundància, que alguns actors no identifiquen el problema o creuen que s'està solucionant quan realment no està essent així.

⁶¹ Tot i ésser diferents ens administratius, l'anàlisi d'ambdós actors es pot realitzar conjuntament ja que les postures i les decisions que prenen acostumen, excepte alguna excepció, a anar lligades de la mà.

En referència a la problemàtica del rebuig al futbol model per part dels ultres, la LFP i la RFEF amaguen les seves intencions i creuen que això del futbol negoci és una moda que s'usa per a criticar-los. Creuen que els espectadors que segueixen el partit a la televisió sí que són clients, però que aquells que ho fan des del camp són seguidors beneficiats en el nou model. “Els preus dels carnets de socis s’han reduït en un 30% ja que el nostre objectiu és el de primer l’assistència als estadis”, segueixen.

<i>Què proposa?</i>
Eradicar la violència als camps de futbol

L’objectiu de la LFP i la RFEF és el d’acabar amb la violència als estadis, tot i que des de l’assassinat, el 2014, de l’aficionat ultra del Deportivo de la Coruña la proposta de la LFP inclou l’eradicació dels grups ultres en particular. “Es la fi dels ultres, acabarem amb ells”, va postular Javier Tebas juntament amb el president del CSD, Miguel Cardenal. La postura de la RFEF és semblant, tot i que en cap cas s’ha mostrat tant decidida a acabar amb la presència dels radicals en els camps de futbol. “Els ultres ja saben que no val tot i això s’està notant últimament”, afirmava Ángel María Villar fent valer les paraules de Javier Tebas. Alguns successos també proven la inoperància o falta de serietat en la Federació Espanyola, com per exemple quan Villar va obligar a endarrerir les mesures antiviolència al 2014 per realitzar un viatge al Marroc.

L’objectiu que ambdues institucions es proposen és el de parar amb les col·laboracions – directes o indirectes – dels equips amb els seus grups ultres. Com a conseqüència d’això, les mesures que amenacen amb aplicar afecten durament al club que permet que algunes persones violentes entrin als estadis i realitzin certes accions.

<i>Què fa?</i>
1. Elaboració d'una llista dels grups ultra perillosos
2. Tancament parcial de grades
3. Altres sancions

Les mesures que han dut a terme aquestes dues institucions són les següents:

1. Elaboració d'una llista dels grups ultra perillosos. Coneixement d'aquells grups radicals que aporten violència al futbol i que han comès algunes accions intolerables als estadis de futbol. Creació d'una unitat d'intel·ligència dins la LFP que s'encarregui de realitzar la tasca d'investigació i seguiment d'aquests tipus de col·lectius. El principal objectiu d'aquesta mesura és el de prohibir viatjar als grups ultres que creïn problemes a altres ciutats (ja que la majoria de radicals que no poden entrar al seu estadi ho fan quan el seu club juga com a visitant).
2. Tancament parcial de grades on es produeixi violència verbal i/o física, siguin o no ultres el protagonistes de les accions. A més, pretenen regular la venda d'entrades per controlar les localitats amb entrades de caràcter nominal per evitar qualsevol tipus de conflicte numèric (com per exemple que hi hagi més gent de la permesa).
3. Altres sancions, com la penalització amb punts o el descens d'aquells equips que col·laborin directa o indirectament amb qualsevol grup radical. A més, també volen elaborar un Codi Ètic per als mitjans de comunicació i pactat amb l'Associació Esportiva de la Premsa sobre el tractament del llenguatge i to del discurs.

Com es pot observar, la majoria d'accions van dirigides als clubs que permeten l'entrada d'ultres. És força qüestionable que la solució passi per sancionar als equips de futbol, doncs tot i que potser són els causants indirectes dels conflictes succeïts realment no s'ataca a l'arrel del problema.

<i>Com ho legitima?</i>
“La seguretat en els estadis és incompatible amb l’existència del col·lectiu ultra”

La justificació de la LFP i la RFEF rau en considerar que la violència no pot estar present en l’espectacle esportiu. “Els clubs són els que ens han proposat acabar amb els ultres, i ja no hi ha marxa enrere”, explica Javier Tebas. Afirmen que treballen per garantir la seguretat en els camps de futbol, tant la de l’afició com la dels jugadors, entrenadors, l’àrbitre i la resta de treballadors, i no creuen que el fi justifiqui els mitjans; es pot animar a l’equip sense necessitat ni d’insultar ni de barallar-se. A més, també afirmen que per a aquest tipus de seguidors el futbol és el de menys, un altre motiu pel qual cal acabar amb la seva entrada als estadis.

• **FIFA i UEFA**⁶²

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
Animació i violència no han d’anar lligades. Alemanya com a principal exemple	Eradicar la violència als camps de futbol mitjançant una regulació de totes les conductes penalitzades als camps de futbol	1. Creació del Comitè de Control, Ètica i Disciplina 2. Tancament parcial de grades 3. Altres sancions	Hi ha països on l’ambient a les grades és calent i això no implica la presència de grups extremistes i violents

<i>Quin problema?</i>
Animació i violència no han d’anar lligades. Alemanya com a principal exemple

Tot i que l’àmbit d’actuació d’ambdós actors és diferent, la seva poca implicació en el conflicte –i la conseqüent delegació a les institucions espanyoles–, així com també la seva línia de pensament, es poden analitzar conjuntament. Segons la FIFA i la UEFA, l’animació no ha de portar obligatòriament a l’ús d’una violència, i utilitzen d’exemple

⁶² En aquest cas, ambdues institucions treballen en àmbits geogràfics diferents, però les mesures que afecten a Espanya poden ésser analitzades també en conjunció.

algunes aficions d'Alemanya o Grècia que tot i ésser caloroses i omplir partit rere partit els estadis no aporten accions indesitjables als seus equips. El problema que plantegen les federacions de futbol europea i internacional és que l'adaptació espanyola del model ultra prové d'Itàlia, on no només es va regularitzar més sinó que també hi va haver menys politització i, en conseqüència, menys extremisme. A Espanya el nivell de politització adquirit pels radicals és força important i, per tant, s'ha d'anar molt en compte amb el tipus de seguidors que entren en els camps de futbol.

<i>Què proposa?</i>
Eradicar la violència als camps de futbol mitjançant una regulació de totes les conductes penalitzades als camps de futbol

Les propostes de la FIFA i la UEFA passen per la regulació del conflicte i la penalització d'aquells successos que contravinguin allò estipulat. També proposen (i exerceixen) sancions a aquells clubs –o fins i tot, altres entitats externes a aquests– que cooperin amb congregacions que en alguna ocasió s'hagin identificat amb moviments o escenes agressives. Les dues institucions també insten a la LFP i a la RFEF a fer un cop d'ull en l'actuació de determinades federacions regionals quan es van produir actes violents o bruscs (com va ésser el cas d'Anglaterra o Itàlia). En conjunt, però, la demanda de la FIFA i de la UEFA rau en acabar amb la presència d'ultres als camps de futbol per garantir la seguretat de tots els protagonistes implicats en la celebració de qualsevol partit (i de qualsevol categoria, doncs sembla que només es tinguin en compte aquells incidents que ocorren en les altes divisions).

<i>Què fa?</i>
1. Creació del Comitè de Control, Ètica i Disciplina
2. Tancament parcial de grades
3. Altres sancions

Les mesures que han dut a terme aquestes dues institucions són les següents:

1. Creació del Comitè de Control, Ètica i Disciplina (en el cas de la UEFA), que s'encarrega de pronunciar-se sobre les qüestions disciplinàries als clubs respecte els conflictes amb els radicals i d'aplicar les sancions corresponents. El problema torna a estar al mateix lloc: el càstig s'aplica als equips de futbol i, realment, no s'ataca a l'arrel del problema.
2. Tancament parcial de grades, d'aquelles zones dels camps de futbol on, en competició internacional, s'ha produït algun conflicte aïllat que hagi posat en perill la protecció de la resta d'aficionats o de qualsevol treballador relacionat amb el partit de futbol.
3. Altres sancions, sobretot econòmiques, per qualsevol tipus de violència que es produeixi, sigui verbal, física o política (com la recent sanció de les estelades al FC Barcelona).

A més, tant la FIFA com la UEFA són participants actius de la Convenció Europea contra la Violència en Espectacles Esportius.

És imprescindible tenir en compte que la FIFA i la UEFA són dues institucions amb un alt grau de corrupció i, sobretot, influència a nivell polític i econòmic. El model del futbol negoci està permès (i impulsat) per aquestes federacions, que sovint manifesten la seva inoperància quan s'han de tractar alguns assumptes determinats.

<i>Com ho legitima?</i>
Hi ha països on l'ambient a les grades és calent i això no implica la presència de grups extremistes i violents

La justificació de la FIFA i la UEFA rau en considerar que la violència no pot estar present en l'espectacle esportiu. Afirmen que treballen per garantir la seguretat en els camps de futbol, tant la de l'afició com la dels jugadors, entrenadors, l'àrbitre i la resta de treballadors, i no creuen que el fi justifiqui els mitjans; es pot animar a l'equip sense necessitat ni d'insultar ni de barallar-se (i això s'ha demostrat en molts països en els quals l'ambient a les grades és calent i això no implica que es produeixin accions violentes).

- **AFEPE (“Aficions unides”)**

<i>Quin problema?</i>	<i>Què proposa?</i>	<i>Què fa?</i>	<i>Com ho legitima?</i>
“Els radicals no haurien d'estar considerats com aficionats; per ells, el futbol és el de menys”	Manifestació constant de rebuig absolut respecte la violència en l'àmbit esportiu	Col·laboracions i realització d'accions conjuntes amb la LFP, RFEF i el Consell Superior d'Esports	No es pot recórrer a la violència, ni per defensar uns colors ni per promoure una ideologia

<i>Quin problema?</i>
“Els radicals no haurien d'estar considerats com aficionats; per ells, el futbol és el de menys”

El problema que veu l'Associació de Federacions Espanyoles de Penyes de Futbol és el mateix que el que veuen institucions com la FIFA, la UEFA o la Federació Espanyola de futbol, tot i que analitzen la situació des del punt de vista d'una associació encarregada d'establir punts de trobada que fomentin les relacions entre els aficionats del futbol i de ser la portaveu de l'afició davant els estaments del futbol tant públics com privats. Segons aquest col·lectiu, els ultres no haurien d'estar considerats com a aficionats qualsevol ja

que utilitzen aquest esport per defensar les seves idees polítiques i l'espectacle sobre el terreny de joc els hi és relativament indiferent.

<i>Què proposa?</i>
Manifestació constant de rebuig absolut respecte la violència en l'àmbit esportiu

La AFEPE es manifesta constantment contra la violència en l'àmbit esportiu del futbol. Realment no ha realitzat cap acció concreta cap als ultres, sinó que sempre parla de la violència en general sense entrar en casos particulars. No obstant això, en algunes determinades circumstàncies si que ha mostrat la seva desaprovació sobre els actes comesos pels ultres.

<i>Què fa?</i>
Col·laboracions i realització d'accions conjuntes amb la LFP, RFEF i el Consell Superior d'Esports

Es pot considerar que la AFEPE és una organització força activa en l'acompliment de les seves tasques. Si bé es cert que es tracta d'una associació independent, en la matèria dels radicals en els partits de futbol cal remarcar que les seves accions consisteixen en col·laborar amb altres institucions com la UEFA, la LFP o la RFEF i/o promoure campanyes que aquestes pretenen impulsar. La campanya “Tiende Tu Mano – El fútbol contra el racismo y por la interculturalidad”, per exemple, fou recolzada per la AFEPE juntament amb la UEFA, el CTA i la AFE entre d'altres. També en relació amb l'assumpte dels ultres, l'any 2014 la RFEF, la LFP i la AFEPE van proposar la iniciativa “AFICIÓN+RESPETO = VIVE EL FÚTBOL”. Aquests són dos exemples de l'àmbit d'actuació de l'AFEPE en contra la violència en l'esport, fet que també mostra que la denúncia no és explícita contra els ultres d'extrema dreta, tot i que evidentment els aspectes amb què volen acabar (racisme, xenofòbia, violència) s'escau completament a la ideologia defensada per aquests grups extremistes.

<i>Com ho legitima?</i>
No es pot recórrer a la violència, ni per defensar uns colors ni per promoure una ideologia

La justificació va en la mateixa línia que la resta d'institucions analitzades en contra de la presència d'ultres, doncs consideren que un col·lectiu que defensa unes idees ("Manifestació constant de rebuig absolut respecte la violència en l'àmbit esportiu") no pot incloure individus o subgrups que fomentin precisament el contrari. Tot i que aposten per una afició entregada al seu equip i en alguns punts pensen com els ultres –sobretot en el fet que els clubs haurien de pertànyer als seguidors i no vendre's a les grans empreses–, no creuen que s'hagi d'emprar la violència com a eina de mediació del conflicte.

- **Societat espanyola i resta d'aficionats**

La societat espanyola i la resta d'aficionats no es poden considerar de la mateixa manera que la resta d'actors, doncs és un mer espectador del que succeeix i tot i que està implicat en el conflicte la seva presència és passiva (és a dir, excepte alguna manifestació puntual no realitza cap acció per solucionar el problema).

La visió de la societat espanyola respecte els ultres d'extrema dreta està fortament influenciada pel poder polític i, sobretot, per l'anomenat quart poder, els mitjans de comunicació. El tendenciós i sensacionalista tractament de les notícies sobre els radicals i la poca objectivitat present en aquestes crea una opinió pública òbviament manipulada pels interessos d'aquells líders d'opinió que tenen un gran poder de penetració en la societat. En general, els mitjans de comunicació de massa han creat un sentiment general de rebuig cap el col·lectiu extremista d'extrema dreta (també cap al d'extrema esquerra, però més concretament en els primers).

La constant persecució i criminalització a la que estan sotmesos els radicals els allunya en gran mesura de la resta d'aficionats, que els veuen com a perillosos i creuen, en la seva generalitat, que poden causar problemes en qualsevol moment. No els identifiquen com a seguidors dels seus equips i pensen que utilitzen el futbol per defensar la seva ideologia escudant-se d'alguna manera en una entitat futbolística.